

UNIVERSITETI I EJL
ЈНЕ УНИВЕРЗИТЕТ
SEE UNIVERSITY

Universiteti i Europës Juglindore
Fakulteti i Shkencave Shoqërore Bashkëkohore

**Marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas
vitit 2001**

- Teza e magistraturës -

Mentori i Tezës:
Prof. Dr. Jonuz Abdullai

Studenti:
Zuhri Veseli
ID:127703

Tetovë, 2020

PËRMBAJTJA

ABSTRAKT 4

АИСТРАКТ 5

HYRJE 6

Qëllimi i punimit 6

Hipoteza gjenerale dhe hipotezat ndihmëse 7

Metodologjia dhe metodat 8

KAPITULLI I:

Marrëdhëniet ndërkombëtare nga aspekti teorik 9

1.1. Definicionet dhe nocionet e marrëdhënieve ndërkombëtare 9

1.2. Marrëdhëniet ndërkombëtare dhe politika e jashtme 14

1.3. Relacionet e institucioneve shtetërore diplomatike në skenën ndërkombëtare 16

KAPITULLI II:

Republika e Maqedonisë prej pavarësisë deri më sot 21

2.1 Pavorsia e R. së Maqedonisë 21

2.2 Konflikti i armatosur ndëretnik në vitin 2001 28

2.3 Marrëveshja kornizë e Ohrit si zgjidhje e konfliktit të armatosur ndëretnik 41

KAPITULLI III:

Republika e Maqedonisë në skenën ndërkombëtare dhe raportet me fqinjët 46

3.1 Raportet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Shqipërisë 46

3.2 Raportet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Kosovës 59

3.3 Raportet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Serbisë 65

3.4 Raportet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Bullgarisë 71

3.5 Raportet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Greqisë	81
3.5.1 Marrëveshja e Prespës e vitit 2018	91

KAPITULLI IV:

Rezultatet e hulumtimit	97
1. Të anketuarit dhe ekzemplarë	97
2. Rezultatet e hulumtimit dhe analiza	98

PERMBYLLJE	125
-------------------	-----

Literatura e konsultuar	128
--------------------------------	-----

Shtojca	130
----------------	-----

ABSTRAKT

Periodha kohore prej vitit 2001 deri në vitin 2020 do të mbahet mend për rrjedhojën e ndodhive në R. e Maqedonisë, qoftë në aspektin e krijimit të politikave të jashtme në nivel bilateral dhe multilateral, poashtu edhe në aspektin e krijimit të politikave të brendshme. Kjo periudhë kohore karakterizohet me ngjarje të natyrave të ndryshme duke u nisur nga konfliktet ndëretnike dhe duke përfunduar me marrëveshjet. Ngjarja që bëri kthesë në historinë bashkohore të R. së Maqedonisë ishte konflikti i armatosur i vitit 2001 mes forcave të UCK-së dhe forcave policore maqedonase që si pasojë të ketë përmbyllje me një marrëveshje që u titullua *“Marrëveshja kornizë e Ohrit”* e inicuar nga faktori ndërkombëtar. MO konsiderohet baza për një sistem të ri të ndarjes së pushtetit dhe ristrukturimit të brendshëm të Maqedonisë, kryesisht përmes ndryshimeve kushtetuese, miratimit të ligjeve të reja dhe rishikimit të ligjeve të vjetra. Me këtë marrëveshje filloi progresi i politikbërjes së brendshme duke u angazhuar që çdo pikë dhe presje e kësaj marrëveshje të realizohet; *“Ndërprerja e armiqësive”* *“Zhvillimi i një qeverie të decentralizuar”*, *“Mosdiskriminimi dhe përfaqësimi i drejtë”*, *“Procedurat speciale parlamentare”*, *“Edukimi dhe përdorimi i gjuhëve”*, *“Shprehja e identitetit”*, *“Ndryshimet legjislative” etj*

“Marrëveshja e Prespës” ishte edhe një hap tjetër i progresit politik në politikën e jashtme, kështu duke rregulluar marrëdhëniet e “lashta” me R. e Greqisë për çështjen e kontestit shumëvjeçar të emrit dhe si pasojë e së cilës R. e Maqedonisë ndryshoi emrin në Republika e Maqedonisë së Veriut. Pas afër 20 vjet rrugëtim të gjatë, R. e Maqedonisë së Veriut arriti ti bashkangjitet familjes së madhe të NATO-s duke u bërë antare e 30-të e saj dhe arriti të merr datë për negociatën me BE.

Ky hulumtim do të paraqesë sfidat dhe përpjekjet 20 vjeçare të R. së Maqedonisë së Veriut deri te aritja e sukseseve në plan të jashtëm dhe të brendshëm duke tejkaluar të gjitha krizat që e tangonin historikisht si çështja e emrit të shtetit, gjuhës, kishës, kulturës, historisë etj, duke u angazhuar që opinionit publik ti ofrojmë një pasqyrë reale të ngjarjeve për ecurinë e proceseve në raport me shtetet fqinje

Fjalët kyçe: *Maqedonia, NATO, BE, Marrëdhëniet, Fqinjët*

АПСТРАКТ

Периодот од 2001 до 2020 година ќе биде запаметен за исходот од настаните во Република Македонија, како во однос на креирање на надворешна политика на билатерално и мултилатрално ниво, така и креирање на домашната политика. Овој временски период се карактеризира со настани од различна природа, почнувајќи од меѓуетнички конфликти до склучување на договори. Настанот што направи пресврт во современата историја на Република Македонија беше вооружениот конфликт во 2001 година меѓу вооружените сили на ОВК и македонските полициски сили, што резултираше со постигнат договор по наслов „Охридски рамковен договор“ инициран од меѓународниот фактор. ОРД се смета за основа за нов систем на поделба на овластувањата и внатрешно реструктуирање на Македонија, главно преку уставни измени, донесување на нови закони и ревизија на старите закони. Со овој договор започна напредокот во креирањето на внатрешната политика, обврзувајќи се да се реализира секоја точка и записка на овој договор; „Престанок на непријателствата“, „Развој на децентрализирана власт“, „Недискриминација и правична застапеност“, „Специјални парламентарни процедури“, „Образование и употреба на јазици“, „Изразување на идентитет“, „Законодавни измени“ итн.

„Преспанскиот Договор“ беше уште еден чекор во политичкиот напредок во надворешната политика, со што беа регулирани „древните“ односи со Република Грција во врска со долгогодишниот спор за името како последица на тоа што Република Македонија го смени своето државно име во Република Северна Македонија. По скоро 20 години долгиот пат, Република Северна Македонија успеа да се приклучи на големото семејство на НАТО со тоа што стана нејзина 30-та членка и успеа да добие датум за преговори со ЕУ.

Во ова истражување ќе бидат претставени предизвиците и напорите на Република Северна Македонија повеќе од 20 години до постигнувањето на успеси на внатрешен и надворешен план, надминување на сите кризи што историски влијаат врз неа, како што е прашањето за името на државата, јазикот, црквата, културата. историјата и сл., се со цел да и се обезбеди на јавноста реален преглед на развојот на процесите во однос на соседните држави. **Клучни зборови:** *Македонија, НАТО, ЕУ, Односи, соседи*

HYRJE

Aktualiteti i tezës së magistraturës me titull “Marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas vitit 2001” rrjedh si pasojë e asaj që e njejta është temë me interes për shoqërinë tonë dhe opinionin e gjërë publik. Shumë nga ne, si banorë të këtij shteti, mendojnë se marrëdhëniet e mira me disa shtete fqinje, dhe me disa të tjera, të dobëta, vijnë si rezultat i divergjencave në komentimet e fakteve historike dhe gabimeve politike që ndërmerren për tejkalimin e ndryshimeve.

Me qëllim që të pasqyrohen shkaqet se pse R. e Maqedonisë ka marrëdhënie të mira me disa nga shtetet fqinje, e me disa jo, në këtë tezë do të bëhet analizë detajore, e cila do të përbëhet nga aspekti teorik, poashtu edhe nga aspekti hulumtues i cili do të realizohet me anë të pyetësorit anketues. Njëashtu, në këtë tezë do të jepet edhe një pasqyrim i shkurtër i marrëdhënieve bilaterale dhe multilaterale të R. Së Maqedonisë me fqinjët e saj, respektivisht, me R. E Shqipërisë, R. E Kosovës, R. E Sërbisë, R. E Bullgarisë dhe R. E Greqisë.

Qëllimi i punimit

Në këtë punim, qëllimi kryesorë është të bëhet një hulumtim kualitativ i cili do të bazohet në argumente, analiza, si dhe në të dhëna të vërteta shkencore. Qëllim tjetër i punimit është që të analizohen disa fakte të njohura dhe më pak të njohura historike, gjeografike dhe politike që ndërliken me marrëdhëniet e R. së Maqedonisë me vendet fqinje.

Gjithashtu, në këtë hulumtim, do të realizohet edhe analiza e disa fakteve dhe argumenteve që ndërliken me R. E Maqedonisë në raport me marrëdhëniet nderkombëtare dhe politikën e jashtme, nëpërmjet të së cilës do të mund të shihen përparësitë, mangësitë dhe ngecjet e R. Së Maqedonisë në skenën nderkombëtare.

Hulumtimi thelbësorë i prejardhjes së emrit të shtetit, gjuhës, kishës, kulturës, historisë dhe ndikimi i tyre në rregullimin e marrëdhënieve shtetërore me fqinjët, gjithashtu do të jetë objekt analize në këtë punim, e poashtu paraqet edhe motivacion për punë.

Hipoteza gjenerale dhe hipotezat ndihmëse

Në këtë tezë magjistrature është paraqitur një hipotezë gjenerale (kryesore) dhe disa hipoteza ndihmëse.

Hipoteza gjenerale paraqet: “R. e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me fqinjët ku kryesisht jetojnë popullatë shqiptare, si R. e Shqipërisë dhe R. e Kosovës, e nga ana tjetër, ekzistojnë disa problematika të thella dhe pengesa politike me shtetet fqinje që nuk janë të banuara me popullatë shqiptare, si, R. E Sërbisë, R. E Bullgarisë dhe R. E Greqisë”

Hipotezat ndihmëse:

R. e Maqedonisë ka mospajtime me R. e Bullgarisë që ndërlidhen me çështjen e gjuhës dhe historisë;

R. e Maqedonisë ka problem me R. e Sërbisë në sferën fetare, shkak i së cilës është mospranimi i autoqefalitetit të kishës ortodokse maqedonase;

R. e Maqedonisë ka probleme serioze me fqin jugor, respektivisht me R. e Greqisë që ndërlidhet me emrin e shtetit;

R. e Maqedonisë mban trendin për tejkalimin e mosmarrëveshjeve të ndryshme politike me të cilat ballafaqohet

R. e Maqedonisë, deri sot, ka të arritura të caktuara dhe suksese në skenën politike ndërkombëtare, gjegjësisht në marrëdhëniet me fqinjët.

Metodologjia dhe metodat e punimit

Korniza metodologjike e punimit do të posedojë një radhitje logjike dhe disa hulumtime shkencore të cilat do ta ndjekin rrugën e cila çon drejt të vërtetës nëpërmjet argumenteve të shëndosha të cilat do të mundësojnë përforcim ose hudhje të kornizës së vendosur hipotetike.

Në bazë të asaj që theksuam paraprakisht, në këtë hulumtim, do të përdoren disa metoda, si që janë:

- Metoda e analizës dhe sintezës;
- Metoda historike;
- Metoda komparative (krahasuese);
- Metoda statistikore;
- Metoda e intervistës;

Kemi bindjen që ky punim shkencorë do të ketë domethënie të veçantë teorike, shkencore dhe praktike.

Domethënia teorike-shkencore përbëhet nga ajo që ky punim magjistrature do të mund të kontribuojë në krijimin e urave lidhëse ndërmjet shteteve fqinje që të shihet se problemet ekzistuese nuk janë edhe aq të mëdha si që paraqiten, ndërsa domethënia praktike përbëhet nga ajo që ky punim magjistrature do të ofrojë informata të mira dhe praktike, si dhe dituri që ndërlidhen me marrëdhëniet e R. së Maqedonisë me fqinjët, por edhe angazhim të faktorëve relevant në skenën ndërkombëtare, me qëllim që të gjinden zgjidhje të mundëshme eventuale për tejkalimin e problemeve politike.

KAPITULLI I

Marrëdhëniet ndërkombëtare nga aspekti teorik

1.1 Definicionet dhe nocionet e marrëdhënieve ndërkombëtare

Fusha e së drejtës ndërkombëtare kryesisht ka të bëjë me normat juridike të cilat ndikojnë në mes popujve (shpesh të quajtura “shtete”), por, ajo gjithashtu ka të bëjë me norma të caktuara juridike që ndikojnë ndërmjet një shteti dhe njerëz të caktuar në suaza të kompetencave të saj, dhe me disa norma të veçanta që i rregullon marrëdhëniet jashtëkufitare të njerëzve. Për dallim të legjislacionit nacional, e drejta ndërkombëtare, në masë të madhe është e decentralizuar; nuk ekziston trup ligjvënës, gjyqësi, ose organ ekzekutiv i cili do të jetë përgjegjës për krijimin, komentimin dhe realizimin e të drejtës ndërkombëtare, por ekzistojnë konglomerat të mënyrave nëpërmjet të cilave e drejta ndërkombëtare mundohet ti kryej ato funksione. Si të atilla, gjeneza dhe natyra e së drejtës ndërkombëtare janë jo të zakonshme dhe emocionale; sfera ia lejon një juristi të “mendojë jashtë të zakonshmes” për atë se çka paraqesin ligjet dhe si të njejtat e diktojnë sjelljen e njerëzve. Në të njejtën kohë, procesi i studimit të përgjithshëm në sferën e së drejtës ndërkombëtare, mund të zhvillohet me vite të tëra, sepse ngërthen një segment të gjërë të temave, duke filluar nga normat më të rëndësishme që mundohen të parandalojnë luftëra e deri te ato më pak dramatike që kanë të bëjnë me telefonatat trans-atlantike.¹

E drejta ndërkombëtare emrin e saj e ka marrë nga termi latin „jus gentium” (jus=e drejtë dhe gens=popull, gjegjësisht gentium (shumës= popuj) do të thotë e drejta e popujve, gjegjësisht e drejta ndërkombëtare. Objekt i së drejtës ndërkombëtare janë garniturë e rregullave juridike të cilat në mënyrë gjenerale janë të ndërlidhura me subjektet e të drejtës ndërkombëtare. Shpeshherë termi “E drejta Ndërkombëtare” identifikon veten me termin “E Drejta Ndërkombëtare Publike”. Mirëpo përsëri duhet të theksohet se me anë të shikimit rigoroz formal, E Drejta Ndërkombëtare është nocion më i gjërë që në vete ngërthen edhe të drejten ndërkombëtare private. Ashtuqë, përderisa, E Drejta Ndërkombëtare Publike i rregullon, parasëgjithash, marrëdhëniet ndërmjet shteteve, E drejta ndërkombëtare private i rregullon marrëdhëniet ndërmjet njerëzve me nënshtetësi të ndryshme në rastet e dilemave se cila e drejtë

¹ Sean, D. Murphy, “*Principles of International Law*” Concise hornbook series, Thomson West, f.9

nacionale duhet ta aplikohet në rastin konkret, a me ate edhe cili jurisdikcion është kompetent për ate dhe të ngjashme.

E drejta ndërkombëtare publike mund të jetë universale ose regjionale, respektivisht e domosdoshme (jus cogens) dhe dispozitive (jus dispositivum). E drejtë ndërkombëtare universale është ajo që vlen për të gjithë bashkësinë ndërkombëtare për dallim nga e drejta ndërkombëtare regjionale që vlen për shtetet që bëjnë pjesë në një hapësirë konkrete – regjion. Jus Cogens është pjesa “më e fuqishme” e të drejtës ndërkombëtare dhe në njëfar mënyre ka një forcë juridike të ngjashme që e ka kushtetuta në të drejtën e brendshme. Kjo e drejtë nuk mund të ndryshohet me marrëveshje tjera përveçse në mënyrën e njejtë ashtu si u krijua. Jus dispositivum është pjesa “më e butë” e së drejtës ndërkombëtare. Domethënë, vetëm vendosën standarde të caktuara të cilat shtetet duhet por nuk janë të obliguara ti respektojnë.

E drejta ndërkombëtare ka strukturë horizontale dhe vertikale. Struktura horizontale përbëhet nga shtetet e pavarura dhe sovrane. Kjo implikon që çdo shtet, të paktën formalisht, nuk është në varësi nga asnjë shtet tjetër e as ndonjë organizate ndërkombëtare, që do të thotë, një shtet përkatës që të jetë nën çfarëdoqoftë restriksioni doemos paraprakisht të jetë pajtuar vullnetarisht për të. Megjithatë, krahas strukturës horizontale gjithashtu ekziston edhe struktura vertikale e së drejtës ndërkombëtare. Ashtu ekzistojnë shembuj ku shtetet janë bashkuar me qëllim të krijimit të organizatave të caktuara ndërkombëtare, respektivisht supranacionale që kanë aftësi të krijojnë të drejtë me efekt detyrues ndaj antarëve të saj. Gjithashtu ekzistojnë edhe gjyqe ndërkombëtare dhe tribunale në vendimet e të cilave janë nënshtruar një numër i madh i shteteve me pajtueshmeri të dhënë paraprakisht.

Rënjët e së drejtës ndërkombëtare ndërlidhen me tokën evropiane, posaçërsisht me epokën e renesansës. Mirëpo, disa koncepte bazë të së drejtës ndërkombëtare mund të lokalizohen edhe më herët në interakcione të caktuara politike. Si psh. është e njohur marrëveshja e nënshkruar në pllakë gurri në mes udhëheqëve Lagash dhe Uma rreth vitit 3100 para erës sonë.² Bëhet fjalë për, ndoshta, marrëveshjen e parë ndërkombëtare për regullimin e kufijve në mes veti. Rreth 1000 vjet më vonë, hasim edhe në një shembull të marrëveshjes ndërkombëtare të nënshkruar këtë herë ndërmjet udhëheqësit të Egjiptit dhe mbretit të Hitëve. Me këtë marrëveshje palët obligohen

² Sean, D. Murphy, “*Principles of International Law*” Concise hornbook series, Thomson West, f.19

në respektimin e integritetit të ndërsjellë teritorial dhe vendosjen e një lloji të aleancës mbrojtëse ndërmjet tyre.

Në gjithë epokën e vjetër nuk ia kanë pasur idenë për bashkësi ndërkombëtare të shteteve që koegzistojnë në kornizë të caktuar. Për shkak të kësaj, diapazoni i “të drejtës ndërkombëtare” të atëhershme ka qenë shumë i kufizuar. I këtillë është edhe shembulli me Greqinë antike ku kanë ekzistuar shumë marrëveshje tregëtare dhe politike ndërmjet qyteteve-shtete helene që gjithashtu kanë kultivuar rregulla të caktuara që kanë pasur të bëjnë me të deleguarit diplomatik. Megjithatë, ky “rend ndërkombëtar” ka qenë i kufizuar vetëm për botën helene dhe kolonitë e saj, ndërsa ata jashtë saj, janë quajtur varvarë që nuk janë të denjë për bashkëpunim, e njashtu nuk kanë qenë të denjë edhe për lidhjen e kontratave ndërkombëtare.

Nga shekulli i mesëm, një nga mendimtarët më të spikatur që kanë kontribuar në krijimin dhe zhvillimin e të drejtës ndërkombëtare, paraqesim Fransisco de Vitoria (1486?-1546) ligjerat³ e të cilit janë publikuar pas vdekjes së tij nga studenti i tij Alberiko Xhentili (Alberico Gentili).

Si baba i të drejtës ndërkombëtare njihet Hugo Grotius. Vepra e tij më e rëndësishme është “De jure belli ac pacis” gjegjësisht “e drejta e luftës dhe paqes”. E ka shkruar rreth vitit 1623. Në këtë vepër flet për drejtësinë, projekton një sistem të tërë të imagjinuar ndërkombëtar juridik, largon teologjinë nga e drejta ndërkombëtare dhe meret me shpalljen e principit të lirisë së detit.⁴

Paralelisht me teoritë e juristëve ndërkombëtarë për të drejtën ndërkombëtare janë teoritë e marrëdhënieve ndërkombëtare për rolin e “normave” dhe “regjimeve” në marrëdhëniet ndërkombëtare. Në shkallë të lartë, juristët ndërkombëtarë dhe specialistët për marrëdhënie ndërkombëtare veprojnë në sfera të ndryshme, por në vitet e fundit ata kanë parasyshtë punën e tëdyja palëve, që në shumë aspekte paraqet progres të përbashkët. Edhe pse puna e specialistëve për marrëdhënie ndërkombëtare është e ndryshueshme dhe nuk mundet lehtë të përmblihet, për punën mundet në mënyrë gjenerale të thuhet se i ndjekin një nga katër qasjet.

³ Sean, D. Murphy, “*Principles of International Law*” Concise hornbook series, Thomson West, f.23

⁴ Ibid, f.25

“Idealistët” e marrëdhënieve ndërkombëtare besojnë që shoqëria ndërkombëtare ka arritur në një fazë që aplikimi i forcës ushtarake nuk mban; shtetet bashkarisht ndajnë interese të fuqishme në koegzistencë të qetë. Ata inetez mund të progresohen nga ana e shteteve që synojnë drejtë strategjive kooperative nëpërmjet marrëveshjeve, organizatave ndërkombëtare dhe mekanizmave paqësore për zgjidhjen e kontesteve.

Idealizmi në SHBA kulminacionin e saj e arriti në vitet e hershme të shekullit të kaluar, kur shumë liderë influent amerikanë besonin që institucionet juridike dhe politike të krijuara në mënyrë të suksesshme në SHBA do të mund të rikrijoeshin në nivel ndërkombëtar, duke kontribuar me anë të tyre paqe botërore dhe prosperitet. Idealistët e tillë u përpoqën të themelojnë organizata ndërkombëtare si Liga e popujve dhe marrëveshje ndërkombëtare, si që është pakti Kellog-Briand i vitit 1928⁵, ku shtetet me të drejtë e kodifikuan idenë se aplikimi i dhunës ushtarake për arritjen e qëllimeve të caktuara, nuk lejohet. Botëkuptimi i këtyllë (gjithashtu me nënçmim i ashtuquajtur “utopizëm”) që mbeti dominant në SHBA vitet e 20-ta dhe 30-ta të shek. XX, humbi dashamirësinë kur përpjekjet e tilla nuk mundën ta ndalojnë shpërthimin e Luftës së Dytë Botërore. Idealizmi ende ishte i theksuar në marrëdhëniet e jashtme të SHBA; disa e kuptuan nga fjalimi i George Washington (George W. Bush), në fjalimin e tij të dytë përurues ku ai fliste për SHBA i cili do të angazhohet për promovim energjik të demokracisë në nivel botëror. Politika e jashtme evropiane përmban elemente të fuqishme idealiste, ndoshta për shkak se krijimi i institucionit supra-nacional (unioni evropian) arriti ti jepte fund konfliktit në mes të vendeve evropiane që filluan dy luftëra botërore.

“Realistët” e marrëdhënieve ndërkombëtare, numri i të cilëve u rrit pas Luftës së Dytë Botërore, në mënyrë gjenerale mendojnë se nuk ekziston harmoni esenciale e interesave ndërmjet shteteve, por më shumë rrjet i qëllimeve konfliktuoze nacionale në një botë anarhike. Për realistët klasik, fuqia e mundësive shtetërore, në vend të interesave të përbashkëta, i diktojnë marrëdhëniet ndërmjet shteteve, dhe vetëm me anë të balansit të fuqisë mundet në mënyrë efektive të arrihet harmoni. Bashkëpunim në mes shteteve mund të ndodhë kur intereset e tyre janë kompatibil, megjithatë bashkëpunimi i tillë nuk është prodhim i principeve morale dhe etike që shpërndahen në mënyrë univverzale nga të gjithë shtetet, por është produkt i supozimeve të caktuara paraprake për natyrën njerëzore; ata njerëz që udhëheqin me shtetet kërkojnë pasuri dhe

⁵ Janev, Igor “*Theory of international relations and foreign politics*”. publ.: “Plato”, Belgrade, 1998

fuqi, dhe do ti përdorin të drejtën ndërkombëtare dhe institucionet vetëm atëherë kur do të përfitojnë nga ajo. Në atë mënyrë, bashkëpunimi ndërmjet shteteve është proces fluid i politikës së ndryshueshme, që nuk është pjesë e kornizës ligjore stabile drejtë të cilës shtetet doemos të përmbahen.

“*Neo-realizmi*” dallohet nga realizmi klasik me atë që mundohet të sjellë favor më sistematik ose strukturorë nga marrëdhëniet ndërkombëtare, e kundërta e përshkrimit të etikës së diplomacisë. Për shëmbull, regjimet ndërkombëtare ekonomike (si që është Banka Botërore) janë pasqyrim i fuqisë strukturore në sistemin ndërkombëtar, duke iu lejuar disa shteteve të fuqishme ti shërbejnë interesave të tyre duke kontrolluar dhe siguruar stabilitetin e ekonomisë globale.

Teoreticienët e “*marrëdhënieve ndërkombëtare liberale*” pranojnë disa nga parimet kryesore të realizmit, por të njejtën e shohin si të pafuqishëm për ta sqaruar në tërësi sjelljen e shteteve. Teoreticienët liberal kanë bindjen se, ashtu si shtetet modernizohen dhe largohen nga luftimet e zakonshme, promovimi i mirëqenies ekonomike dhe sociale bëhet më i rëndësishëm se ruajtja e sigurisë së një vendi, e me atë, bashkëpunimi ndërmjet shteteve me anë të marrëveshjeve dhe organizatave ndërkombëtare bëhet më real se sa paraqitja e konfliktit. Për teorinë liberale të marrëdhënieve ndërkombëtare, shtetet nuk janë të njehta për nga natyra; ata me tradita demokratike dhe përkushtim ndaj shtetit të së drejtës i qasen marrëdhënieve ndërkombëtare ndryshe nga shtetet që nuk i kanë këto karakteristika. Në përgjithësi, shtetet demokratike nuk shkojnë në luftë kundër njëri-tjetrit dhe ato gjejnë mënyra të sofistikuar të bashkëpunimit ndërkufitar. Për më tepër, teoricienët liberalë besojnë se realistët nuk arritën të japin një shpjegim për individët dhe OJQ-të në marrëdhëniet ndërkombëtare. Këta aktorë kryesorë u kanë dhënë një dimension të ri (dhe më pak të përqendruar shtetit) perceptimit të tyre për politikën ndërkombëtare.

“*Konstruktivizmi*” në vetvete nuk mbështet ndonjë teori të rëndësishme të marrëdhënieve ndërkombëtare, por përkundrazi kritikon teoricienët e tjerë për dështimin për të marrë parasysh përmbajtjen e plotë dhe burimet e interesave të shtetit. Për konstruktivistët, sistemi ndërkombëtar paraqet konstruksion ideor të aktorëve shtetërorë, në të cilat ekzistojnë bindje të përbashkëta inter- subjektive (ide, koncepte, supozime). Shtetet “plotësohen” me njëri- tjetrin në marrëdhëniet mes tyre; koncepti si që është “sovranitet” objektivist jo i vërtetë, por është prodhim i shteteve të cilët vazhdimisht e definojnë dhe ridefinojnë nëpërmjet interakcioneve (bashkëveprimeve)

sociale. Për tu kuptuar në tërësi “interesat” e shteteve, njeriu duhet ta kuptojë vetëdijen njerzore dhe rolin e saj në shoqërinë ndërkombëtare, sepse ajo arrin të sqarojë se pse disa norma- si që është norma e cila pranon përdorimin e dhunës për mbrojtjen e të drejtave të njeriut- mund të paraqitet brenda shoqërisë së shteteve.⁶

Të gjitha këto teori të marrëdhënieve ndërkombëtare japin argumente të rëndësishme për mënyrën se si shtetet dhe njerëzit veprojnë në marrëdhëniet ndërkombëtare. Për të kuptuar plotësisht pse shtetet krijojnë traktate dhe organizata ndërkombëtare, ose norma dhe regjime të tjera, është e dobishme të kuptohen bazat e këtyre teorive, si dhe ato që i kritikojnë ato.

1.2. Marrëdhëniet ndërkombëtare dhe politika e jashtme

Marrëdhëniet ndërkombëtare janë një disiplinë akademike që përqendrohet në studimin e bashkëveprimit të aktorëve në politikën ndërkombëtare, përfshirë shtetet dhe aktorët jo-shtetërorë si Kombet e Bashkuara (KB), Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN), Banka Botërore dhe Amnesty International. Një nga karakteristikat kryesore të sistemit ndërkombëtar është se ai është një gjendje anarkie - çdo shtet në sistem është sovran dhe nuk ka pse t'i përgjigjet autoritetit më të lartë.

Marrëdhëniet ndërkombëtare paraqesin studimin e marrëdhënieve të shteteve me njëra-tjetrën, me organizata ndërkombëtare dhe entitete të caktuara nën-kombëtare (psh burokracitë, partitë politike dhe grupet e interesit).

Marrëdhëniet ndërkombëtare merren me marrëdhëniet përtej kufijve të shteteve të kombeve. Ajo adreson ekonominë politike ndërkombëtare, qeverisjen globale, marrëdhëniet ndërkulturore, identitetet kombëtare dhe etnike, analizën e politikës së jashtme, studimet e zhvillimit, mjedisin, sigurinë ndërkombëtare, diplomacinë, terrorizmin, median, lëvizjet sociale dhe më shumë. Marrëdhëniet ndërkombëtare po bëhen gjithnjë e më të rëndësishme pasi bota

⁶ Janev, Igor, “*Theory of international relations and foreign politics*”. publ.: “Plato”, Belgrade, 1998

rritet dhe ato janë gjithnjë e më të ndërlidhura përmes tregtisë, migracionit, Internetit dhe mediave sociale.⁷

Marrëdhëniet ndërkombëtare përpiqen të shpjegojnë bashkëveprimet e shteteve në sistemin global ndërshtetëror dhe gjithashtu po përpiqen të shpjegojnë bashkëveprimet e të tjerëve, sjellja e të cilëve buron nga një vend dhe drejtohet te anëtarët e vendeve të tjera. Shkurt, studimi i marrëdhënieve ndërkombëtare është një përpjekje për të shpjeguar sjelljen që ndodh përtej kufijve të shteteve, marrëdhëniet më të gjera të së cilës janë pjesë e një sjelljeje të tillë dhe institucioneve si private, shtetërore, joqeveritare dhe ndërqeveritare, të cilat mbikëqyrin ato ndërveprime.⁸

Marrëdhëniet ndërkombëtare (shpesh referuar çështjeve ndërkombëtare) kanë një qëllim të gjërë në shoqërinë moderne pasi kërkojnë të bëjnë të mundur kuptimin:

- Origjina e luftës dhe ruajtja e paqes
- Natyra dhe ushtrimi i fuqisë brenda sistemit global
- Karakteri i ndryshueshëm i aktorëve shtetëror dhe joshtetëror të përfshirë në vendimmarrje ndërkombëtare.

Për shembull, disa institucione mund të studiojnë mendimin socio-psikologjik që qëndron pas aktiviteteve të krijuesve të politikave të jashtme, ndërsa të tjerët mund të përqendrojnë studimet e tyre ndërkombëtare në proceset institucionale që kontribuojnë në qëllimet dhe sjelljen e shteteve. Kjo pra është fusha e studimit të marrëdhënieve ndërkombëtare dhe varet nga qëllimet ose objektivat e organizatës.

Edhe pse marrëdhëniet ndërkombëtare po marrin kuptim të ri për shkak të botës gjithnjë e më të ndërlidhur, sigurisht që nuk është një koncept i ri. Historikisht, vendosja e traktateve midis

⁷ Department of International Relations, San Francisco State University, What is IR? California, USA, <https://internationalrelations.sfsu.edu/what-ir> vizituar më: 21.01.2020

⁸ Department of Political Science, International Relations, University of Wisconsin-Madison, <https://polisci.wisc.edu/fields/international-relations> vizituar më: 21.02.2020

kombeve ishte forma më e hershme e marrëdhënieve ndërkombëtare. Marrëdhëniet ndërkombëtare në botën e sotme janë të rëndësishme për shumë arsye:⁹

- *Marrëdhëniet ndërkombëtare* promovojnë politika të suksesshme tregtare midis kombeve.

- *Marrëdhëniet ndërkombëtare* nxisin udhëtimin, turizmin dhe imigrimin në lidhje me biznesin, duke u dhënë njerëzve një mundësi për të përmirësuar jetën e tyre.

- *Marrëdhëniet ndërkombëtare* i lejojnë shtetet të bashkëpunojnë me njëri-tjetrin, të bashkojnë burime dhe të ndajnë informacionin si një mënyrë për të përballuar çështjet bashkëkohore globale që përfshijnë pandemitë, terrorizmin dhe krimin e organizuar transnacional.

- *Marrëdhëniet ndërkombëtare* afirmojnë kulturën njerëzore përmes shkëmbimeve kulturore, diplomacisë dhe zhvillimit të politikave.¹⁰

Politika e jashtme është një term që më së shpeshti përdoret si sinonim i diplomacisë. Ai përbëhet nga aktivitetet e politikës së jashtme të qeverisë si: vendime, programe, strategji dhe veprime në lidhje me subjektet dhe çështjet e politikës së jashtme, kryesisht me shtetet tjera ose organizatat ndërkombëtare. Drejtimet kryesore të politikës së jashtme janë *politika bilaterale* dhe *multilaterale* dhe programet për mbrojtjen dhe promovimin e synimeve dhe interesave të përcaktuara të politikës së jashtme të një shteti në terma ndërkombëtarë, d.m.th. në marrëdhëniet ndërkombëtare. Si rregull, organizatat ndërkombëtare nuk kanë një politikë të jashtme klasike (me përjashtim të BE). Për organizatat ndërkombëtare, termi “*marrëdhënie të jashtme*” zakonisht përdoret kur aktivitetet politike i referohen subjekteve jashtë kornizës së anëtarësimit të organizatës si një person juridik.¹¹

⁹ Byman, D. “*Deadly Connections: States that Sponsor Terrorism*”. Cambridge University Press, 2005, f. 73

¹⁰ Ekmekci, F. (2011). “*Terrorism as war by other means: national security and state support for terrorism*”. Revista Brasileira de Política Internacional, vol.54(1), f. 125 - 141.

¹¹ Janev, I., “*International relations and foreign politics (with the example of Yugoslav relations with the United Nations)*”, Institute of Political Studies, Belgrade, 2002.

1.3. Relacionet e Institucioneve diplomatike shtetërore në skenën ndërkombëtare

Diplomacia është arti dhe praktika e negociatave ndërmjet përfaqësuesve të grupeve ose vendeve. Zakonisht i referohet diplomacisë ndërkombëtare, duke kryer marrëdhënie ndërkombëtare përmes ndërmjetësimit të diplomatëve profesionistë për çështje të paqes, vendimmarrjes, tregtisë, luftës, ekonomisë, kulturës, mjedisit dhe të drejtave të njeriut. *Traktatet ndërkombëtare* zakonisht negocohen me diplomatët përpara se të pranohen nga politikanët kombëtarë. Në kuptimin joformal ose shoqëror, diplomacia është vendosja e taktikës për të fituar avantazh strategjik ose për të gjetur zgjidhje reciprokisht të pranueshme për një sfidë të përbashkët, një grup mjetesh që shprehin raportimin në një mënyrë jo konfrontuese, ose të sjellshme.

Në kontekstin e mënyrës së funksionimit të diplomacisë, ekzistojnë dy lloje të diplomacisë: *bilaterale* ose dypalëshe (midis dy vendeve) dhe *multilaterale* ose shumëpalëshe (midis disa vendeve ose organizatave). Epoka e multilateralizmit pas Luftës së Ftohtë është karakterizuar nga agjendat më komplekse të konferencave dhe bisedimeve me një numër në rritje të çështjeve dhe përfshirje të shtuar të ekspertëve, qytetarëve, grupeve dhe OJQ-ve.

Diplomacia shumëpalëshe po përpiqet të përshtatet me kushtet e reja. Sidoqoftë, ky proces është i ngadaltë dhe shumë aspekte të diplomacisë shumëpalëshe ende duhet të rishikohen, duke filluar nga çështjet procedurale dhe metodologjike.

Është interesante të analizohet koncepti i diplomacisë me konceptin e politikës së jashtme. Për shumë njerëz nuk është gabim të përdoret termi “politikë e jashtme” në vend të “diplomacisë” ose anasjelltas. Sidoqoftë, megjithëse midis tyre ekziston një pjesë e madhe e ndërvlarësisë, të dy termat janë të ndryshëm. Kështu, një vend që dëshiron të ketë një politikë aktive të jashtme do të investojë mjaft logjikisht në krijimin e diplomacisë së tij të shumtë dhe me përvojë. E kundërta është gjithashtu mjaft e logjishme, d.m.th nëse një vend ka diplomaci të fortë, diplomatë të shumtë dhe me përvojë, atëherë ajo ka tendencë të ketë një politikë aktive të jashtme. Sidoqoftë, termi “politikë e jashtme” është më i gjerë se termi “diplomaci”. Kjo do të thotë, diplomacia është mjeti i pashmangshëm dhe mbase më i rëndësishmi, e politika e jashtme shërben për arritjen e qëllimeve të paracaktuara. E thënë thjesht, diplomacia nuk ekziston vetëm, por vihet në shërbim të politikës së jashtme. Pra, politika e jashtme është ajo që dikush dëshiron

të arrijë, d.m.th., ai përcakton qëllimet e dëshiruara, ndërsa diplomacia është mënyra e zgjedhur për të ndjekur të njëjtat synime.

Është e dobishme të merret në konsideratë marrëdhënia e diplomacisë me formimin e politikës së jashtme të përgjithshme të një shteti, pra shkallën e ndikimit të diplomacisë në formimin e politikës së jashtme. Shumica e teoricientëve pajtohen që diplomacia nuk ka monopol në formimin e politikës së jashtme, por merr pjesë indirekt përmes mënyrës se si negociohet dhe mbrohet politika e jashtme e një vendi para anëtarëve të tjerë të bashkësisë ndërkombëtare. Ndërsa institucione të tilla si kreu i shtetit, kreu i qeverisë, ministri i jashtëm etj. drejtpërdrejt formojnë politikën e jashtme, diplomati, qoftë si përfaqësues i përhershëm i vendit të tij në një vend tjetër, ose si negociator në emër të vendit të tij në diskutime diplomatike për çështje specifike, transmeton, dhe nëse është e nevojshme, interpreton vendimet e vendit të tij që të kuptohet siç duhet në vendin në të cilin kryen misionin e tij diplomatik. Pra, diplomati nuk krijon politikën e jashtme të vendit të tij, por thjesht shpjegon, interpreton, justifikon atë dhe kështu me radhë. Sidoqoftë, diplomatët mund të ndikojnë në mënyrë indirekte në formulimin e vetë politikës së jashtme ose duke shprehur pikëpamjet e tyre të mbështetura nga autoriteti i përvojës së tyre brenda vendit të tyre, ose duke e bërë këtë përmes kryerjes së negociatave të caktuara jashtë vendit të tyre.

Nga kjo më sipër mund të shohim se si përcaktohet diplomacia. Ekzistojnë disa përkufizime për diplomacinë. Në përgjithësi, *diplomacia* është aftësia për të negociuar midis përfaqësuesve të shteteve ose grupeve. Kështu, sipas Vukadinoviç, diplomacia mund të përkufizohet edhe si një veprimtari shoqërore e organizuar siç duhet, qëllimi kryesor i së cilës është të përfaqësojë shtetin në marrëdhëniet ndërkombëtare dhe të punojë për arritjen e qëllimeve të politikës së jashtme të shtetit me mjete paqësore.¹²

Nëse shikoni historinë e skenës ndërkombëtare është e lehtë të shihet se pothuajse nuk kishte asnjë fazë në marrëdhëniet ndërkombëtare ku nuk kishte asnjë veprim diplomatik. Megjithatë fillimet e diplomacisë datojnë në Italinë veriore në shekullin XIII, ende kemi një lloj fillimi të diplomacisë në kohërat antike. Në qytet-shtetet e lashta Greke, “diplomatët” u dërguan në qytet- shtetet e tjera për të diskutuar dhe zgjidhur çështje specifike pa pasur një përfaqësim

¹² Vukadinović, R. “*Megjunarodni politički odnosi*”, Zagreb, 1998, f. 186

diplomatik të përhershëm në ato qytet-shtete. Diçka e ngjashme me diplomatët e sotëm në Greqinë e lashtë ishte titulli “proxenos”. Ky titull iu dha një personi që jetonte në një qytet-shtet të caktuar, por kishte dhe mbante lidhje të ngushta me qytetin-shtet që i dha atij të njëjtin titull. Ndoshta diplomatët e parë të përhershëm të huaj në një vend tjetër ishin të ashtuquajturat “apocrisiarii”. Ata ishin një lloj i dërguari i përhershëm i Papës Romak në Kostandinopojë.

Me kalimin e kohës, është paraqitur nevoja që secili shtet serioz të ketë përfaqësuesit e vet, të cilët do të ishin “sytë dhe veshët” e tij në shtetin tjetër dhe do të informonin gjendjen vendase për ngjarjet në shtetin e huaj. Por me ardhjen e komunikimit modern, dilema është ngritur nëse diplomatët në vendet e tjera janë ende të nevojshëm në një kohë kur informacioni është bërë shumë më i arritshëm dhe udhëton me shpejtësi të pakrahasueshme se më parë?! Sidoqoftë, përgjigjja është- po. Diplomatat kanë një mori funksionesh, dhe informimi është vetëm njëri prej tyre, dhe ata sot janë pjesë e rrjetit të pakrahasueshëm të vendosjes së politikës së jashtme të çdo shteti serioz. Rëndësia e diplomacisë në botën e sotme flet mirë për buxhetet e mëdha të lëna mënjanë për nevojat e shërbimit diplomatik, por edhe për diplomacinë në përgjithësi, dhe veçanërisht për arritjen e qëllimeve të saj.

Autoritetet e marrëdhënieve ndërkombëtare të një shteti janë *kreu i shtetit*, qoftë *presidenti ose monarku, kryeministri dhe ministri i jashtëm*. Sigurisht, të gjithë ata përfaqësues diplomatikë ose konsullorë të shtetit në vendet e tjera dhe përfaqësuesit e përhershëm të tij në organizatat ndërkombëtare duhet gjithashtu të emërohen si organe të marrëdhënieve ndërkombëtare.

Kreu i shtetit përfaqëson shtetin brenda dhe jashtë vendit. Brenda vendit, kreu i shtetit përfaqëson shtetin para përfaqësuesve të huaj në vend, dhe nga jashtë, kur takohet me përfaqësues të huaj jashtë vendit në takime bilaterale, konferenca shumëpalëshe, samite ose kur merr pjesë në punën e organizatave ndërkombëtare, etj.

Kreu i shtetit ka përfshirje të përshtatshme (shkalla e pjesëmarrjes varet nga legjislacioni specifik) në hartimin e politikave të jashtme në bashkëpunim me qeverinë, zakonisht duke përcaktuar udhëzimet e përgjithshme të politikës së jashtme. Në këtë drejtim, në përcaktimin e drejtimit të përgjithshëm të politikës së jashtme të një vendi, kreu i shtetit është i përfshirë në

çështje të marrëdhënieve ndërkombëtare që mund të kenë pasoja për sigurinë dhe mbrojtjen e vendit. Kjo është arsyeja pse Kushtetuta shpesh e emëron kreun e shtetit si komandant të përgjithshëm të forcave të armatosura.

Kreu i shtetit gjithashtu kryen politikën e jashtme dhe në këtë drejtim mund të udhëheqë negociatat në emër të vendit të tij dhe normalisht të përfundojë marrëveshje ndërkombëtare që janë subjekt i ratifikimit. Shtrirja e punës së Shefit të Shtetit përfshin gjithashtu të drejtën për të emëruar dhe shkarkuar ambasadorë dhe të autorizojë përfaqësues të vendit të tij jashtë vendit, për të pranuar lëshimin e një drejtuesi të misioneve diplomatike të huaja, për të marrë letrat kredenciale dhe revokuese përfaqësues diplomatikë të huaj dhe të ngjashme. Në kryerjen e këtyre detyrave, kreu i shtetit gëzon privilegje dhe imunitete të veçanta, por edhe nderime. Prandaj, kreu i shtetit nuk i nënshtrohet juridiksionit të shteteve të huaja, edhe kur ai është në një vizitë private.

Kryeministri (Kryetari i Qeverisë) kryen funksionin që nënkupton përfaqësimin e Qeverisë si organ kolektiv. Ngjashëm me kreun e shtetit, detyra e tij është që ta përfaqësojë shtetin brenda dhe jashtë vendit. Kështu, kryeministri dhe kreu i shtetit marrin pjesë në hartimin dhe zbatimin e politikës së jashtme. Kryeministri është i autorizuar të nënshkruajë traktate ndërkombëtare, por edhe në marrjen e vendimeve për njohjen e shteteve dhe qeverive, si dhe për krijimin e marrëdhënieve diplomatike dhe konsullore me shtetet tjera. Në varësi të legjislacionit përkatës, ai mund të emërojë, vetëm ose në konsultim me Shefin e Shtetit dhe Ministrin e Punëve të Jashtme, krerët e misioneve konsullorë të shtetit jashtë vendit. *Kryeministri* i shtetit gëzon imunitete dhe nderime në mënyrë që të jetë në gjendje të kryejë funksionet e tij.¹³

Ministri i Punëve të Jashtme është përfaqësues i Ministrisë së Punëve të Jashtme të vendit të tij. Detyra e tij dhe e Ministrisë së Punëve të Jashtme në tërësi është të trajtojë çështje në fushën e marrëdhënieve ndërkombëtare dhe politikës së jashtme. Kjo normalisht është brenda kompetencave të qeverisë sipas ligjit specifik kombëtar. Për aktivitetet e tij, Ministri i Punëve të Jashtme raporton dhe koordinon brenda Qeverisë me Kryeministrin, por edhe me Shefin e Shtetit për çështjet më të rëndësishme dhe drejtimet strategjike në realizimin e politikës së jashtme të vendit. Për të përmbushur funksionet e tij, Ministri gëzon imunitete dhe nderime të përshtatshme.

¹³ <https://vlada.mk/vlada-ministerstva> vizituar më: 24.02.2020

Në lidhje me të gjithë ministrinë e jashtme, mund të thuhet se zakonisht kryen punë protokollare në emër të kryeministrit dhe kreut të shtetit.¹⁴

Megjithëse secili prej këtyre organeve është pak a shumë autonom (në varësi të vendimeve legjislative në shtetin e caktuar), gjithmonë ekziston nevoja për një farë koordinimi midis tyre në sjelljen e politikës së jashtme. Megjithatë, në praktikë, kjo nuk është gjithmonë ashtu, veçanërisht në rast të kohabitacionit të dobët.

KAPITULLI II

Republika e Maqedonisë prej pavarsisë deri më sot

2.1. Pavarsia e R. Së Maqedonisë

Historia e popullit maqedonas ose historia e jetës njerëzore dhe prania në territorin e Maqedonisë, buron nga gjetja e skeleteve më të vjetër njerëzore në territorin e Maqedonisë, të vjetër 160,000 vjet. Shpikjet më të hershme të vendbanimeve të para njerëzore të organizuara në Maqedoni datojnë që nga epoka e hershme e gurit (Neolit). Organizata e parë shtetërore në territorin e rajonit të Maqedonisë është Mbretëria e Maqedonisë, e themeluar në vitin 808 para erës sonë (sipas disa burimeve, 825 para erës sonë). Mbreti i parë maqedonas ishte Karan Maqedoni, i cili përjetoj rritjen më të madhe gjatë sundimit të mbretit maqedonas Philipi II të Maqedonisë (359 - 336 para erës sonë) dhe Aleksandrit III të Maqedonisë (336 - 323 para erës sonë.) të dinastisë Argeadi.¹⁵ Me ardhjen dhe vendosjen e fiseve sllave në shekullin e gjashtë, dhe përzierjen e tyre me popullatën vendase (thrakët, ilirët, grekët e lashtë, maqedonët e lashtë, etj.), më në fund në shekullin X dhe XI formohet imazhi i popullit modern të Maqedonisë, i cili ekziston edhe sot si shumicë në territorin e Maqedonisë dhe zë pjesën më të rëndësishme të proceseve të ndryshme ekonomike, politike, demografike, historike dhe të tjera në Maqedoni.¹⁶

¹⁴ <https://mfa.gov.mk/page/21/za-ministerstvoto> vizituar më: 24.02.2020

¹⁵ Габер, В. “Од објект до субјект Македонија во меѓународните односи”, Friedrich Ebert Stiftung, Скопје, 2017, f.19-20

¹⁶ Петреска, Д, Ачкоска, В, Пешевска, М. “Историја за четврта година реформирано гимназиско образование”. Скопје. 2005, Табернакул, f.58-69

Republika e Maqedonisë shtrihet në pjesën qendrore të Gadishullit Ballkanik, duke përfshirë 25.713 km². Kufizohet në veri me Sërbinë, në veriperëndim me Kosovën, në jug me Greqinë, në lindje me Bullgarinë dhe në perëndim me Shqipërinë. Me këtë pozicion gjeografik, Republika e Maqedonisë është një udhëkryq i rëndësishëm dhe shumë civilizime, fe dhe kultura të ndryshme kanë kaluar nëpër historinë e këtij territori.

Sipas të dhënave nga regjistrimi i fundit i vitit 2002, Maqedonia ka rreth dy milion banorë.¹⁷

Kryeqyteti i R. së Maqedonisë është Shkupi, i cili është gjithashtu qendra më e madhe politike, ekonomike, arsimore dhe kulturore.

Maqedonia është një vend kryesisht malor, me burime natyrore dhe bukuri të jashtëzakonshme. Në Maqedoni ka 34 maja malore mbi 2000 metra të larta që janë të pasura me bimësi. Malet dhe zinxhirët malorë janë ndërthurur me lugina të shumta të gjelbërta dhe fusha. Ndikimi i klimës mesdhetare dhe kontinentale siguron pjellori të lartë të tokës së punueshme, zhvillimin e blegtorisë, si dhe mundësi për zhvillimin e turizmit veror dhe dimëror. Maqedonia është gjithashtu një tokë liqenesh që përfaqësojnë pasurinë e madhe natyrore dhe potencialin kryesor të turizmit. Ekzistojnë tre liqene kryesore tektonike në jug të Maqedonisë: Liqeni i Ohrit në Ohër, Liqeni i Prespës në Prespë dhe Liqeni i Dojranit në Dojran. Këto liqene, me rrethinat e tyre natyrore dhe një numër elementesh tërheqës, janë qendra turistike të afirmuara. Në territorin e Maqedonisë ka 15 rezervuare artificiale dhe 25 liqene akullnajorë të vendosura në pjesët më të larta të masivëve malorë të formuar gjatë Epokës së Akullit. Vendpushimet dimërore, Kodra e Diellit (Popova Shapka), Bistra-Mavrovë, Krushevë, Pelister, Ponikva dhe Golak me terrene të bukura natyrore dhe pitoreske, janë vende të përshtatshme për të shijuar sportet dimërore, dhe janë ndër vendpushimet malore më të bukura.

Maqedonia ka një trashëgimi të madhe kulturore dhe historike. Për shkak të numrit të madh të vendeve arkeologjike që mbizotërojnë në kohërat e lashta, shteti me të drejtë quhet epiqendra - toka magjike e arkeologjisë. Ajo gjithashtu ka shumë manastire mesjetare dhe kisha, të cilat janë vepra të jashtëzakonshme të ndërtuesve të vjetër, piktorëve të ikonave, piktorëve të freskave dhe marangozëve, siç janë manastiret e Sh. Jovan Bigorski - Gostivar, Manastiri i

¹⁷ <http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=31> vizituar më: 27.02.2020

Markos (Markovski) - Shkup, Sh. Panteleimon - Shkup, Manastiri i Lesnovës (Leshoçki), Sh. Naum i Ohrit - Ohër; kishat: Sh. Sofje - Ohër, Sh. Spas - Shkup, Sh. Gorgia Arhangel - Kurbinovë dhe shumë manastire dhe kisha të tjera.

Perandoria Osmane gjithashtu ka lënë shenjat e saj në këtë zonë me xhami të shumta, hamame dhe bezistene si xhamia e Larme në Tetovë, Arabati baba Teqe në Tetovë, Cifte Hamam në Shkup, çarshitë e vjetra në Shkup dhe Manastir, Saat Kulla nëpër më shumë lokacione dhe shumë të tjera.

Në Maqedoni ekziston një traditë e kultivimit të folklorit maqedonas, i cili theksohet në pasurinë dhe larminë e tij, që është një shprehje e gjallë e shpirtit dhe mënyrës së jetesës së popullit maqedonas.

Stema e Republikës së Maqedonisë ka pësuar disa modifikime edhe sot e kësaj dite, qysh në vitin 1946, kur u zëvendësua stema e Republikës Popullore të Maqedonisë, dhe më 16 nëntor 2009, me heqjen e pentagramit të kuq, iu dha karakteri i saj aktual. Stema maqedonase është një nga dy peizazhet në Evropë. Stema është me karakter peizazhi. Stema e Republikës së Maqedonisë është një fushë e rrethuar nga drithëra, të cilat bashkohen në majë, e ndërthurur me pemë afioni dhe gjethe duhani, e lidhur në pjesën e poshtme nga një rrip i kryqëzuar me motive popullore. Në mes të fushës, një mal është përvijuar në rrëzë të të cilit rrjedh një lumë, dhe prapa malit është dielli që lind.¹⁸

Flamuri i Republikës së Maqedonisë është flamur zyrtar në territorin e vendit, i miratuar në vitin 1995. Nga qendra e sfondit të kuq, dielli i artë zgjerohet me tetë krahë, që shtrihet nga disku diellor dhe vazhdon deri në skajet e flamurit. Rrezet e diellit kalojnë diagonalisht, horizontalisht dhe vertikalisht. Qendra e diellit përkon me pikën ku kryqëzohen diagonalet e flamurit. Raporti i gjerësisë dhe gjatësisë së flamurit është një metër me dy metra.¹⁹

“Sot mbi Maqedoninë” është himni kombëtar i Maqedonisë, i përbërë në vitin 1941. Autori i tekstit është Vlado Maleski dhe autori i muzikës Todor Skalovski. Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, ajo u miratua si himni i Republikës Socialiste të Maqedonisë në ish-

¹⁸ <http://pretsedatel.mk/republika-severna-makedonija/> (Simbolet shtetërore të Republikës së Maqedonisë) vizituar më: 24.02.2020

¹⁹ Ibid

Republikën Federale Socialiste të Jugosllavisë, dhe në vitin 1992 u shpall me ligj himni kombëtar i Republikës së Maqedonisë.²⁰

Pas vëllezërve nga Selaniku, Kirili dhe Metodi, pas perandorisë së Samuilut, u shfaq Organizata e Brendshme Revolucionare Maqedonase në vitin 1893, e cila u konsiderua shtylla e luftës maqedonase për pavarësi. Pastaj, në vitin 1903, në formën e Republikës së Krushevës, u krijua një shtet i ri maqedonas, republika e parë në Ballkan. Lufta e Dytë Botërore ishte një mundësi e re që Maqedonia të bashkohet me të djathtën, por me kushte: Maqedonasit të njihen si komb dhe Maqedonia të njihet si shtet. Pasi mbaroi lufta, më 29 nëntor 1943 u krijua një federatë e re Jugosllave në të cilën Maqedonasit u njohën si komb më vete, dhe Maqedonia ishte anëtar i barabartë i Republikës së re Federative Popullore të Jugosllavisë.

Pas vdekjes së Josip Broz Titos, më 4 maj 1980, federata jugosllave kryesoi Presidencën e Jugosllavisë, mbajti një kryetar kolektiv të shtetit për një mandat prej një viti. I njëjti parim u zbatua në republikat dhe provincat. Në atë kohë, filloi procesi i separatizmit i filluar nga Kushtetuta e vitit 1974.

Nga 20-22 janar 1990 u mbajt kongresi i fundit i XIV i jashtëzakonshëm i SKJ (Savez Komunist Jugosllavije- lidhja komuniste jugosllave), i mbizotëruar nga pikëpamjet serbe për ruajtjen e status quo-së, dhe u refuzuan përpjekjet e komunistëve sllovenë dhe kroatë për të reformuar dhe riorganizuar SKJ-në dhe federatën. Pas përpjekjeve të pasuksesshme për të pranuar reformat, delegacioni slloven lëshon kongresin, ashtu edhe delegacionet nga Kroacia, Maqedonia dhe Bosnja dhe Hercegovina. Kështu, e vetmja parti e karakterit të përgjithshëm jugosllav - SKF - praktikisht u shpërbë në një atmosferë dramatike të zhbërjes së sistemit shtetëror njëpartiak.²¹ Në këto rrethana, mbizotëroi ideja e pluralizmit politik të partisë si shtresa kryesore e lëvizjes drejt një sistemi të demokracisë parlamentar. Klasa ka pësuar humbje, nacionalizmi po aktualizohet deri në pikën e urrejtjes dhe shovinizmit kombëtar, i cili në disa pjesë të federatës do të shkaktojë përlëshje të armatosura dhe luftime të përgjakshme.

Kundërshtimi i reformave kryesore politike dhe ekonomike ishte rritur në të gjithë vendin, duke shkaktuar tensione ndëretnike që u theksuan më së shumti në Kosovë dhe Metohi.

²⁰ Ibid

²¹ Поповски В, Ѓорѓиев В, Тодоровски З, Ачкоска В. “Создавањето на современата македонска држава”, „Македонска реч“- „Македоника литера“, Скопје 2014, f.149–154

Në mars të vitit 1989, në mes të një krize të rëndë politike dhe ekonomike, Ante Markoviç u bë kryeministër i qeverisë Jugosllave.

Miratimi i ligjeve federale në vitin 1990 lejonte formimin e lirë të partive politike nga qytetarët dhe, në kushte të caktuara ligjore, partitë u regjistruan si persona juridikë. Kjo nënkuptonte futjen e pluralizmit politik në Jugosllavi, dhe kështu n shumë parti politike u formuan në Maqedoni.

Është interesante të theksohet se në Republikën e Maqedonisë në atë kohë, në vitin 1990 kishte 26 parti politike. U krijuan kushte për mbajtjen e zgjedhjeve parlamentare.

Në rrethana të tilla, duke ndryshuar dhe miratuar disa rregullore themelore, me procesin intensiv të formimit të partive dhe organizatave politike më 24 shtator 1990 - Presidenti i Kuvendit dr. Vullnet Starova njoftoi zgjedhjen e deputetëve për 11 nëntor 1990. Siç parashihej me Kushtetutë, në Kuvend, do të zgjidheshin 120 deputetë, kështu që territori i republikës ishte i ndarë në po aq zona elektorale. Në të gjitha zonat elektorale kishte nga, përafërsisht, 14000 votues. Për modelin zgjedhor zgjidhet sistemi i shumicës absolute. U garantuan liria e fjalës, bashkëdyzimit dhe informimit. Kishte një frymë konkurruese me shumë kandidatë nga alternativa të ndryshme politike, përveç kësaj, partitë politike në fazën e kandidaturave gjithashtu kishin të drejtë të propozonin kandidatë. Rregullat u përcaktuan saktësisht si kusht për zgjedhje të ndershme dhe demokratike, dhe qytetarët kishin të drejtë të propozojnë kandidatë apo përfaqësues. Zgjedhjet direkte, të lira, të barabarta dhe të fshehta, njerëzit patën mundësinë për të votuar për një prej kandidatëve. Partitë morën pjesë në mënyrë të pavarur në garën zgjedhore, në fakt nuk kishte koalicione në zgjedhje. Për shkak të papërvojës, cdokush kishte sensin e fituesit, ose për arsye të tjera, nuk u krijuan koalicione serioze me platforma të përbashkëta, kështu që të gjithë prisnin që të ishin fitues dhe të shohin veten në piedestalin fitues.²² Në këto zgjedhje morën pjesë 18 parti politike dhe 43 kandidatë të pavarur.

Në zgjedhje dhe në fushatën parazgjedhore, partitë në baza nacionale propozuan tërheqjen e Maqedonisë nga federata jugosllave dhe formimin e një shteti të pavarur dhe sovran të Maqedonisë, ushtrinë maqedonase, paratë e Maqedonisë, ekipet sportive kombëtare të

²² Андов С., “*На мој начин*”, Матица Македонска, Скопје 2003, f. 225

Maqedonisë etj. Nga ana tjetër, partitë me prapavijë komuniste mbronin fuqimisht që shteti të mbetet brenda Jugosllavisë ose të mund të formohet një federatë ose konfederatë.

Në zgjedhje, nga gjithsej 1 339 021 votues të regjistruar me të drejtë vote, në raundin e parë zgjedhor, në Listën e Votuesve ishin 1 135 728 votues ose 84.82% e numrit të përgjithshëm të votuesve të regjistruar. Në raundin e parë, zgjedhjet përfunduan në 24 zona elektorale. Në raundin e dytë të zgjedhjeve të mbajtura në 25 nëntor 1990 u votua në 96 zona tjera elektorale me pjesëmarrje 76.75%. Raund i tretë i votimit u mbajt gjithashtu më 9 dhjetor. Sipas rezultateve të zgjedhjeve, shumicën e deputetëve e fituan:

VMRO - Partia Demokratike për Unitetin Kombëtar Maqedonas (38),

SKM - Partia për Transformim Demokratik (31),

PPD - Partia për prosperitet demokratik (17),

SRSM - Unioni i Forcave Reformuese të Maqedonisë (11),

koalicioni SRSM-LSDM - Partia e Re Demokratike Progresive e Maqedonisë (6),

koalicioni PDDPNP - Partia Demokratike Popullore (5),

SPM - Partia Socialiste e Maqedonisë (4),

Partia e Jugosllavëve (2),

NDP (1),

PCER - Partia për Emancipimin e plotë të Romëve (1),

SPM-SRSM-MDSM (1)

dhe tre kandidatë të pavarur,²³ dhe menjëherë pas kësaj, në seancën konstitutive të parlamentit të ri, më 8 janar 1991, Stojan Andov u zgjodh Presidenti i parë i Kuvendit të Republikës së Maqedonisë.²⁴

²³ Георгиевски, С и Додевски, С, Документи за Република Македонија 1990-2005, Правен Факултет

²⁴ Шкарик С, “Македонија на сите континенти”, Унион Трејд, Скопје 2000, f. 541

Më 18 janar, zgjedhja e Presidentit të Republikës u vendos gjithashtu në axhendën e debatit parlamentar, për të cilin u emërua ose u ofrua Kiro Gligorov. Fillimisht, Kiro Gligorov nuk mori shumicën e kërkuar për dy të tretat për shkak të mungesës së mbështetjes nga partitë e VMRO-DPMNE dhe PPD. Me pak fjalë, partia do të mbështeste emërimin e Gligorov nëse një anëtar i partisë së tyre zgjidhet zëvendëskryetar dhe kryeministër i shtetit. Kështu, më 27 janar 1991, Kiro Gligorov u zgjodh Presidenti i parë i Republikës së Maqedonisë në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë, dhe Ljubco Georgievski nga VMRO-DPMNE u zgjodh Nënkyetar i Republikës së Maqedonisë dhe Nikolla Kljusev si Kryeministër i Qeverisë së Parë eksperte.

Dokumenti i parë shtetëror-juridik për ndarjen paqësore të Maqedonisë nga Jugosllavia ishte Deklarata e Sovranitetit dhe Pavarësisë së Republikës së Maqedonisë.

Faza e parë ishte më 25 Janar 1991, kur Asambleja e Republikës Socialiste të Maqedonisë miratoi njëzëri Deklaratën e Sovranitetit të Republikës Socialiste të Maqedonisë, me 120 vota “pro” dhe me konsensusin e plotë të të gjitha 18 partive politike në vend. Shikuar ndërkombëtarisht, Deklarata ishte shprehje politike e vullnetit të padyshimtë të popullit maqedonas për të ushtruar të drejtën e padyshimtë të padhunueshme dhe pa dallim (të përhershme) për vetëvendosje, përfshirë edhe të drejtën e shkëputjes (sukcesionit).

Faza e dytë ishte vendimi për të thirrur një referendum për pavarësinë dhe sovranitetin e Republikës së Maqedonisë, me një shumicë absolute të votave “pro”. Përfaqësuesit e koalicionit të partive shqiptare të përfaqësuara në parlament - Partia për prosperitet demokratik dhe Partia Popullore Demokratike, votuan “kundër”.

Vullneti i njerëzve u konfirmua më 18 shtator 1991 në Kuvendin e Republikës së Maqedonisë me Deklaratën e Pranimit të Rezultateve të Referendumit.²⁵

Hapi tjetër i rëndësishëm për forcimin e shtetit ishte miratimi i Kushtetutës së 17 nëntorit 1991, e cila u ndryshua pas konfliktit të vitit 2001 dhe nënshkrimit të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit. Subjekti juridik ndërkombëtar i shtetit u njoh në 8 Prill 1993 me aklamacion të Asamblesë së Përgjithshme të KB. Maqedonia pranohet si anëtare e plotë. Nga frika se mund të humbiste

²⁵ Më 8 shtator 1991 u mbajt një referendum për sovranitetin dhe pavarësinë e shtetit maqedonas. Sipas të dhënave zyrtare, nga 1.495.626 votues, 1.132.981 votuan “për” ose 71.85% të votuesve.

territoret e okupuara maqedonase, Greqia ishte e para që kundërshtoi pavarësinë e Maqedonisë. Edhe pse Bashkimi Evropian konfirmoi që Maqedonia i plotësonte kërkesat për njohje zyrtare, për shkak të kundërshtimit nga Greqia, e cila tashmë ishte anëtare e komunitetit, Komisioni Evropian vendosi të shtyjë njohjen. Greqia, e cila kishte frikë se Maqedonia mund të paraqesë kërkesa në lidhje me pretendimet historike, kulturore dhe gjuhësore në Maqedoninë e Egjeut, domethënë pjesën e okupuar të Maqedonisë nga ana e Greqisë, ka insistuar që shteti i ri nuk ka të drejtë të përdorë emrin “Maqedonia” dhe nuk ka të drejtë të përdorë stemën e Maqedonisë antike në flamurin e saj. Në korrik të vitit 1992, u zhvilluan demonstrata masive në kryeqytetin Shkup për shkak të mos arritjes së njohjes. Sidoqoftë, përkundër kundërshtimit të Greqisë, Maqedonia u pranua në Kombet e Bashkuara në vitin 1993 nën emrin e përkohshëm (emri jozyrtar) “*Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë*” (FYROM). Kjo u pasua nga vendosja e marrëdhënieve të plota diplomatike me shumë vende të Bashkimit Evropian, ndërsa Rusia, Kina, Turqia, Bullgaria dhe shumica e vendeve injoruan vërejtjet e Greqisë dhe njohën Maqedoninë nën emrin e saj kushtetues, Republika e Maqedonisë.

Në atë kohë, votuesit shqiptarë bojkotuan referendumin dhe nuk pranuan të shprehin vullnetin e tyre në mënyrë demokratike, duke besuar se ata nuk ishin të përfshirë mjaftueshëm në sistem, si dhe në të gjithë procesin.

Pas referendimit, domethënë, 17 shtator 1991, Parlamenti i Republikës së Maqedonisë konfirmoi rezultatet e referendimit, dhe 8 shtatori u shpall si dita e shpalljes së pavarësisë së Republikës së Maqedonisë, dhe ajo u shpall festë kombëtare e Maqedonisë.

2.2. Konflikti i armatosur ndëretnik në vitin 2001

Konfliktet ndodhin, inicohen ose paraqiten. Ato kanë qenë pjesë e jetës së njerëzve prej fillimit të njiut dhe vazhdojnë të ekzistojnë edhe sot e kësaj dite. Për të kuptuar konfliktin e armatosur të vitit 2001, parasëgjithash nevojitet të kuptohet se çka është konflikti, cilat janë llojet e konflikteve, cilat janë shkaqet e paraqitjes së konflikteve, burimet e konflikteve etj, duke arritur deri te zgjidhja paqësore e konflikteve.

Konflikti është një dukuri shoqërore që paraqitet së bashku me paraqitjen e shoqërisë njerëzore, në kuptimin e fjalës si mosmarrëveshje ose si zënkë në mes të dy ose më tepër personave rreth çështjeve të ndryshme jetësore. Konflikti paraqitet si ndërveprim njerëzor në çdo segment të shoqërisë nga shkaqe të ndryshme. Si dukuri shoqërore, konfliktet paraqiten në fillim të shoqërisë njerëzore si produkt i interesave dhe kundërthënive në mes të njerëzve, varësisht nga pozicionet dhe roli i tyre në organizmin shoqëror, duke filluar nga familja, fisi, e deri te grupet e organizuara dhe të strukturuar shoqërore. Varësisht nga zhvillimi historik i shoqërisë njerëzore edhe konfliktet, janë dalluar në mes vete, por gjithmonë kanë ngelur si dukuri shoqërore, të cilat zanafillën e vet e kanë nga interesat, vlerat, botëkuptimet dhe pozicionet e ndryshme të individit dhe grupeve në shoqëri. Në përgjithësi, ngelë gjithmonë si shkak i konflikteve të jenë imtësitat më të vogla, shpesh të parëndësishme. Por, ato mund të shkaktojnë konflikte me përmasa të mëdha. Si zakonisht, bazë e mirë për paraqitjen e konflikteve të ndryshme në shoqëri mund të jetë mungesa e komunikimit të ndersjellë në mes të individëve, si dhe mospërgatitja e tyre që të ballafaqohen me realitetin shoqëror. Shikuar në përgjithësi, baza e konflikteve shoqërore është përqëndruar tek marrëdhëniet shoqërore ndërnjerëzore, të cilat paraqesin një shuëllojshmëri të interesave të grupeve të ndryshme sociale.²⁶

Shkenca politike, konfliktet i trajton si dukuri shoqërore, të cilat paraqiten nën ndikim e faktorëve të ndryshëm dhe në rrethana të caktuara politike, dhe i ndanë në dy grupe; Faktorë social dhe faktorë josocial.

Faktorët social luajnë rol të rëndësishëm ndaj natyrës dhe formës së paraqitjes së konfliktit politik. Shkaqet kryesore që i determinojnë konfliktet politike mund të jenë të ndryshme, por sipas nivelit dhe bazës në të cilën përqëndrohet konfrontimi politik mund të klasifikohen në tre grupe:

1. *Format e ndryshme të marrëdhënive shoqërore* janë një ndër shkaqet dhe burimet kryesore në paraqitjen e konflikteve politike. Këto shkaqe ose burime të konflikteve i gjejmë te statusi, roli, nevoja dhe interesi i subjekteve politike për të pasur pushtet dhe pjesëmarrje në procesin e politikëbërjes. Në qeverisjen shtetërore, gjithmnë ekzistojnë kundërthënie, në mes të nevojave dhe potencialit të qytetarëve me potencialet e kufizuara të resurseve me të cilët

²⁶ Abdullahi, J, *“Politika dhe politikat publike”*, Arbëria Design 2016, Tetovë, f.127

disponojnë subjektet politike. Konfliktet politike paraqiten si shkak i lojërave politike nga palët e ndryshme në skenën politike, në veçanti nga lojërat prapaskene, ku grupet e interesit luajnë rolin e ndikimit dhe artikulimit të interesave të ngushta të oligarkëve politik. Skena politike është e ngarkuar me një pluralizëm në mes të marrëdhënieve në mes të palëve-subjekteve politike, duke manifestuar një mjedis garues dhe duke i realizuar interesat e tyre të ngushta, si zakonisht në emër të artikulimit të interesave gjithëkombëtare ose gjithëpopullore.²⁷ Ky lloj i shkaqeve të konflikteve politike ekziston gjatë tërë procesit të politikbërjes. Por, në veçanti raportet e acaruarra në mes të subjekteve politike paraqiten gjatë periudhës parazgjedhore kur lufta për pushtet zhvillohet në stilin e a.q. “makiavelian”, ku për të arritur qëllimin e marrjes dhe ruajtjen e pushtetit çdo mjet është i arsyeshëm.

2. *Ndarja ose përçarja në mes të njerëzve*, në bazë të vlerave dhe idealeve të tyre, vlerësimeve, dukurive dhe ndodhive politike aktuale janë shkak i konflikteve. Këto shkaqe të konflikteve politike paraqiten, si zakonisht në fazat e krizës dhe të lëvizjeve të mëdha shoqërore, kur paraqiten kërkesa për ndryshimin e rendit shoqëror. Gjatë historisë së zhvillimit të shoqërisë njerëzore, ndryshimet politike revolucionare, sipas K. Marksit “kanë ardhur si pasojë e kundërthënive në mes të marrëdhënieve njerëzore dhe forcave të prodhimit”. Shembuj konkret të manifestimit të këtij lloji të shkaqeve kemi pasur gjatë proceseve revolucionare, p.sh. gjatë revolucionit të lavdishëm në Angli në shek. XVII, gjatë revolucionit borgjez francez në shek. XVIII, kur kemi kundërshtimin në mes të klasës borgjeze edhe asaj feudale dhe realizimin e idealeve të mendimtarëve të asaj kohe. Ndarjet dhe përçarjet në mes të njerëzve dhe realizimi i idealeve të intelektualëve bashkëkohore si: Vatslav Haveli në Cekosllovakia, M. Gorbaçovi (si reformator me të a.q program të “Perestrojkës”) në ish- Bashkimin Sovjetik, Leh Valensa, liderit sindikal i Gdanjskit në Poloni, si dhe reformatorët tjerë bashkëkohorë që dhanë kontribut në transformimin e qetë të sistemit monoteist në një sistem pluralist. Përçarjet në Evropën Lindore në mes të njerëzve dhe idealeve të tyre u paraqitën dy shekuj më vonë, gjatë revolucionit popullor në vendet e Evropës Qendrore dhe Juglindore më 1989, pas rrëzimit të murit të Berlinit që simbolizonte bashkimin jo vetëm të dy Gjermanive, por edhe të Evropës, në frymën e Shumanit dhe Konrad Adenauerit, arkitektëve të UE dhe të shoqërisë qytetare bashkëkohore.²⁸

²⁷ Ibid, f.131

²⁸ Ibid, f.131

3. Si burim i tretëi konflikteve në suaza të shkencës politike njihet *procesi i identifikimit të qytetarëve (identiteti)*, si antar i grupit etnik, social, religjioz ose i ndonjë grupi tjetër shoqëror. Identiteti si një karakteristikë themelore e çdo grupi shoqëror paraqet një tërësi vlerash, nëpërmjet të cilave dallohen grupet shoqërore dhe individët në mes vete në suaza të grupit ose në mes të grupeve të ndryshme në shoqëri. Si një shembull tipik, mund të merret R. E Maqedonisë, e cila ka konteste: me Sërbinë- në lidhje me identitetin religjioz, me Bullgarinë- kontesti me gjuhën dhe kulminacioni-kontestimi i identitetit shtetëror me Greqinë në lidhje me emrin e shtetit të Maqedonisë. Këto elemente janë burimi i konfliktit permanent që ka Maqedonia ,e fqinjët e saj, por edhe problemi rref integritit të vendit në strukturat euroatlantike.

Sipas palëve dhe objektit të konfliktit kemi këto lloje të konflikteve:

- a) Konflikte politike*
- b) Konflikte fetare*
- c) Konflikte ekonomike*
- d) Konflikte nacionale*
- e) Konflikte racore etj.*

Në këtë rast, do të përqëndrohemi vetëm te konfliktet politike të cilat paraqiten si rezultat i kontesteve të ndryshme në procesin dhe format e ndryshme të qeverisjes shtetërore. Konfliktet politike, si zakonisht paraqiten në dhe rreth pushtetit, në mes aktorëve institucional dhe jashtëinstitucional, në marrjen dhe menaxhimin e pushtetit shtetëror.

Tipologjia e konflikteve politike, realizohet në bazë të disa burimeve dhe shkaqeve konkrete. Vrësisht nga kriteret e ndryshme, paraqiten këto lloje të konflikteve politike:

- sipas vendit dhe lëmit në të cilën paraqiten konfliktet (të jashtme dhe të brendshme)*
- sipas nivelit dhe karakterit të regullativës së tyre (të institucionalizuara dhe jo të institucionalizuara)*
- sipas karakteristikave të tyre cilësore (antagoniste dhe joantagoniste)*

- sipas nivelit publik të konkurrencës së palëve (të hapur dhe të mbyllur)
- sipas karakteristikave kohore të palëve konkurruese (afatshkurte dhe afatgjate)
- sipas strukturës dhe organizimit të regjimit administrativ (në bazë vertikale dhe horizontale).

Ekzistojnë edhe klasifikime tjera të konflikteve varësisht nga studjuesit dhe autorët e ndryshëm që mirren me studimin e kësaj dukurie.²⁹

Varësisht nga mjedisi dhe rrethi në të cilën zhvillohen konfliktet mund të kemi paraqitjen e konflikteve lokale ose shtetërore dhe ndërkombëtare. Gjatë trajtimit shkencorë të konfliktit, gjithmonë do të duhet që të kemi parasysh fazat nëpërmjet të cilave manifestohet konflikti si një dukuri shumëdimensionale. Ndarja e këtyre fazave nëpërmjet të cilave kalon konflikti, mund të bëhet, sipas sjelljes së pjesëmarrësve dhe pasojave ndaj pjesëmarrësve dhe të tjerëve në rrethin ku zhvillohet konflikti. Cdo konflikt kalon nëpër këto faza:

1. *Faza e lindjes së konfliktit*, paraqet zansafillën e procesit të konfliktit, duke u manifestuar me një përplasje publike të interesave të palëve në konflikt. Kjo përplasje si zakonisht manifestohet me keqësimin e marrëdhënieve të palëve në konflikt, me një tendencë të acarimit të këtyre marrëdhënieve. Në praktikë, kjo, mund të manifestohet ndryshe, nga rasti në rast, duke filluar me ftohjen e marrëdhënieve, tensionimin e gjendjes e deri te ndërprerja e menjëhershme e komunikimit të ndërsjellë në mes të palëve gjegjëse.

2. *Faza e zhvillimit të konfliktit*, manifestohet ndryshe, varësisht nga lloji i konfliktit, edhe pse si zakonisht në këtë fazë vijnë në shprehje veprimet e palëve në konflikt, duke i shpalosur publikisht interesat e tyre dhe pikat kontestuese në mes vete. Në këtë fazë të konfliktit identifikohen motivet dhe qëndrimet e palëve në konflikt, me çka mund të parashihet zhvillimi i mëtejshëm dhe mënyrat e zgjidhjes së konfliktit.

3. *Faza e zgjidhjes së konfliktit*, është një ndër fazat më të rëndësishme në tërë procesin e menaxhimit të konflikteve. Në këtë fazë, medoemos do të duhet vlerësuar, momentin dhe mënyrën adekuate të intervenimit në zgjidhjen e konfliktit. Trajtimi shkencor i konfliktit, dmth,

²⁹ Ibid, f.132

realizimi- bërja e një analize të mirëfilltë cilësore dhe sasiore të fakteve dhe dëshmive të dy fazave të mëparshme, të lindjes dhe të zhvillimit të konfliktit. Kjo analizë do të na shërbente në marrjen e hapave të mëtutjeshëm, që do të thotë se në momentin më të përshtatshëm të inicohen bisedimet si një ndër menyrat elementare në zgjidhjen e çdo konflikti. Varësisht se si është zhvilluar konflikti dhe në çfarë gjendje- niveli ndodhet kontesti në fjalë, ekzistojnë tri formamënyra të zgjidhjes së konfliktit:

1. *Bisedimet*, janë forma më e preferuar për trajtimin e çdo kontesti shoqëror, pa marrë parasysh rrethanat dhe palët më konflikt. Cdo zgjidhje e konfliktit do të duhet të fillohet me bisedimet e drejtpërdrejta nga palët e konfrontuara, duke krijuar ambient për mirëkuptim dhe tolerancë reciproke. Bisedimet janë formë e shkëmbimit të fjalëve në mes palëve në konflikt, duke shprehur bindjet, qëndrimet, interesat dhe pozicionet e ndryshme rreth çështjeve kontestuese. Bisedimet mund të fillojnë dhe të zhvillohen nëse ekziston, ose krijohet një atmosferë-klimë e respektit të ndërsjellë dhe interesit të përbashkët. Bisedimet si zakonisht zhvillohen në mes të palëve në konflikt me qëllim të arritjes së një pajtueshmërie rreth çështjeve kontestuese, para shpërthimit të konfliktit dhe gjatë zhvillimit të konfliktit.³⁰

2. *Ndërmjetësimi ose negociatat*, janë formë e zgjidhjes së konflikteve nëpërmjet të inkuadrimit të palës së tretë. Ky proces zhvillohet në të shumtën e rasteve kur dështojnë bisedimet në mes të palëve në konflikt, ose në situata të acarimit të konfliktit në përmasa shumë të mëdha, kur mbyllet çdo hapësirë që të zhvillohen bisedimet direkte në mes të palëve në konflikt.

3. *Arbitrazhi*, është formë e zgjidhjes së kontesteve të ndryshme në mes të palëve në konflikt nëpërmjet të palës së tretë, por si zakonisht nga pozicioni institucional, që do të thotë se nuk lejohet debat në mes të palëve në konflikt, por vetëm nxjerrje të dëshmive si fakte mbrojtëse nga palët në procesin e gjyqimit. Arbitrazhi si proces realizohet nga institucionet lokale ose ndërkombëtare, varësisht nga lloji dhe karakteri i konfliktit. Kontestet e ndryshme si në nivel shtetëror ashtu edhe në nivel ndërkombëtar zgjidhen nëpërmjet organeve gjyqësore ose

³⁰ Ibid, f.133

nëpërmjet të organeve special të formuara, siç është gjykata ndërkombëtare për krime lufte në ish Jugosllavi në Hagë.³¹

Shqiptarët janë pakica më e madhe etnike në Republikën e Maqedonisë. Ata janë kryesisht të banuar në Maqedoninë veriperëndimore afër kufijve të Shqipërisë dhe Kosovës. Shqiptarët në Maqedoni, megjithë ankesat e vazhdueshme për trajtimin e tyre si “qytetarë të klasit të dytë” në sistemin politik pas pavarësisë, kanë luajtur rol të rëndësishëm në marrëdhëniet ndëretnike dhe në politikën nacionale. Në vitin 1990, populli shqiptarë në Republikën e Maqedonisë formuan parti politike që janë përfshirë në të gjithë qeveritë maqedonase postkomuniste. Njëzet e pesë shqiptarë (dy parti shqiptare), një rom nga Partia e Romëve në Maqedoni, dhe disa Sërbë, turq dhe vllah, fituan vendet në zgjedhjet parlamentare të vitit 1998.³²

Shumica e komuniteteve shqiptare janë të përqendruara në zonat përreth Tetovës (rreth 70%), Gostivar (66%), Dibër (58%), Strugë (56%), Kërçovë (31%), Kumanovë (25%) dhe Shkup (20%). Numri i popullsisë shqiptare në Republikën e Maqedonisë, që nga viti 1948, vazhdon të rritet. Sipas të dhënave zyrtare, shqiptarët në Maqedoni në vitin 1953 ishin 10%, në 1971 17%, në 1991 21%.³³

Si rezultat i nevojës për të mbështetur qëllimet e tyre politike disa shqiptarë pretendojnë se rreth 30% e popullatës që jetojnë në Maqedoni, janë shqiptarë, dhe nga ana tjetër, për të njëjtat arsye, disa maqedonas gjithashtu pretendojnë se përfaqësimi i këtij komuniteti etnik është dukshëm më i ulët dhe është nën 20% të popullsisë së përgjithshme.³⁴

Për dallim nga të gjitha shtetet e ish-Jugosllavisë, Republika e Maqedonisë fitoi pavarësinë e saj pa konflikte ushtarake dhe gjakderdhje. Pas rënies së të ashtuquajturës qeveria e parë eksperte e Republikës së Maqedonisë, pushteti u mor nga Lidhja Social Demokrate e Maqedonisë (LSDM). Qeveria e vitit 1992 përfshiu Partinë për prosperitet demokratik (PPD) dhe mbeti deri në rënien e pushtetit më 1998. Universiteti i parë shqiptar në Republikën e Maqedonisë u hap në vitin 1994, (Universiteti i Tetovës, tash Universiteti Shtetëror i Tetovës) i

³¹ Ibid, f.134

³² Ortakovski, V, “*Interethnic relations and minorities in the Republic of Macedonia*”, St. Cyril and Methodius University, Skopje f.24-25 (<http://www.seep.ceu.hu/issue21/ortakovski.pdf>)

³³ http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf vizituar më: 25.02.2020

³⁴ <http://star.vecer.com.mk/tekst.asp?tid=8988> vizituar më: 12.08.2018

cili si universitet shtetëror mbetet i panjohur nga autoritetet deri në janar të vitit 2004. Problemet kryesore me të cilat përballë LSDM-ja ishin privatizimi, papunësia dhe niveli i lartë i korrupsionit. Për më tepër, në zgjedhjet parlamentare të vitit 1998, pushteti u mor nga opozita e atëhershme e udhëhequr nga VMRO-DPMNE.³⁵

Partia Demokratike e Shqiptarëve u bashkua me qeverinë e vitit 1998. Qeveria e re në Maqedoni u përball me probleme dhe sfida të mëdha, dhe së shpejti filloi të humbasë besimin tek elektorati. Në nëntor të vitit 2000, Alternativa Demokratike doli nga koalicioni qeverisës dhe partner i ri i koalicionit të VMRO-DPMNE u bë Partia Liberale e Maqedonisë. Skandalet politike dhe rëniet ekonomike kanë pasur ndikim të madh negativ në qeveri.

Më 9 korrik 1997, në Gostivar dhe Tetovë u zhvilluan ngjarjet e “9Korrikut”. Ato ishin një nga ngjarjet më të mëdha dhe më të rëndësishme në vend, pra në historinë e fundit të Maqedonisë. Përkatësisht, pas miratimit të ndarjes së re territoriale në vitin 1996, kryetarët e PDSH-së, Rufi Osmani dhe Alajdin Demiri, fituan zgjedhjet lokale të vitit 1996. Revolta midis popullatës maqedonase do të nxitej nga shfaqja e flamurit kombëtar shqiptar përpara ndërtesave komunale. Kështu, Kryeministri i atëhershëm Branko Cërvenkovski vendosi të zhvillojë një aksion policor për heqjen e flamujve.

Bastisjet e policisë maqedonase në qytetin e Gostivarit filluan më 8 korrik të vitit 1997, duke bastisur në disa bare nate. Të nesërmen, më 9 korrik të vitit 1997, në Gostivar, shqiptarët etnikë protestuan me valëvitjen e flamujve shqiptarë dhe turk. Në mes të turmës ishte kryetari i atëhershëm Rufi Osmani. Në të njëjtën ditë, filloi aksioni për heqjen e flamujve. Kur protestuesit u afruan forcave të sigurisë maqedonase, u hap shpërthim zjarri mbi ta me koktej të molotovit. Policia u përgjigj me kundërsulm, duke vrarë katër civilë etnikë shqiptarë. U plagosën me qindra shqiptarë dhe u malltretuan me rrahje me mijëra tjerë. Në fund të ditës, policia maqedonase hyri në kuvendin komunal, duke ulur flamurin shqiptar, dhe dy kryetarët e komunave u arrestuan.

³⁵ <https://www.sobranie.mk/posleden-sostav-1991-1994.nspix>, <https://www.sobranie.mk/posleden-sostav-1994-1998.nspix>, <https://www.sobranie.mk/posleden-sostav-ad8de3d5-d6b3-43b2-8ad9-9bf4a9ca95ec.nspix> vizituar më: 11.02.2020

Rufi Osmani u dënua me trembëdhjetë vjet burg, por pas ndryshimit të qeverisë në vitin 1998, ai u amnestua. Alajdin Demiri u dënua me dy vjet burg, por edhe ai u amnestua pas vitit 1998.³⁶

Maqedonasit e interpretuan këtë ngjarje si funksionim të shtetit të së drejtës, ndërsa shqiptarët i shfrytëzuan ngjarjet si një argument për publikun botëror se qeveria shkelte të drejtat e tyre të njeriut dhe se ata ishin të privuar dhe të diskriminuar. Sot, ne shqiptarët në Republikën e Maqedonisë e shënojmë këtë ditë më 9 korrik si datë e cila do të mbahet mend për fillimin e ecurisë së proceseve të mëtutjeshme sa u përket të drejtave dhe barabarësive.

Në vitin 1999, shpërthyen trazirat në Kosovë midis shqiptarëve etnikë dhe sërbeve.³⁷ Në të njëjtën kohë, zgjedhjet presidenciale të Maqedonisë vetëm përkeqësuan tensionet ndëretnike midis shqiptarëve dhe maqedonasve. Tensionet u intensifikuan kur Republika e Maqedonisë u “përmbyt” nga 344,000 shqiptarë etnikë, refugjatë nga lufta e Kosovës.³⁸

Pas kësaj, në Maqedoni u zhvillua një rrjet edhe më i madh i Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës ose UCK-së.

Në mënyrë të ngjashme, në Maqedoni, u shfaq një “organizatë e re” e njohur si Ushtria Çlirimtare Kombëtare ose UCK. UCK do të ishte vazhdim dhe transformim i qëllimeve të UCK (Kosovës) në territorin e Republikës së Maqedonisë, dhe anëtarët e saj ishin ish-pjesëtarë të UCK-së (Kosovës) që morën pjesë në luftimet në Kosovë por edhe duke u bashkangjitur edhe djemt tanë. Me shpërbërjen e UCPMB, shumica e tyre u zhvendosën në territorin e Maqedonisë, gjithashtu brenda radhëve të UCK-së. Sipas disa të dhënave, selia e UCK-së ishte në Prizren, dhe drejtohej nga Emrush Xhemali, Ali Ahmeti (përfaqësues politik), Fazli Veliu i cili ishte në krye të diasporës dhe Gzim Ostreni i cili ishte komandant i përgjithshëm dhe ish anëtar i Trupave Mbrojtëse të Kosovës. Organizata mori mbështetje të madhe nga Kosova, Shqipëria, ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë, Diaspora shqiptare në vendet e Evropës Perëndimore dhe Trupat Mbrojtëse të Kosovës. Financimi i UCK-së ishte përmes të ashtuquajturit vetëfinancim,

³⁶ Rexhepi, Z, “Zhvillimet politiko-shoqërore të shqiptarët në Maqedoni 1990 – 2001” Tringa Design, Tetovë 2005, f.125

³⁷ <http://www.hrw.org/campaigns/kosovo98/timeline.shtml> vizituar më 16.02.2020

³⁸ Astri Suhrke, Michael Barutciski, Peta Sandison, Rick Garlock, UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES EVALUATION AND POLICY ANALYSIS UNIT, “The Kosovo refugee crisis”, 2000, f.6 (<https://www.unhcr.org/3ba0bbeb4.pdf> vizituar më: 11.02.2020)

financim nga njerëzit lokalë, shfrytëzimi i fondeve të ish UCK-së (Kosovës). Emigracioni shqiptar në Zvicër konsiderohej qendra e financimit të organizatës.³⁹

Veprimet e para të shqiptarëve etnikë në Maqedoni u zhvilluan në fund të vitit 2000 dhe në fillim të vitit 2001, kryesisht përgjatë vijës së kufirit të Maqedonisë me krahinën autonome Sërbe (shteti i sotëm) Kosovën. Në fillim të luftës, UCK shpesh u bënte thirrje popullatës maqedonase në Maqedoninë veriperëndimore të lëshonin shtëpitë e tyre. Në fillim të krizës, autoritetet maqedonase nuk morën ndonjë masë serioze sepse ishin të bindur që veprime të tilla nuk ishin të drejtuara kundër Maqedonisë. Por pas gati dy muajsh, situata doli jashtë kontrollit dhe autoritetet maqedonase më në fund filluan përgatitjet për luftë. Nga ana tjetër, përfaqësuesit shqiptarë pretendonin se Republika e Maqedonisë ishte e gatshme për këtë luftë.

Në Janar të vitit 2001, Ushtria Clirimtare Kombëtare thirri dhe konfirmoi përgjegjësinë për sulme të përsëritura kundër policisë maqedonase. Drejtuesit e UCK-së Ali Ahmeti dhe daja i tij, Fazli Veliu, të cilët vijnë nga Kërçova, thanë se ata kishin mijëra ushtarë të gatshëm për të luftuar policinë dhe ushtrinë maqedonase. Autoritetet maqedonase thonin se “rebelët” e UCK-së vijnë kryesisht nga Kosova, që është një burim kryesor agresioni, dhe shqiptarët etnikë në Maqedoni.

Në atë vit 2001, tani të largët, drejtuesit e koalicionit qeverisës të atëhershëm VMRO-DPMNE-PDSH (Ljupco Georgievski dhe Arben Xhaferi) argumentuan se marrëdhëniet ndëretnike kurrë nuk ishin më të relaksuara, por ja që na ndodhi ai konflikt i armatosur. Kështu që sot, pas një distance kohore kaq të gjatë, nuk është plotësisht e qartë se çfarë në të vërtetë ndodhi atëherë. Pavarësisht nëse ishte një luftë për të drejtat, për territoret, për pushtet, për kontrollin e krimit të organizuar etj, dhe pas kaq shumë dëshmime, librave, artikujve të lajmeve dhe analizave, kjo pyetje mbeti ende pa përgjigje. Sipas analizave dhe pikëpamjeve të shumicës së analistëve maqedonas, bëhet fjalë për një operacion kriminal-ushtarak që më vonë bëhet një “luftë për të drejtat” kryesisht nën ndikimin e bashkësisë ndërkombëtare, ndërsa nga ana tjetër, shumica e analistëve dhe studiuesve shqiptarë thonë se bëhet fjalë vetëm për përmirësimin e statusit të pakicës shqiptare në Maqedoni, pra për të drejtat dhe liritë e tyre.

³⁹ Rexhepi, Z, “Zhvillimet politiko-shoqërore të shqiptarët në Maqedoni 1990 – 2001” Tringa Design, Tetovë 2005, f.182-190

Gjatë kohës së koalicionit VMRO-PDSH lideri i saj Arbën Xhaferi disa herë u pat bërë thirrje partnerëve të koalicionit qeveritar se është i domosdoshëm një dialog maqedono-shqiptar për të ndërtuar një shtet multietnik demokratik mbi baza të barazisë politike, ekonomike, sociale e kulturore midis popujve. Edhe kryetari i atëhershëm i Kuvendit të Maqedonisë Dr- Savo Klimovski (një nacionalist i rregjitur) dhe kryetari i Alternativës Demokratike Vasil Tupurkovski e përqaftuan këtë ide dhe kishte gjasa të mëdha ato të fillojnë sikur konflikti të mos kishte plasur pa asnjë konsulte ndërshqiptare.⁴⁰

Për shembull, lideri i atëhershëm i PDSH-së, Arben Xhaferi, deklaroi që në fillimin e konfliktit se ishte një konflikt shqiptaro-shqiptar dhe se maqedonasit nuk duhet të ndërhyjnë fare. Kjo deklaratë mbështetet nga fakti se “territoret e çliruara”, d.m.th., vendbanimet që ishin nën kontrollin e UCK-së, ishin në të vërtetë territore shqiptare, ku maqedonasit ishin praktikisht inekzistentë, madje edhe përmes rendit publik dhe shërbimeve tjera. Nga ana tjetër, deklaratat e para të UCK-së (të ashtuquajturat “komunikata”) ishin të mbushura me mesazhe nacionaliste, shoviniste, madje dhe raciste për të pastruar “territoret shqiptare” të të gjithë elementëve “sllavo-maqedonas”

Fakt është se ishte fundi i luftërave jugosllave, fundi i së cilës ishte marrëveshja e Kumanovës e vitit 1999, me të cilën praktikisht Kosova fitoi pavarësinë.⁴¹ Gjithashtu një fakt tjetër është që kufiri Kosovë-Maqedoni ishte i pa shënuar dhe si i tillë ishte shumë i favorshëm për zhvillimin e krimit të organizuar, kontrabandës së armëve, drogës, etj. Një nga vorbullat e luftës Jugosllave ishte një strukturë gjysmë kriminale, që mbetën të pa shpërblyer si veteranë, me disa analistë që argumentojnë se përplasja ka të bëjë me marrjen e kontrollit politik mbi territoret me popullsi kryesisht shqiptare. Kjo tezë konfirmohet nga mbizotërimi politik i BDI-së, partisë politike që erdhi direkt nga UCK-ja, për pothuajse të gjithë periudhën që nga përfundimi i konfliktit e deri më sot. Është interesante të theksohet se në nëntë vitet e fundit që nga koha kur VMRO-DPMNE ka qenë në pushtet, dhe në një masë më të vogël që kur BDI është përfaqësuese në Qeveri, edhe pse një seri incidentesh shumë të rënda që kanë shkaktuar tensione shqetësuese ndëretnike (vrasja e rëndë të liqeni i Smilkovës, vrasja në Gjorçe Petrov, vrasja në Gostivar,

⁴⁰ Muhamed HALILI, “Dëshmi/Si lindi Marrëveshja kornizë”, 24/08/2018, <https://nezavisen.mk/deshmisi-lindi-marreveshja-kornize/?lang=sq> vizituar më: 05.03.2020

⁴¹ <https://www.koha.net/arberi/167611/20-vjet-nga-marreveshja-e-kumanoves-kapitullimi-i-millosheviqit/> vizituar më: 21.02.2020

ngjarjet e Kalasë së Shkupit, ngritja e monumentit të Car Dushanit dhe prishja e saj e dhunshme, protesta për çështjen “Monstra”, përleshje ndëretnike midis grupeve tifoze, dhe incidentet në autobusët e qytetit në Shkup, maskat fyese në Karnevalin e Vevçanit), zyrtarë të lartë të partive qeverisëse, pothuajse si një kor, deklarorin se marrëdhëniet ndëretnike ishin relaksuese dhe asnjëherë më mirë.

Për më tepër, është i qartë fakti që popullsia shqiptare në Maqedoni është ndjerë e majorizuar pothuajse në të gjitha nivelet: në nivelin politik për shkak të mbivotimit të rregullt në parlament, në nivelin shoqëror për shkak të privimit të të drejtave të fituara me Kushtetutën e vitit 1991,⁴² në raport me Kushtetutën e vitit 1974,⁴³ niveli arsimor, niveli kulturor etj. Për këtë qëllim, Rufi Osmani shkruan një artikull me titull “Republika e Maqedonisë, paqja e paqartë - sfidat dhe alternativa për stabilizimin dhe integrimin”, të cilën e boton në gusht 2002 në gazetën “Zëri”. Ai thotë se kryengritja e armatosur shqiptare në Maqedoni ishte pasojë e një dekade refuzimi të vazhdueshëm dhe të përhershëm të kërkesave politike shqiptare nga institucionet shtetërore të kontrolluara nga shumica sllavo-maqedonase, e ndjekur nga një përdorim i vazhdueshëm i dhunës kundër popullatës civile shqiptare. Pavarësisht nga fakti që në dekadën e kaluar ka pasur një përfaqësim multi-etnik në nivelin parlamentar dhe qeveritar, në të gjitha nivelet e sistemit është ruajtur diskriminimi total ndaj popujve jo-sllavë në të gjitha nivelet e institucioneve, të trashëguara nga sistemi komunist, së bashku me mosnjohjen dhe shkurtimin permanent të të drejtave gjuhësore dhe kulturore të jo-sllavëve brenda institucioneve të sistemit. Për ta thënë qartë dhe shkurt, erozioni i menaxhmentit politik të shtetit në fushën e reformës etnike ka rezultuar si bumerang, një luftë të brendshme, më saktë, në kryengritjen e armatosur shqiptare.⁴⁴

Për dallim nga Osmani, për gazetarin dhe publicistin Saso Ordanovski, konflikti i vitit 2001 duhet të shihet si kontekst rajonal. Sipas tij, bëhet fjalë për situata klasike post-konfliktuale, në të cilat rregullisht mbesin struktura dhe formacione të caktuara, të cilat nuk mund të socializohen ose të paktën nuk mund ta bëjnë atë menjëherë. Sipas Ordanovskit, mund të pritej që konfliktet jugosllave, e në veçanti konflikti sërbo-shqiptar, të shtrihet në Maqedoni,

⁴² <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf> vizituar më: 27.02.2020

⁴³ <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/0AF2E0456C964935B7705FB5BF6F31F9.pdf> vizituar më: 27.02.2020

⁴⁴ <http://www.globusmagazin.com.mk/?ItemID=D72ED9AE7AC05748872862B8D78DA0EC> (Revista javore Globus, nr.414 07.04.2015) vizituar më: 02.03.2020

por çështja ishte se si shteti do të arrinte ta menaxhojë atë, d.m.th. a do ta mbante konfliktin në incidente kufitare ose do ta lejonte atë të përshkallëzohet dhe të eskalojë në vend. Fatkeqësisht, sipas gazetarit, shteti maqedonas nuk arriti të merrej me këtë çështje, dhe më vonë një numër i popullsisë vendase iu bashkua këtyre strukturave dhe e gjitha kaloi ashtu si kaloi.⁴⁵

Në të njëjtën mënyrë është edhe mendimi i profesor Ljubomir Frçkovski. Frçkovski i tha një prej mediave se ishte pothuajse e qartë se nuk do të kishte luftë nëse Maqedonia nuk do ta kishte Kosovën si fqinj. Sipas profesorit, lufta nuk ka asnjë lidhje me të drejtat e shqiptarëve në Kushtetutën e vitit 1991. Ai vëren se në atë kohë, kishte komplimente se si kushtetuta trajton të drejtat e pakicave, e cila në këtë kuptim vlerësohej si më e mira në të gjithë rajonin. Sipas asaj logjike, më së pakti do të mund të kishte ndodhur konflikti në Maqedoni, që do të ishte shkak për represion të të drejtave të pakicave. Ky është një mendim jokorrekt dhe i pasaktë, sipas Frçkovskit. Disa liberalë po përdorin tezën se nëse Kushtetuta do të na jepte më shumë të drejta, lufta mund të shmangeshte. Frçkovski, megjithatë, është kategorik, duke thënë se konflikti, pas operacionit të Kosovës dhe çlirimit të UCK-së, ishte pothuajse i pashmangshëm, që do të thotë se mund të ishte trajtuar ndryshe, duke u zvogëluar, reduktuar në incidente kufitare nëse udhëheqësia e shteti do të ishte pak më e aftë. Por ai vlerëson se konflikti ishte i pashmangshëm.⁴⁶

Konflikti ushtarak në Republikën e Maqedonisë nga viti 2001 zgjati nga janari deri në nëntor të vitit 2001. Konflikti filloi kur formimi paramilitar shqiptar i Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare (shkurt UCK) sulmoi forcat maqedonase të sigurisë. Vazhdoi gjatë vitit 2001 dhe përfundoi me nënshkrimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit në gusht të po këtij viti, e cila do të diskutohet më tej.

⁴⁵ <http://www.globusmagazin.com.mk/?ItemID=D72ED9AE7AC05748872862B8D78DA0EC> (Revista javore Globus, nr.414 07.04.2015) vizituar më: 02.03.2020

⁴⁶ <http://www.globusmagazin.com.mk/?ItemID=D72ED9AE7AC05748872862B8D78DA0EC> (Revista javore Globus nr.414 07.04.2015) vizituar më: 02.03.2020

2.3. Marrëveshja kornizë e Ohrit si zgjidhje e konfliktit të armatosur ndëretnik

Marrëveshja Kornizë e Ohrit (MO) u nënshkrua në 13 gusht të vitit 2001. Nënshkrimi i kësaj marrëveshje ishte një përgjigje ndaj konfliktit të armatosur që ndodhi në Republikën e Maqedonisë atë vit, midis forcave të sigurisë maqedonase dhe forcave të armatosura të UCK-së (Ushtria Clirimtare Kombëtare). Megjithëse u nënshkrua zyrtarisht në Shkup, marrëveshja u quajt “e Ohrit” sepse nënshkrimi u parapri nga një seri bisedimesh, shumica e të cilave u zhvilluan në qytetin e Ohrit afër kufirit shqiptar. Nënshkruesit e MO ishin udhëheqësit e katër partive më të mëdha politike të atëhershme në Republikën e Maqedonisë (dy partitë më të mëdha etnike maqedonase dhe dy partitë më të mëdha etnike shqiptare), Presidenti i Republikës së Maqedonisë dhe nga një i dërguar special i SHBA-së dhe BE-së. Kjo është arsyeja pse kjo marrëveshje është gjithashtu një marrëveshje paqeje e garantuar nga faktori ndërkombëtar. MO ishte baza për një sistem të ri të ndarjes së pushtetit dhe ristrukturimit të brendshëm të Maqedonisë, kryesisht përmes ndryshimeve kushtetuese, miratimit të ligjeve të reja dhe rishikimit të ligjeve të vjetra.

Marrëveshja Kornizë e Ohrit përmban dhjetë pika dhe tre anekse. Pika e parë titullohet “*Parimet Themelore*” dhe përbëhet nga pesë nën-pika; pika dy quhet “*Ndërprerja e armiqësive*”, që përbëhet nga vetëm një nën-pikë; pika tre ka titullin “*Zhvillimi i një qeverie të decentralizuar*”, e përbërë nga tri pika; pika katër – “*Mosdiskriminimi dhe përfaqësimi i drejtë*”, i përbërë nga tri nën-pika; pika pesë – “*Procedurat speciale parlamentare*”, që përbëhen nga dy nën-pika; pika gjashtë – “*Edukimi dhe përdorimi i gjuhëve*”, ka tetë nën-pika; pika shtatë – “*Shprehja e identitetit*”, që përfshin vetëm një nën-pikë; pika tetë – “*Zbatimi*”, i përbërë nga tri nën-pika; pika nëntë ka të bëjë me Anekset dhe përmban Shtojcat A, B dhe C, të cilat konsiderohen pjesë përbërëse e Marrëveshjes. Shtojca A ka titullin “*Amandamentet Kushtetuese*”; Shtojca B – “*Ndryshimet legjislativë*” dhe Shtojca C – “*Implementimi dhe masat e zbatimit dhe krijimit të besimit te ndersjellë*”. Pika e fundit, pika dhjetë, përmban “*dispozitat përmblylëse të kontratës*”.⁴⁷

Marrëveshja Kornizë e Ohrit fillon me sa vijon: “Pikat në tekstin e mëtejshme ofrojnë një kornizë të harmonizuar për të siguruar të ardhmen e demokracisë në Maqedoni dhe për

⁴⁷ <https://www.bdi.mk/documents/MARREVESHJA-E-OHRIT.pdf> vizituar më: 03.03.2020

lehtësimin e zhvillimit të marrëdhënieve më të ngushta dhe më të integruara midis Republikës së Maqedonisë dhe komunitetit Euro-Atlantik. Kjo Marrëveshje Kornizë do të promovojë zhvillimin paqësor dhe harmonik të shoqërisë civile, duke respektuar identitetin etnik dhe interesat e të gjithë qytetarëve të Maqedonisë”.

Parimi i parë themelor është paraqitur në nën-seksionin e parë të MO: “Përdorimi i dhunës për të arritur qëllimet politike është refuzuar plotësisht dhe pa kushte. Vetëm zgjidhjet paqësore politike mund të garantojnë të ardhmen e qëndrueshme dhe demokratike të Maqedonisë”. Nisur nga rrethanat në të cilat është lidhur kontrata, një fillim i tillë i MO është i qartë. Qëllimi i kësaj ishte dekurajimi i dhunës ekzistuese.

Në nën-pikën e dytë të MO thuhet: “Sovraniteti dhe tërësia territoriale e Maqedonisë dhe karakteri unitar i shtetit janë të paprekshëm dhe duhet të ruhen. Nuk ka zgjidhje territoriale për çështjet etnike”.

Në nën-seksionin e tretë të MO thuhet: “Karakterit multietnik i shoqërisë maqedonase duhet të ruhet dhe të pasqyrohet në jetën publike”.⁴⁸ E vërteta është se karakteri multietnik i Republikës së Maqedonisë është i padiskutueshëm, mirëpo MO u nënshkruajt me qëllim të ecjes përpara të proceseve tjera që kishin të bëjnë me ngecjet e çështjeve të avansimit të përdorimit të gjuhëve, decentralizimin, avansimin e arsimit sipëror etj.

Nënseksioni i katërt i MO i Parimeve Themelore thotë se “Një shtet modern demokratik, në rrjedhën natyrore të zhvillimit dhe pjekurisë së tij, duhet të sigurojë vazhdimisht që Kushtetuta të plotësojë në tërësi nevojat e të gjithë qytetarëve në përputhje me standardet më të larta ndërkombëtare, të cilat ata edhe vetë vazhdimisht janë duke evoluar”.⁴⁹

“Ndërpreja e armiqësive” është titulli i pikës së dytë të MO. Vetë titulli shpjegon rrethanat në të cilat u zhvilluan negociatat dhe nënshkrimi i MO. Përfundimi i konfliktit të mëtejshëm të armatosur ishte arsyeja kryesore për përfundimin e kësaj Marrëveshjeje. Nënshkrimi i MO përfundoi konfliktin. Prandaj, edhe pse është një marrëveshje për ristrukturimin

⁴⁸ <http://javno.mk/shto-pishuva-vo-ramkovniot-dogovor-od-2001-godina/> vizituar më: 05.03.2020

⁴⁹ Охридски Рамковен Договор, Секретаријат за спороведување на Охридскиот Рамковен договор, http://www.siofa.gov.mk/data/file/Ramkoven_dogovor_mk.pdf, vizituar më: 03.09.2019, për momentin është “under construction” mund të referohet edhe në <https://www.bdi.mk/documents/MARREVESHJA-E-OHRIT.pdf>

e ardhshëm të Maqedonisë, në një farë mënyre, ajo gjithashtu ishte edhe një marrëveshje paqeje. Në fakt, titulli i pikës dy është qëllimi kryesor i MO - përkatësisht ndërprerja e të gjitha armiqësive dhe kthimi i paqes në Maqedoni, sepse pa paqe asnjë nga dispozitat e tjera të MO nuk do të kishin kuptim.

Pika e tretë e MO-së titullohet “Zhvillimi i pushtetit të decentralizuar”. Kjo pjesë e MO i referohet vetëqeverisjes lokale.

Pika e katërt e MO titullohet “Mos-diskriminimi dhe përfaqësimi i drejtë”. Titulli përbëhet nga dy elemente, i pari është ‘mosdiskriminimi’ dhe i dyti është ‘përfaqësimi i drejtë’. Mosdiskriminimi ka qenë një term në ligjin maqedonas para MO. Nga ana tjetër, termi ‘përfaqësimi i drejtë’ ishte i ri për legjislacionin maqedonas. Ky koncept është i ngjashëm, megjithëse jo identik, me konceptin e diskriminimit pozitiv. Qëllimi i përfaqësimit të drejtë të parashikuar në MO ishte siguri i përfaqësimit adekuat (proporcional me popullsinë totale) të grupeve etnike të punësuar në organet dhe instrumentet shtetërore. Fatkeqësisht, duke pasur parasysh shkallën e lartë të papunësisë në Maqedoni, ky koncept është reduktuar kryesisht në mundësi punësimi në administratën publike.

Pika e pestë: “Procedurat e posaçme kuvendore”. Kjo pikë i referohet sistemit të votimit me anë të shumicës ose 2/3 e votimit në parlament për nxjerrjen e ligjeve që drejtpërsëdrejti kanë të bëjnë me kulturën, përdorimin e gjuhës, arsimin, dokumenteve personale dhe përdorimit të simboleve, si dhe të ligjeve për financim lokal, zgjedhjet vendore etj

Pika gjashtë e MO ka titullin “Arsimimi dhe përdorimi i gjuhëve”. Vetë titulli sugjeron që kjo pjesë adreson çështje që lidhen me arsimin-edukimin dhe përdorimin e gjuhëve. Tri nën-pikat e para të pikës gjashtë kanë të bëjnë me përdorimin e gjuhëve në arsim: “Në lidhje me arsimin fillor dhe të mesëm, mësimi do të zhvillohet në gjuhët amtare të studentëve, ndërsa standardet uniforme për programet akademike do të zbatohen në të gjithë Maqedoninë (nën-pika një); Do të sigurohet finansimi nga shteti për arsimin e lartë në gjuhët që flasin të paktën 20% e popullsisë në Maqedoni në bazë të marrëveshjeve të posaçme (nën-pika dy); Parimi i diskriminimit pozitiv do të zbatohet në regjistrimin e studentëve të rinj të universiteteve shtetërore, që u përkasin komuniteteve jo-shumicë në Maqedoni, për sa kohë që regjistrimi nuk pasqyron siç duhet përbërjen e popullatës në Maqedoni. Pika e katërt thotë “Në të gjithë

Republikën e Maqedonisë dhe në marrëdhëniet e saj ndërkombëtare gjuha maqedonase është zyrtare”. Në fakt, kjo nën-pikë nuk paraqiti ndonjë ndryshim, pasi gjuha maqedonase ishte gjuhë zyrtare në të gjithë Maqedoninë, si dhe në marrëdhëniet ndërkombëtare të Maqedonisë dhe para MO. Pika e gjashtë thotë: “Në lidhje me vetëqeverisjen lokale, në komunat ku një komunitet i caktuar përfshin të paktën 20% të popullsisë në atë komunë, gjuha e këtij komuniteti do të përdoret si gjuhë zyrtare, përveç gjuhës maqedonase. Në lidhje me gjuhët që fliten nga më pak se 20% e popullsisë së bashkisë, autoritetet lokale do të vendosin në mënyrë demokratike për përdorimin e tyre në organet publike”. Për më tepër, nën-pika shtatë flet për të drejtën e personit të akuzuar para procedurave penale dhe civile për të marrë përkthyes me shpenzimet e shtetit. Më në fund, nënparagrafi i fundit i pikës gjashtë thotë “Cilido dokument personal i qytetarëve që flasin një gjuhë zyrtare, përveç maqedonishtes, gjithashtu do të jepen në atë gjuhë, përveç gjuhës maqedonase, në përputhje me ligjin”. Negociatorët shqiptarë kanë insistuar në përmbajtjen e kësaj nën-pike duke favorizuar shqipen si gjuhë të dytë zyrtare.

Pika shtatë e MO titullohet “Shprehja e identitetit” dhe ekziston vetëm një nën-pikë për të cilën mund të konkludojmë se pika shtatë e cila duhet të merret me çështje që ndërlidhen me shprehjen e identitetit është reduktuar vetëm në rregullimin e vendosjes së simbolit të komunitetit të shumicës në një komunë të caktuar.⁵⁰ Në praktikë, në nivelin komunal, vetëm bashkësia shqiptare është në shumicën e komunave ku komuniteti maqedonas nuk është shumicë, me përjashtime të rralla, siç është komuna e Shuto Orizari, e cila ka një shumicë të popullatës rome. Rrjedhimisht, vetëm simbolet maqedonase (shtetërore) dhe shqiptare (etnike) vendosen para ndërtesave publike lokale, domethënë, promovohet shprehja bietike e identitetit, përkundrajt multietnicitetit të promovuar në mënyrë deklarative. Fatkeqësisht, MO në pjesën që merret me çështjen e shprehjes së identitetit, e cila është çështje e një natyre personale dhe madje një koncept filozofik, zbrit në rregullimin e thjeshtë të rregullave për vendosjen e flamujve të caktuar. Kjo zgjidhje u nxit disi nga ngjarjet e 9 korrikut 1997 në Gostivar.

Praktikisht, nga ajo që u cek më sipër, mund të konkludohet se me nënshkrimin e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, ushtarët e UCK ranë dakord për armëpushim në qershor, por megjithatë, ata, vazhduan të qëllonin në shënjestrat e policisë maqedonase. Nënshkruesit e drejtpërdrejtë të Marrëveshjes së Ohrit janë autoritetet maqedonase, të udhëhequra nga Presidenti

⁵⁰ <https://www.bdi.mk/documents/MARREVESHJA-E-OHRIT.pdf> vizituar më: 03.03.2020

Boris Trajkovski dhe Kryeministri Ljubčo Georgievski dhe lideri i opozitës së LSDM Branko Crvenkovski, dhe pala shqiptare e udhëhequr nga Arben Xhaferi dhe Imer Imeri, Fransoa Leotar (përfaqësues nga UE) dhe Xhejms Perdju (Ndërmjetësues nga SHBA). Me këtë marrëveshje, popullatës shqiptare që jeton në Republikën e Maqedonisë u janë premtuar të drejta më të mëdha, duke përfshirë: ngritjen e gjuhës shqipe si gjuhë zyrtare të shtetit, rritjen e numrit të shqiptarëve etnikë në administrimin e administratës shtetërore, në polici dhe ushtri; dhe miratimi i një plani të ri të decentralizimit.

Nga ana tjetër, përfaqësuesit shqiptarë ranë dakord që të heqin dorë nga të gjitha pjesëmarrjet separatiste dhe të njohin të gjitha institucionet shtetërore. Në këtë drejtim, ushtarët e UÇK u çarmatosën nga pakti i NATO-s. UÇK-ja do që të përfitojë nga mundësitë e ofruara nga ana e Qeverisë për t'u riintegruar në shoqëri në përputhje me planin e kryetarit Trajkovski dhe në përputhje me Programin për tejkalim të krizës. Në këtë kontekst, UÇK-ja mirëpret dhe pranon deklaratën e shkruar nga ana e kryetarit Trajkovski drejtuar Sekretarit gjeneral të NATO-s të 13 gushtit 2001, se Qeveria e Maqedonisë do të ofrojë imunitet prej veprimeve penale për të gjithë ish anëtarët e UÇK-së të cilët vullnetarisht janë çarmatosur, në përjashtim të atyre për të cilët dyshohet se kanë kryer krime të cilat janë kompetencë e Tribunalit për Krime të Kombeve të Bashkuara për ish-Jugosllavinë.⁵¹

Marrëveshja Kornizë e Ohrit është një dokument i nënshkruar gjatë konfliktit të armatosur në territorin e Republikës së Maqedonisë. Pra, Marrëveshja u nënshkrua midis përfaqësuesve të dy partive më të mëdha maqedonase dhe dy partive më të mëdha shqiptare në Maqedoni. Poashtu, edhe komuniteti ndërkombëtar është nënshkruar i kësaj marrëveshje dhe garantuesi i saj. E njëjta marrëveshje është përfshirë në kushtetutën e Maqedonisë sot.

⁵¹ http://www.kosovaelire.com/irjm_carmatosja_nato_uck.php vizituar më: 09.03.2020

KAPITULLI III:

Republika e Maqedonisë në skenën ndërkombëtare dhe raportet me fqinjët

3.1. Marrëdhëniet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Shqipërisë

Republika e Maqedonisë dhe Republika e Shqipërisë vendosën marrëdhënie diplomatike më 26 prill 1993. Të dy vendet kanë ndërtuar marrëdhënie dhe bashkëpunim të mirë, gjë që reflektohet në vizita dhe takime të shumta bilaterale në të gjitha nivelet.

Maqedonia dhe Shqipëria kanë interesa të ngjashme të politikës së jashtme, në korniza të BE-së, NATO-s dhe bashkëpunimit rajonal. Në nivelin bilateral, bashkëpunimi parlamentar është zbatuar me sukses me përpjekjet për të intensifikuar kontaktet e komisioneve parlamentare, e bashkëpunimi i organeve dhe institucioneve shtetërore është intensiv dhe konstruktiv. Thellimi i tregtisë dhe bashkëpunimit ekonomik, si dhe promovimi i potencialeve ekonomike të dy vendeve, janë të larta në axhendën për zhvillimin e mëtutjeshëm të bashkëpunimit dhe si një përparësi shumë e rëndësishme, përdorimi efikas i fondeve evropiane, veçanërisht për projektet në vazhdim, si dhe pjesëmarrja e përbashkët në kornizën e re të bashkëpunimit me IPA komponentet. Bashkëpunimi i përbashkët reflektohet edhe në aktivitetet e kryera nën Kartën e Adriatikut (ekipi i përbashkët mjekësor në misionin ISAF (International Security Assistance Force) në Afganistan dhe në procesin SEDM (South-East Europe Defense Ministerial).

Të dy vendet janë anëtare të pothuajse të gjitha nismave rajonale, të cilat ndajnë të njëjtat parime. Gjatë Presidencës së Republikës së Maqedonisë me SEECP (South-East European Cooperation Process), të dy vendet kanë punuar ngushtë dhe në mënyrë konstruktive në projektet rajonale.

Ndër takimet dhe vizitat më të rëndësishme që janë bërë që nga fillimi i vitit 2013 e deri më tani, theksojmë:

- Takimi i Presidentit të Republikës së Maqedonisë Ivanov me Presidentin e Republikës së Shqipërisë Nishani në Samitin Presidencial në Durrës, R. E Shqipërisë, 16-17. Shtator 2013

- Vizitë zyrtare e Kryeministrit të Republikës së Shqipërisë Edi Rama, Republikës së Maqedonisë, 6 nëntor 2013

Marrëdhëniet midis Maqedonisë dhe Shqipërisë janë thelluar në mënyrë të vazhdueshme gjatë njëzet viteve të fundit dhe kurrë nuk kanë qenë më të mira, të dy vendet synojnë të bashkohen me familjen evropiane. Ndër sfidat mbetet respektimi i të drejtave të bashkësive etnike, maqedonasve në Shqipëri dhe shqiptarëve në Maqedoni.

Maqedonia dhe Shqipëria janë dy vende fqinjësore, me marrëdhënie të mira me një trend rritjeje, dhe është e domosdoshme të thellohet bashkëpunimi për të cilin ata janë partnerë të natyrshëm, si dhe në fushën e projekteve rajonale.

Marrëdhëniet dhe bashkëpunimi midis Maqedonisë dhe Shqipërisë janë shënuar nga një zhvillim i vazhdueshëm dhe intensiv/pozitiv. Pas 42 vitesh ndërprerjeje të marrëdhënieve midis Shqipërisë dhe Jugosllavisë, komunikimi intensiv midis Shqipërisë dhe Maqedonisë ka filluar në nivele të ndryshme, përfshirë edhe ato më të larta, në shumë fusha. Karakteristika kryesore e marrëdhënieve maqedono-shqiptare gjatë asaj periudhe ishte zhvillimi i shpejtë i tyre dhe arritja e nivelit të lartë zyrtar të marrëdhënieve diplomatike. Për një periudhë relativisht të shkurtër kohore, format e kufizuara të bashkëpunimit në ish-RSF Jugosllavinë, Maqedonina dhe Shqipëria vendosën komunikim intensiv si shtete të pavarura dhe sovrane, duke arritur një bashkëpunim të frytshëm në disa fusha. Numri i vendkalimeve të hapura kufitare dhe kontakteve zyrtare, afariste dhe private u ngrit në një nivel që në vetvete nënkupton kualitet të ri.

Kontakti dhe komunikimi kanë qenë veçanërisht intensivë qëkur Partia Demokratike e Sali Berishës fitoi zgjedhjet e para të vërteta shumëpartiake në Shqipëri më 23 Mars 1992. Më pak se dy muaj (9 Prill 1992), pasi Berisha u zgjodh President i Shqipërisë, 3 qershor 1992, u zhvillua vizita e parë zyrtare e Presidentit Kiro Gligorov në Shqipëri.

Gjatë dy viteve të ardhshme, Presidentët Gligorov dhe Berisha u takuan përsëri - më 13 dhjetor 1992 në Ohër dhe më 22 maj 1994 në Pogradec. Me 26 dhe 27 Qershor 1991, Kryeministri i parë i Maqedonisë së pavarur, Nikolla Kljusev, bëri një vizitë zyrtare në Shqipëri.

Kontakte intensive u arritën gjithashtu ndërmjet përfaqësuesve të institucioneve të ndryshme të të dy vendeve. Në këtë kontekst, disa zyrtarë të tjerë të lartë të Maqedonisë vizituan

Shqipërinë gjatë viteve 1990, ndërsa shumë zyrtarë tjerë të lartë shqiptarë vizituan Maqedoninë në të njëjtën periudhë.

Takimet e presidentëve Gligorov dhe Berisha në Tiranë, Ohër dhe Pogradec, shënuan kualitet të ri të marrëdhënieve dhe kishin një rëndësi të madhe për reputacionin e politikës së jashtme të pavarur të Republikës së Maqedonisë gjatë fazës së hershme të themelimit të saj në skenën politike ndërkombëtare. Kontakte të tilla, veçanërisht gjatë një vizite nga një delegacion qeveritar maqedonas i kryesuar nga Kryeministri Kljusev, madje në një kohë kur Shqipëria drejtohej ende nga Ramiz Alia, treguan qartë vendosmërinë e Maqedonisë për të zhvilluar marrëdhënie të plota reciproke me Shqipërinë.

Shqipëria ka marrëdhënie më të ngushta me Republikën e Maqedonisë përmes prizmit të qëndrimit të tyre për zgjidhjen e çështjes së Kosovës, të drejtat e shqiptarëve në Maqedoni dhe parandalimin e përhapjes së mundshme të konfliktit ushtarak jugosllav në pjesët jugore të vendit, përfshirë Shqipërinë.

Në këtë drejtim, në të tre takimet, Berisha nuk e humbi shancin të cekte: “Në rast agresioni nga cila do anë, Shqipëria do të pozicionohet në mbrojtje të Maqedonisë”. Në të njëjtën kohë, stabilizohen interesat e bashkëpunimit të nivelit ekonomik dhe niveleve tjera, si dhe rrjedha e shpejtë dhe e pandërprerë e trafikut të tranzitit përmes njërës ose vendit tjetër. Në kohën e bllokadës greke të Maqedonisë, megjithë resurset dhe potencialet modeste të infrastrukturës së Shqipërisë në atë kohë, ajo shprehi gatishmërinë për ti lëshuar në përdorim.

Gjatë kësaj periudhe, u nënshkruan një numër i madh marrëveshjesh ndërshtetërore dhe dokumente të tjera midis Maqedonisë dhe Shqipërisë. Kur dokumentet u sinkronizuan, vetëm acarimi dhe një vonesë e lehtë në procesin e përcaktimit të teksteve të propozuara ngritën çështjen e emrit të Maqedonisë, pasi siç dihet, marrëdhëniet diplomatike midis dy vendeve u krijuan nën referencën e përkohshme të vendit. Por në fund të fundit, gjithnjë gjindej kompromis për këtë çështje.

Një tipar karakteristik i marrëdhënieve maqedono-shqiptare në një pjesë të kësaj periudhe është se në kohën kur ndodhën disa ngjarje të pakëndshme me interpretime dhe qëndrime të ndryshme, marrëdhëniet midis dy vendeve kurrë nuk ishin sjellë në ndonjë nivel më të lartë të stagnimit ose ftohjes. Si ngjarje karakteristike të padëshirueshme që nga viti 1990, mund të

flasim për incidente të shpeshta kufitare, kur një numër i madh i qytetarëve shqiptarë, përfshirë një oficer policie, u arrestuan në përpjekje për të kaluar ilegalisht kufirin e Maqedonisë, i ndjekur nga sjellja e vrazhdë e disa tifozëve në një ndeshje miqësore futbollit midis ekipeve kombëtare të të dy vendeve, të mbajtura në Tetovë më 14 maj 1994, ngjarjet në Reçicë të Vogël, hapja e Universitetit Shtetëror të Tetovës më 17 dhjetor 1994, përjashtimi/dëbimi i përkohshëm i disa Shqiptarëve për shkak të qëndrimit të paligjshëm në Maqedoni, trazirat në Bit Pazar (1992), të ashtuquajturat grupe paramilitare (1993), ngjarjet në Gostivar (9 në korrik 1997), veprime të ndara nga policia maqedonase në Tetovë dhe Gostivar gjatë regjistrimit të popullatës së Maqedonisë më 1 Prill 1991, të qëndrimit “diskriminues” të autoriteteve kufitare shqiptare në pagimin e tarifave të vizave vetëm për maqedonasit, turqit, romët, Sërbët, dhe jo për shqiptarët nga Republika e Maqedonisë, etj. Me kalimin e kohës, me përjashtim të masës së njohjes së Maqedonisë nën referencë, pothuajse të gjitha problemet e tjera janë tejkaluar në të dy vendet, me kënaqësi të ndërsjellë.

Bashkëpunimi ekonomik midis dy vendeve paraqiste hallkën më të dobët. Megjithë gatishmërinë dhe interesin e të dy vendeve për të intensifikuar këtë lloj bashkëpunimi, tregtia midis Maqedonisë dhe Shqipërisë ka qenë modeste për shumë vite. Kjo situatë e pafavorshme ngadalë por sigurt po përmirësohet - tregtia maqedono-shqiptare në vitin 2013 ishte 116.5 milion dollarë. Interes i madh për intensifikimin e këtij lloji të bashkëpunimit, afërsinë gjeografike, kushte të favorshme investimi në të dy vendet dhe avantazhe të tjera krahasuese, janë tregues mjaft biologjikë, të cilët janë arsye për përshpejtimin dhe intensifikimin e më tutjeshëm të këtij lloji të bashkëpunimit midis dy vendeve.

Sipas vlerësimeve që përmbahen në një nga librat e një gazetari amerikan me origjinë shqiptare, Elez Biberaj, “Berisha vazhdimisht e ka mbështetur Maqedoninë, duke pretenduar se është një shtet i pavarur që ndan Sërbinë armiqësore nga Greqia, të cilat janë interesa kombëtare me rëndësi jetike për Shqipërinë”. Duke theksuar rastësinë e interesave politike dhe ekonomike të dy vendeve për të kundërshtuar një aleancë të ngushtë midis Sërbisë dhe Greqisë, Berisha u përpoq të krijojë marrëdhënie të ngushta me Maqedoninë, me kritika të ashpra nga Athina. Kjo zgjidhje është në përputhje me politikën e Berishës, që synon prishjen e synimeve separatiste të shqiptarëve në Maqedoni, duke shpresuar se në këtë mënyrë forcimi i rezistencës së Maqedonisë do të arrihet pa imponuar asnjë kusht, i cili do të humbte mundësinë e ndikimit në zgjidhjen e

problemeve të shqiptarëve. Përgjigja e Berishës ishte e thjeshtë: “Maqedonia e pavarur është më e mirë se ajo nën Millosheviqin”.

“Shtrengimi” i tanishëm i marrëdhënieve midis dy vendeve është rezultat i akuzave të ndërsjella për (jo)ndërhyrje të supozuar të punëve të brendshme të Shqipërisë në Maqedoni. Kjo është më se qartë se ka karakter politik. Është në interes të dy vendeve, rajonit dhe më gjerë, që liderët e Maqedonisë dhe të Shqipërisë, të vazhdojnë trendin pozitiv dhe rritës të marrëdhënieve dhe bashkëpunimit midis dy vendeve, në nivelin dypalësh dhe rajonal, dhe për integrimin e shpejtë të të dy vendeve në familjen euro-atlantike të kombeve.⁵²

Duke analizuar marrëdhëniet dhe bashkëpunimin maqedono-shqiptar, nga viti 1991 e deri më sot, mund të përcaktohet si vijon:

- përkundër luhatjeve të herë pas hershme në zhvillimin e marrëdhënieve dhe bashkëpunimit midis dy vendeve, ka pasur përparim të qëndrueshëm, në fushën dhe përmbajtjen e bashkëpunimit të ndërsjellë;

- në një kohë të ndryshimit dramatik në Shqipëri, ka qenë shans i vërtetë për popullin shqiptar dhe shtetin shqiptar të komunikojnë lirshëm me botën përmes Maqedonisë, dhe veçanërisht fakti që një pjesë e popullit shqiptar që jeton në Maqedoni ka kontribuar në krijimin e vetëdijes në Republikën e Maqedonisë, marrëdhënie bashkëpunimi dhe ka qenë interes autentik dhe i përhershëm i shqiptarëve;

- rreziku i vërtetë i ndonjë përhapjeje të mundshme të konfliktit në Jugosllavi në jug të vendit, përfshirë Shqipërinë, ka qenë një arsye tjetër e rëndësishme për mbështetjen dhe respektimin e pakushtëzuar të pavarësisë, integritetit territorial dhe sovranitetit të Republikës së Maqedonisë nga ana e Shqipërisë, si dhe për zhvillimin dhe bashkëpunimin gjithëpërfshirës midis dy vendeve;

- çështje dhe probleme që, në vitet nëntëdhjetë të shekullit të 20-të, ishin objekt diskutimi në pothuajse të gjitha takimet e liderëve të lartë të dy vendeve, për fat të keq, shpesh janë

⁵² Salim Kerimi, “АСПЕКТИ НА МАКЕДОНСКО-АЛБАНСКИТЕ ОДНОСИ И СОРАБОТКА” (3), “Утрински весник”, бр. 5369 сабота, 29 април 2017 г.

politizuar nga të dyja anët, gjë që ka ngadalësuar rrjedhën e komunikimit dhe bashkëpunimit midis dy vendeve;

- duke analizuar nivelin aktual të marrëdhënieve, bashkëpunimit dhe besimit të ndërsjellë midis Maqedonisë dhe Shqipërisë, mund të konkludohet se, në nivelin politik, me përjashtim të disa çështjeve (njohja e Republikës së Maqedonisë nga Republika e Armenisë nën referencën, pamundësia për të deklaruar përkatësinë etnike të të gjithë atyre qytetarëve shqiptarë që besojnë se kombësia e tyre është maqedonase, duke ofruar orë të gjuhës maqedonase në nivele të ndryshme për të gjithë anëtarët e MNM -Makedonija na makedoncite-, etj.), shumica e pyetjeve që kanë qenë gjithmonë të pranishme në rendin e ditës, bashkëbiseduesit tregojnë se politikanët tashmë i kanë zgjidhur ose kapërcyer ata.

Bashkëpunimi midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Shqipërisë në 28 vitet e fundit ka shënuar përparimin më të vogël në aspektin ekonomik. Në fakt, me përjashtim të disa rritjeve të vëllimit të tregtisë, pothuaj se nuk ka ndonjë projekt madhor, veçanërisht në fushën e transportit dhe energjisë (korridori 8 është autostradë në ndërtim e sipër, lidhja hekurudhore midis dy vendeve është në ndërtim, etj.) që ende nuk janë realizuar. Në aspektin ekonomik, si në fushat e tjera, ajo është me domethënie thelbësore, bartësit e bashkëpunimit duhet të bëjnë disa përpjekje shtesë për të intensifikuar format e ndryshme të bashkëpunimit në nivel bilateral, rajonal dhe ndërkombëtar.

Qasja e të dy palëve për zgjidhjen e këtyre dhe çështjeve të tjera mund të jetë e ndryshme në fillim ose menjëherë pas vendosjes së marrëdhënieve diplomatike midis dy vendeve, gjë që është çështje vlerësimi dhe analize politike. Sipas mendimit tonë, konsiderimi pragmatik i çështjeve të tilla si njohja e Republikës së Maqedonisë nën emrin e saj kushtetues, (jo) problematizimi i arsimit të lartë në gjuhën shqipe, që do të thotë hapja e Universitetit të Tetovës, përfshirja graduale e shqiptarëve në institucionet shtetërore të Republikës së Maqedonisë në nivel lokal dhe qendror, zbatimi i deklaratës, me qëllim të garantimit të gjitha të drejtave të njohura ndërkombëtarisht të maqedonasve në Shqipëri, përmes integritit të tyre më të shpejtë në institucionet e vendit; duke siguruar kushte pa paragjykuar për njohjen e kombësisë maqedonase në Shqipëri në regjistrimin e popullsisë, në mënyrë që të përcaktohet një herë e përgjithmonë numri i përafërt i anëtarëve (qytetarëve) në këtë vend, etj, do të kontribuonte në zgjidhjen e tyre

sa më të shpejt, pa vonesa të panevojshme, dhe kjo do të ishte në interes të dy vendeve dhe interesave të qytetarëve të tyre.

Maqedonia dhe Shqipëria i kanë pasur dhe i kanë ende të gjitha parakushtet që vendeve të rajonit, Evropës dhe më gjerë ti tregojnë dhe vërtetojnë se janë të angazhuara në mënyrë të sinqertë për ndërtimin e marrëdhënieve të civilizuara, duke respektuar të gjitha normat dhe standardet ndërkombëtare. Ndërtimi i marrëdhënieve të tilla, besimi dhe mbështetja e ndërsjellë e pakufizuar reciproke në nivele bilaterale, rajonale dhe ndërkombëtare duhet të jenë në interes të të dy vendeve dhe të garantojnë stabilitetin dhe paqen në këtë pjesë të Evropës.

Ëndrra e disa njerëzve në Ballkan, përfshirë shqiptarët, nuk duhet të trembë askënd, por vetëm nëse është pjesë e projektit për integrimin e të gjitha vendeve të rajonit tonë në integrimet evropiane dhe euro-atlantike, dhe nuk është në përputhje me planet e shekujve XIX dhe XX për ndryshimin e dhunshëm të kufijve të njohur ndërkombëtarisht. Sot, edhe kur ky proces nuk është i plotë, çdo përfaqësues i çdo kombi në rajonin e Ballkanit ka të drejtën dhe mundësinë për të jetuar, studiuar ose punuar kudo që dëshiron dhe ku ka interes për të, për mendimin tonë, realizim i ëndrrës së lartpërmendur. Kryetari i Parlamentit të Republikës së Shqipërisë, Ilir Meta, gjatë fjalimit të tij para deputetëve të Asamblesë së Republikës së Maqedonisë, më 20 janar 2015, tha: “Ne nuk besojmë në ndryshimin e kufijve të Ballkanit, por zhdukjen, ashtu siç bëri Bashkimi Evropian, destinacioni ku ne duam të jemi bashkë”⁵³, dhe ish Zëvendëskryeministri i Republikës së Maqedonisë, Fatmir Besimi, “Ballkani i Madh mund të mbijetojë vetëm si pjesë e Evropës së madhe, të cilat mund të arrijë ringjalljen evropiane të shekullit XXI, përkundër nacional-romantizmit të shekujve XIX dhe XX. Vetëm përmes ringritjes evropiane, qasjes moderne dhe standardeve të larta, popujt e Ballkanit do të bëhen më të mëdhenj!” Shumë deklarata të tjera të ngjashme nga zyrtarë të tjerë të lartë në të dy vendet janë dëshmi e qartë e angazhimit dhe udhërrëfyes për zhvillimin e ardhshëm të marrëdhënieve Maqedoni-Shqipëri.

Perspektiva e marrëdhënieve maqedono-shqiptare është e shkëlqyeshme dhe me besim të lartë të ndërsjellë, maqedonasit dhe shqiptarët mund të ndërtojnë marrëdhënie që me të vërtetë do të japin një shembull për shumë vende dhe popuj të tjerë në rajon dhe në Evropë, sepse, përveç tjerash, Shqipëria dhe shqiptarët si komb janë të vetmit që kurrë në histori nuk e kanë vënë në

⁵³ Revista “Fokus” 20.01.2015 <https://fokus.mk/meta-granitsite-na-balkanot-ne-treba-da-se-menuvaat-tuku-da-ischeznat/> vizituar më: 09.03.2020

dysim veçantinë e kombit maqedonas, identitetin maqedonas, gjuhën, kulturën, alfabetin dhe kishat. Këto vlera dhe arritje civilizuese, të cilat nuk janë vlerësuar dhe përdorur mjaftueshëm në të kaluarën, duhet të jenë një shtyllë e vazhdueshme e zhvillimit të tanishëm dhe të ardhshëm të marrëdhënieve Maqedoni-Shqipëri.

Më në fund, qytetarët e Republikës së Maqedonisë, dhe posaçërisht maqedonasit dhe shqiptarët, marrëdhënia e të cilëve në masë të madhe varet nga “cilësia” e situatës së përgjithshme në Maqedoni dhe Shqipëri, duhet të fillojnë të ndërtojnë dhe praktikojnë marrëdhënie të bashkëpunimit të ndërsjellë, pa paragjykime. Kjo në masë të madhe do të varet nga mundësitë dhe cilësia e marrëdhënieve në të ardhmen midis Maqedonisë dhe Shqipërisë, veçanërisht të ardhmen e Republikës së Maqedonisë, si bashkësi e barabartë e maqedonasve, shqiptarëve dhe bashkësive të tjera më të vogla etnike. Kjo duhet të jetë në interes të të dy popujve dhe të gjithë qytetarëve të Republikës së Maqedonisë. Perceptimet e ndryshme që lindin herë pas here në disa komunitete shqiptare në lidhje me çështje të caktuara në kontekstin e politikës së brendshme nuk duhet të frikësojnë askënd, por duhet të tejkalohet me dialog dhe me marrëveshje të civilizuar midis institucioneve përkatëse dhe përfaqësuesve të zgjedhur legjitim. Qëllimi përfundimtar i të gjithë faktorëve politikë relevantë në vend duhet të jetë forcimi i mëtejshëm i karakterit unitar të shtetit dhe integrimi i plotë i Maqedonisë në NATO dhe BE.⁵⁴

Angazhimi i përhershëm për zhvillimin e marrëdhënieve miqësore dhe bashkëpunimin gjithëpërfshirës midis Republikës së Maqedonisë dhe Shqipërisë, si dhe një gatishmëri për të kapërcyer sfidat e përbashkëta dhe për të ndërtuar një të ardhme të përbashkët për vendet e rajonit të Ballkanit, referohen rregullisht në të gjitha takimet dhe bisedimet midis drejtuesve të dy vendeve. Kjo është provë dhe garanci që liderët e të dy vendeve, pavarësisht nga përkatësia e tyre partiake, zhvillojnë shumë marrëdhënie të mira fqinjësore dhe miqësore dhe integrim të plotë të vendeve të tjera në rajon në “familjen euro-atlantike” të kombeve.⁵⁵

Në emër të zbatimit të qetë të angazhimeve të mësipërme, të dy vendet fqinje, për mendimin tonë, liderët politikë të të dy vendeve duhet, në të ardhmen, të jenë të kujdesshëm, ndër të tjera, në mënyrë që të mos kalojnë vijën e hollë të interesit legjitim të vendit. Ata, dhe

⁵⁴ Тилев, Д. “Регионална соработка во процесот на интеграција на Балканот во Европската Унија”. Универзитет Св. Кирил и Методиј, Правен факултет, Скопје, 2004

⁵⁵ Ibid

veçanërisht politikanët shqiptarë, gjithashtu duhet të ndalen me praktikën e deritanishme të bërjes së pyetjeve në lidhje me numrin e shqiptarëve në Maqedoni. Numri i shqiptarëve dhe përfaqësuesve të çdo kombi tjetër në Maqedoni, Shqipëri apo ndonjë vend tjetër në botë përcaktohet nga regjistrimi, dhe regjistrimi i fundit i tillë tregoi se përqindja e popullsisë shqiptare në Maqedoni në vitin 2002 ishte 25.17%.⁵⁶

Në analizën epistemologjike të marrëdhënieve Maqedoni-Shqipëri, në këtë pjesë të tezës së masterit, është e nevojshme të deklarohen marrëveshjet dhe marrëveshjet ndërkombëtare midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Shqipërisë, të ratifikuara nga Parlamenti i të dy vendeve në mënyrë kronologjike:

1) Protokoll për bashkëpunim në fushën e sigurisë midis Ministrisë së Brendshme të Republikës së Maqedonisë dhe Ministrisë së Rendit Publik të Republikës së Shqipërisë dhe Shërbimit të Inteligjencës Kombëtare të Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 83, 30.12.1992.

2) Marrëveshje për bashkëpunim shkencor, teknik dhe teknologjik midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 19, 06.02.1995.

3) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për mirëmbajtjen, rinovimin dhe demarkacionin e vijës kufitare dhe shenjave kufitare në kufirin shtetëror Maqedoni-Shqipëri. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 9, 20.02.1998.

4) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për masat për parandalimin dhe zgjidhjen e incidenteve në kufirin shtetëror Maqedoni-Shqipëri. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 9, 20.02.1998.

5) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për heqjen e vizave për pasaportat diplomatike dhe dokumenteve zyrtare, masën e tarifave për lëshimin e llojeve të tjera të vizave. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 9, 20.02.1998

⁵⁶ http://www.stat.gov.mk/pdf/kniga_13.pdf f.34 vizituar më: 10.03.2020

6) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për përmirësimin dhe mbrojtjen e ndërsjellë të investimeve. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27.03.1998.

7) Marrëveshja për Tregti dhe Bashkëpunim Ekonomik ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27.03.1998.

8) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për rregullimin e kalimit kufitar të personave në zonën kufitare. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27.03.1998.

9) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për Transportin Ndërkombëtar të Pasagjerëve dhe Transportit në Trafikun Rrugor. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27.03.1998.

10) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në fushën e mjekësisë veterinarë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27.03.1998.

11) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për ndihmën dhe bashkëpunimin e ndërsjellë midis autoriteteve të tyre doganore. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 15, 27. 03.1998.

12) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në fushën e mbrojtjes së bimëve. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 16, 02.04.1998.

13) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për shmangien e tatimit të dyfishtë të tatimit mbi të ardhurat dhe tatimit të kapitalit për mbrojtjen nga evazioni fiskal. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 16, 02.04.1998.

14) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për Ndhimën Juridike në lëndët Civile dhe Penale. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 16, 02.04.1998.

15) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për ekstradimin. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 16, 02.04.1998

16) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për zbatimin e ndërsjellë të vendimeve gjyqësore në çështjet penale. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 16, 02.04.1998

17) Marrëveshja për trafik të rregullt ajror ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 7, 10.02.1999

18) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në fushën e arsimit dhe shkencës. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 12, 16.02.2002

19) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në fushën e shëndetit dhe shkencave mjekësore. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 13, 18.02.2002

20) Marrëveshja e Tregtisë së Lirë midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 47, 30.06.2002

21) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në luftën kundër terrorizmit, krimit të organizuar, trafikimit të paligjshëm të narkotikëve, substancave psikotrope dhe pararendësve, migracionit të paligjshëm dhe aktivitete të tjera të paligjshme. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 30, 06.05.2005

22) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për krijimin e Linjës Ndërkombëtare të Udhëtimit Ohër- Podgradec. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 30, 06.05.2005

23) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Shqipërisë për marrjen e personave. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 40, 01.06.2005.

24) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të Liqenit të Ohrit dhe zonës ujërrjedhëse të tij. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 46, 20.06.2005.

25) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për mbrojtjen e ndërsjellë të informacionit të klasifikuar. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 20, 17.02.2006.

26) Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e turizmit midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 35, 23.03.2006.

27) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për hapjen e një vendkalimi të ri ndërkufitar midis dy vendeve, Trebishte-Xhepishte. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 35, 23.03.2006.

28) Marrëveshja për bashkëpunim kulturor ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 131, datë 15.12.2006.

29) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për udhëtimin e ndërsjellë të qytetarëve me Protokollin e Trafikut Ndërkufitar në përputhje me Marrëveshjen ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për udhëtimin e ndërsjellë të qytetarëve. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 103, 19.08.2008.

30) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për bashkëpunim në fushën e komunikimeve postare dhe elektronike. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 108, 31.08.2009.

31) Marrëveshja e bashkëpunimit ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë në kontekstin e procesit të pranimit në Bashkimin Evropian. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 10, 23.01.2012.

32) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për ndryshimin e Marrëveshjes midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për udhëtimin e ndërsjellë të qytetarëve, përfunduar më 19 shkurt 2008 Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 40, nga 26.03.2012.

33) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për shlyerjen e borxhit të Republikës së Shqipërisë ndaj Republikës së Maqedonisë në lidhje me shlyerjen e sasisë së mallrave të faturuara midis Republikës së Shqipërisë dhe Ish Republikës Federale Socialiste të Jugosllavisë. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 115, 17.09.2012.

34) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për njohjen e ndërsjellë të lejeve të vozitjes. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 27, 22.02.2013.

35) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për hapjen e një pike kufitare të përbashkët Xhepishte-Trebishte. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 27, 22.02.2013.

36) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për bashkëpunimin në fushën e arsimit dhe shkencës. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 25, 10.02.2016.

37) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Shqipërisë për Sigurimet Shoqërore. Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 38, 29.2.2016.⁵⁷

Në përgjithësi, Republika e Maqedonisë dhe Republika e Shqipërisë janë të angazhuara për intensifikimin dhe forcimin e bashkëpunimit të tyre fqinjësor, duke u bazuar në dialog politik të nivelit të lartë, si dhe interesa, qëllime dhe vlera të përbashkëta strategjike. Me zgjedhjen e qeverive të reja, vendoset dinamikë e re në marrëdhëniet midis dy vendeve. Në korrik 2017, Zëvendës Kryeministri dhe Ministri i Mbrojtjes zhvilluan takimin e parë zyrtar të Republikës së Shqipërisë si një vend fqinj anëtar i NATO-s. Gjithashtu në korrik 2017, Ministri i Punëve të Jashtme dhe Ministri i Shoqërisë dhe Administratës së Informacionit zhvilluan një vizitë pune në Republikën e Shqipërisë.

Në agjendën intensive të takimit u arrit marrëveshje për të mbajtur seancën e parë të përbashkët të qeverisë më 15 dhjetor 2017 në Pogradec, Shqipëri. Përmirësimi i bashkëpunimit ekonomik dypalësh mbeti një përparësi e lartë, përveç ndërtimit të seksioneve të infrastrukturës përgjatë Korridorit 8 dhe projekteve të tjera të infrastrukturës të rëndësishme për të dy vendet dhe rajonin në tërësi. Ekziston gjithashtu interes për zgjerimin e kornizës dypalëshe kontraktuese (36 marrëveshje dhe 36 dokumente, nga të cilat - 10 iniciativa/ procedura për lidhjen e marrëveshjeve dhe dokumenteve të reja janë në vazhdim e sipër). Fokusi është në shkëmbimin e pikëpamjeve për integrimin e plotë evropian dhe euro-atlantik të rajonit, si dhe në ngjarje të mundshme në krizën e migracionit dhe kërcënime të tjera të sigurisë në rajon.

3.2. Marrëdhëniet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Kosovës

Me nënshkrimin e komunikatës së përbashkët midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës në vitin 2009, u krijuan marrëdhënie diplomatike. Kosova është një vend me të cilin Maqedonia ka vendosur marrëdhënie diplomatike nën emrin e saj kushtetues. Maqedonia njohu pavarësinë e Kosovës më 9 tetor 2008, rreth 8 muaj pasi që kjo e shpalli pavarësinë e vet, gjë kjo që Maqedoninë e bën njërin nga vendet e fundit në rajon, dhe të 50-in në botë, që e njohu Kosovën.⁵⁸ Vonesa në njohjen e Kosovës ishte rezultat i mendimeve të

⁵⁷ <http://www.slvesnik.com.mk/besplatni-izdanija.nsp> vizituar më: 11.03.2020

⁵⁸ Shih vendet që e kanë njohur Kosovën në, <http://www.kosovothanksyou.com/>

ndryshme të zgjatura; Maqedonia frikësohej se Sërbia mund t'i prishë keq marrëdhëniet me të, meqë ish-Presidenti i Sërbisë, Boris Tadiq i kishte thënë Presidentit të atëhershëm të Maqedonisë, Branko Crvenkovskit që njohja e Kosovës do të thoshte “ndërhyrje në punët e brendshme (të Sërbisë) dhe që kjo gjithsesi do t'i përkeqësonte marrëdhëniet (e tyre)”. Kjo u bë evidente kur, si reagim ndaj njohjes së Kosovës, Sërbia e dëboi Ambasadorin e Maqedonisë në Beograd, edhe pse kjo ishte një praktikë e rëndomtë e Sërbisë në fillim me pothuaj çdo shtet që e njihnte Kosovën.⁵⁹ Po ashtu, në një analizë që u bë në vitin 2008, pasi që Kosova e kishte shpallur pavarësinë e vet, 60% të maqedonasve ishin kundër njohjes së Kosovës nga ana e Maqedonisë, kështu që ishte po ashtu edhe një trysni publike e supozuar dhe këmbëngulëse në qeverinë maqedonase.⁶⁰

Marrëdhëniet ekzistuese bilaterale midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës janë një bazë e mirë për forcimin e mëtutjeshëm të bashkëpunimit. Platforma e vendosjes, si dhe qëllimet dhe detyrimet e përbashkëta strategjike për anëtarësimin në BE dhe organizatat Euro-Atlantike, garantojnë vazhdimin e praktikës dhe nxitjes së marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë.

Republika e Maqedonisë dhe Kosova kanë krijuar bashkëpunim solid dypalësh, dialog të vazhdueshëm, konstruktiv dhe miqësor për një gamë të gjerë çështjesh me interes reciprok. Republika e Maqedonisë deri më tani ka mirëpritur marrëveshjet midis Republikës së Kosovës dhe Republikës së Sërbisë dhe përshëndet pranimin e “Marrëveshjes fillestare për parimet e normalizimit të marrëdhënieve” nga Beogradi dhe Prishtina në 19 Prill 2013, i cili jo vetëm që hap një kapitull të ri në marrëdhëniet midis dy vendeve, por gjithashtu jep një impuls të fortë për zgjidhjen e çështjeve të hapura në rajon, dhe në kontekstin e mbështetjes së përgjithshme, mirëpret fillimin e negociatave me Kosovën dhe KE për përfundimin e një Marrëveshjeje të Stabilizim Asociimit.

Bashkëpunimi i mirë midis dy vendeve konfirmohet nga numri i madh i takimeve bilaterale në të gjitha nivelet, ndër të cilat, për nevojat e tezës së Masterit, do të theksohen vetëm ato që ndodhën në vitin 2013:

⁵⁹ <http://www.dw.de/Serbia-expels-macedonian-montenegrin-envoys-overkosovo/a-3704625-1>, “Serbia Expels Macedonian, Montenegrin Envoys Over Kosovo” (10.10.2008 DW) vizituar më: 13.03.2020

⁶⁰ KIPRED (Kosovar Institute For Polisy Research And Development- Instituti Kosovar për Hulumtim dhe Zhvillim të Politikave) “*Analizë e Politikave*”, Nr.3/14, Maj 2014 f. 24

2013/07/02. - Vizitë e Ministrit të Punës dhe Politikës Sociale të Maqedonisë Spire Ristovski në Kosovë, ku ai nënshkroi marrëveshje për njohjen e periudhës së sigurimeve pensionale;

2014.02.08 - Vizitë e Ministres së Kulturës së Republikës së Maqedonisë, Elizabeta K. Milevska në Kosovë, duke nënshkruar Marrëveshjen për Bashkëpunim Kulturor;

2013.06.18 - Takimi i Ministrit të Punëve të Jashtme të Republikës së Maqedonisë, Nikola Poposki dhe Përfaqësuesit të Lartë të Kosovës, Hoxha E. në kuadër të takimit të Komisionit të Partneritetit të Sh.B.A. - Kartës së Adriatikut në nivelin e Ministrave të Jashtëm më 18 qershor 2013 në Shkup;

24.06.2013 - Takim i Ministrit të Brendshëm të Republikës së Maqedonisë Gordana Jankuloska dhe Ministrit të Brendshëm të Kosovës, Bajram Rexhepi në vendkalimin kufitar Globoçica afër Jazhinces, ku ai nënshkroi një marrëveshje për hapjen e vendkalimeve të reja kufitare për transportin ndërkombëtar rrugor midis dy vendeve, Bellanoc - Stançiç;

24.06.2013. - Vizitë e Ministrit të Ekonomisë së Republikës së Maqedonisë, Saraqini V. Në Kosovë, në kuadrin e së cilës u nënshkrua Marrëveshja e Bashkëpunimit në fushën e turizmit.

Për të ilustruar nivelin e marrëdhënieve bilaterale midis Republikës së Maqedonisë dhe Kosovës, kjo pjesë e tezës do të përshkruaj marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë dhe Kosovës.

Numri i madh i marrëveshjeve të ndërsjella mes dy vendeve është indikator shumë i fuqishëm që tregon se Republika e Maqedonisë ka të vendosura marrëdhënie të shkëlqyera bilaterale me Kosovën. Maqedonia renditet e dyta midis vendeve fqinje të Kosovës, dhe e treta në rajon me numrin e marrëveshjeve bilaterale që i ka nënshkruar me Kosovën. Natyra e këtyre marrëveshjeve është shumëllojshme; marrëveshjet lidhur me bashkëpunimin ekonomik, si dhe ato për sigurinë dhe sundimin e ligjit, janë ato që në masën më të madhe e karakterizojnë natyrën e marrëveshjeve midis Kosovës dhe Maqedonisë. Marrëveshjet në fushën e kulturës dhe të mjekësisë janë po ashtu të pranishme. Së fundi, në mesin e vendeve fqinje, Maqedonia është

investuesi i dytë më i madh në Kosovë, pas Shqipërisë, dhe është investuesi i pestë në mesin e vendeve të tjera të rajonit.⁶¹ Marrëveshjet janë me sa vijojnë:

1) Marrëveshja e Përkohshme e Tregtisë së Lirë ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe UNMIK-ut (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 10, datë 26 janar 2006).

2) Marrëveshja për demarkacionin fizik të kufirit midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 127, datë 19.10.2009).

3) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Bashkëpunimin Policor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 66, datë 13.05.2010).

4) Marrëveshja për bashkëpunim ekonomik ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 77, datë 08.06.2010).

5) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për bashkëpunimin në fushën e shëndetit dhe mjekësisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 170, datë 29.12.2010).

6) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Bashkëpunim dhe Ndihmë të Ndërsjellë në çështjet Doganore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 157 e 11.11.2011).

7) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Ekstradimin (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 178 e datës 22.12.2011).

8) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për transferimin e personave të dënuar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 178 e datës 22.12.2011).

⁶¹ KIPRED (Kosovar Institute For Polisy Research And Development- Instituti Kosovar për Hulumtim dhe Zhvillim të Politikave) “*Analizë e Politikave*”, Nr.3/14, Maj 2014 f. 24

9) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Ndhimën Juridike të Ndërsjellë në çështjet Penale (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 178 e datës 22.12.2011).

10) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës për shmangien e taksave të dyfishta dhe mbrojtjen nga evazioni fiskal në lidhje me të ardhurat dhe taksat e kapitalit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 10, datë 23.01.2012).

11) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për rregullimin e transportit kufitar hekurudhor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 25, datë 20 shkurt 2012).

12) Marrëveshja për bashkëpunim në fushën e kulturës ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Kosovës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 92, datë 92/01/2013).

13) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për konfirmimin e periudhës së sigurimit pensional (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 92, datë 07.01.2013).

14) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për hapjen e një pikë të re të përbashkët kufitare për transportin rrugor ndërkombëtar midis dy vendeve Belanoc - Stanqiq (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë, 150 datë 31.10.2013).

15) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për promovimin dhe mbrojtjen e ndërsjellë të investimeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 215, datë 12/07/2015).

16) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Bashkëpunim në Fushën e Edukimit dhe Shkencës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 6, datë 01/15/2016).

17) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës për Kushtet e Udhëtimit të Qytetarëve të Dy Vendeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 38, datë 02/29/2016).

18) Marrëveshja për Bashkëpunim për çështjet e Integritimit Evropian ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, e paraqitur nga Sekretariati për çështjet Evropiane dhe Qeveria e Republikës së Kosovës, e paraqitur nga Ministria e Integritimit Evropian (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 191 e 17.10.2016).⁶²

Duke analizuar marrëdhëniet bilaterale midis Republikës së Maqedonisë Veriore dhe Kosovës nga një distancë prej dhjetë vjetësh mund të konkludohet se:

1. Së pari, Republika e Maqedonisë ka njohur Kosovën ndërkombëtarisht nën një presion të fortë nga qendrat me ndikim të pushtetit nga BE, SH.B.A. dhe NATO.

2. Së dyti, njohja ndërkombëtare e Kosovës ra nën presionin e fortë të brendshëm nga partitë politike shqiptare në Maqedoni.

3. Së treti, njohja ndërkombëtare e Kosovës nënkupton të mirën e popullit shqiptar në Maqedoni dhe Kosovë.

Marrëdhëniet ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Kosovës mbeten konstruktive dhe bazohen në respekt dhe transparencë të ndërsjellë. Përpjekjet për të forcuar marrëdhëniet fqinjësore dhe për të forcuar bashkëpunimin dypalësh u konfirmuan nga vizita zyrtare e Zëvendëskryeministrit të Parë dhe Ministrit të Punëve të Jashtme të Republikës së Kosovës, Bexhet Pacolli në Shkup në tetor 2017, si dhe vizitën e Kryeministrit të Maqedonisë në Prishtinë, dhjetor 2017.

Vendet janë të angazhuara për intensifikimin e bashkëpunimit në shumë fusha, me një theks të veçantë në ekonomi dhe tregti. Një nga përparësitë në vazhdimin e këtij bashkëpunimi do të ishte mbledhja e seancës së parë të përbashkët të qeverive të dy vendeve në fillim të vitit 2018. Maqedonia vazhdon të mbështesë aspiratat e Kosovës për anëtarësim në organizatat rajonale, bazuar në parimin e gjithëpërfshirjes.

⁶² <http://www.slvesnik.com.mk/besplatni-izdanija.nspix> vizituar më: 13.03.2020

3.3. Marrëdhëniet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Sërbisë

Që nga njohja e ndërsjellë në prill të vitit 1996, janë krijuar marrëdhëniet e partneritetit midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë, të karakterizuara nga një nivel i lartë i besimit të ndërsjellë, mirëkuptimit dhe marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë. Dialogu i vendosur politik ka mundësuar zhvillimin e vazhdueshëm të marrëdhënieve dhe bashkëpunimit, siç dëshmohet nga takime të shumta në nivelin më të lartë. Si në të kaluarën, integrimi evropian ende është një përparësi për politikën e jashtme të të dy vendeve. Për të intensifikuar bashkëpunimin në fushën e integritit evropian, të dy vendet kanë nënshkruar një marrëveshje bilaterale që e bën konkret këtë bashkëpunim dhe ecën me dinamikën e duhur.

Edhe pse Republika e Maqedonisë dhe Republika e Sërbisë në përgjithësi kanë pikëpamje të njëjta ose shumë të ngushta për një numër të madh çështjesh bilaterale, rajonale dhe multilaterale, një politikë e tillë, pra pozita dhe qëndrimi politik nuk vlen për Kosovën dhe mosmarrëveshjen midis Kishës Ortodokse Maqedonase dhe Kishës Ortodokse Sërbe. Sidoqoftë, këto dallime nuk paraqesin pengesë për dialog të mëtejshëm konstruktiv dhe thellim të bashkëpunimit gjithëpërfshirës dypalësh, rajonal dhe multilateral. Konfirmimi i këtij përfundimi dhe marrëdhënieve të shkëlqyera është mbajtja e një takimi të përbashkët midis dy qeverive, duke theksuar nevojën për zhvillim më të shpejtë dhe thellim të bashkëpunimit ekonomik, infrastrukturorë dhe lidhjes energjetike përmes projekteve konkrete.

Korniza kontraktuese midis dy vendeve ka përfunduar në masë të madhe dhe lejon bashkëpunim intensiv në disa fusha me interes të përbashkët. Deri më tani, janë përmbyllur më shumë se 60 marrëveshje bilaterale dhe dokumente, 53 prej të cilave janë në fuqi, dhe 20 iniciativa dhe procedura për përfundimin e marrëveshjeve dhe dokumenteve të tjera janë në vazhdim e sipër.

Marrëdhëniet miqësore midis dy vendeve u konfirmuan nga vizita zyrtare e Presidentit të Republikës së Sërbisë në Republikën e Maqedonisë në vitin 2012, kur, në frymën e marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë dhe vlerave evropiane, Republika e Maqedonisë i dha mundësinë udhëheqjes sërbe të shënojë 100 vjetorin e betejës së Kumanovës në zonën e Zebrnjakut.

Në frymën e fqinjësisë dhe miqësisë, pati dy vizita radhazi në Republikën e Maqedonisë, Kryeministri i Sërbisë, Ivica Daçiç, më 27 dhe 28 Janar 2013, si dhe vizita nga Ivica Daçiç, më 26 janar 2014, kur shkolla mbajti kremtimin e komunitetit Sërb “Shën Sava” në Republikën e Maqedonisë, në të cilin mori pjesë edhe vetë kryeministri maqedonas Nikola Gruevski.

“Këtu në Maqedoni, është më shumë se një shembull i qartë se si miqësia dhe mirëkuptimi i ndërsjellë mund të përmirësohen, pasi ne ndajmë një të kaluar të përbashkët, por edhe një vizion të së ardhmes në BE”, u shpreh Daçiç.⁶³

Ndër takimet dhe vizitat e rëndësishme të bëra që nga fillimi i 2013 e deri më tani përfshijnë:

- Vizita Zyrtare e Kryeministrit të Republikës së Sërbisë, Ivica Daçiç, në Republikën e Maqedonisë, 28 janar 2013;

- Vizitë zyrtare e Ministrit të Punëve të Jashtme të Republikës së Sërbisë, Mrkiq në Republikën e Maqedonisë, 18 shkurt 2013;

- Vizitë zyrtare e Kryetarit të Kuvendit të Republikës së Maqedonisë, Trajko Veljanoski, në Beograd, 2-4 Prill 2013;

- Vizitë zyrtare e Ministrit të Punëve të Jashtme të Republikës së Maqedonisë, Popovski në Beograd më 21 shkurt 2013.

Deri në vitin 1991, të dy vendet ishin pjesë përbërëse e Republikës Socialiste Federative të Jugosllavisë. Pas shpalljes së pavarësisë së Kroacisë dhe Sllovenisë në qershor të vitit 1991, Maqedonia shpalli pavarësinë tre muaj më vonë në Shtator të vitit 1991. Ushtria RSFJ - APJ u tërhoq në mënyrë paqësore nga Maqedonia, kështu që Maqedonia është e vetmja republikë Jugosllave që fitoi pavarësinë pa konflikte ose luftë. Sidoqoftë, marrëdhëniet bilaterale nuk e pasqyruan këtë situatë; ato u krijuan në vitin 2006.

Prandaj, Republika Federative e Jugosllavisë, e themeluar në vitin 1992 nga Sërbia-Mali i Zi, vendosi marrëdhënie diplomatike me Republikën e Maqedonisë më 8 Prill të vitit 1996. Vendosja e marrëdhënieve bilaterale u krye me emrin kushtetues Maqedoni- Republika e

⁶³ <http://www.dijaspora.gov.rs/svetosavlje-u-makedoniji/> vizituar më:13.03.2020

Maqedonisë. Sërbia është një nga 125 vendet në botë që ka njohur Maqedoninë nën emrin e saj kushtetues. Maqedonia hapi ambasadë në kryeqytetin sërb, Beograd. Sërbia gjithashtu hapi ambasadë në kryeqytetin maqedonas në Shkup dhe një konsullatë nderi në Manastir.

Që nga vendosja e marrëdhënieve bilaterale, të dy vendet kanë qenë miqësore, por pas njohjes së pavarësisë së Kosovës nga Maqedonia në tetor 2008, ambasadori maqedonas u desh të largohej nga Sërbia. Kishte një ndërprerje të përkohshme të marrëdhënieve diplomatike që zgjati rreth një muaj, në të cilën kohë u vendosën kontakte të drejtpërdrejta midis dy vendeve.

Mosmarrëveshja me kishën ortodokse midis dy vendeve daton shumë herët. Kisha Ortodokse Sërbe nuk e njeh Kishën Ortodokse Maqedonase, e cila e shpalli atë autoqefale në vitin 1967.⁶⁴ Gjatë një vizite në Maqedoni në maj të vitit 2009, Presidenti sërb Boris Tadiç tha se vendi i tij dëshiron të gjejë zgjidhje për këtë çështje. Vitet e fundit, Kisha Ortodokse Sërbe ka bllokuar një vizitë të delegacionit shtetëror maqedonas në manastirin e Shën Prohor Pçinskut në jug të Sërbisë, në ditën e Republikës së Maqedonisë, më 2 gusht, në vendin ku u hodhën themelet e shtetit maqedonas gjatë Luftës së Dytë Botërore, ose në vendin ku u mbajt takimi i parë i ASNOM-it.⁶⁵

Sidoqoftë, në vitin 2009 Kisha Ortodokse Sërbe ishte e befasuar këndshëm nga vizita e një delegacioni të udhëhequr nga Presidenti i Republikës së Maqedonisë, Trajko Veljanoski.

Përkatësisht, shpallja e autoqefalisë së KOM-së ndodhi në Këshillin Kishtar të mbajtur më 18 korrik të vitit 1967, duke e shpallur kështu KOM-në pasardhës të Arqipeshkvisë së Ohrit, duke ndjekur shembullin e kishave të tjera lokale në rajon. Që nga ajo kohë ka filluar “procesi i luftës për njohje” të KOM nga KOS dhe Patriarkana Ekumenike dhe kishat e tjera simotra, e cila ka zgjatur rreth 50 vjet.⁶⁶

Ky proces është veçanërisht i theksuar në periudhën që nga shpallja e pavarësisë së Republikës së Maqedonisë në 1991, kur Maqedonisë dhe Maqedonasve nuk iu mohuan identiteti etnik, kombëtar, gjuhësor dhe fetar, por iu mohuan të drejtat për vetëvendosje dhe zgjedhje nga

⁶⁴ <https://www.slobodnaevropa.org/a/da-li-je-spc-spremna-da-prizna-mpc/24748626.html> vizituar më: 13.03.2020

⁶⁵ <https://www.slobodnaevropa.org/a/bez-ilindena-u-prohoru-pcinjskom/28650927.html> vizituar më: 13.03.2020

⁶⁶ “ОГЛЕДАЛО”, СПИСАНИЕ ЗА ПРАВОСЛАВНА ВЕРА, КУЛТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА, Тетовско-гостиварска епархија, Двоброј 8/9 · Декември 2017, “ИСТОРИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА – ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА” f. 16

shtetet fqinje kur ishte në shprehja kisha, historia apo gjuha. Ky është një tregues që çështjet në lidhje me Kishën Ortodokse Maqedonase janë jashtëzakonisht të rëndësishme për identitetin e Maqedonasve dhe Republikës së Maqedonisë. Gjithashtu, në këtë kontest u analizuan zhvillimet bashkëkohore në lidhje me qëndrimet dhe sjelljet e Kishës Ortodokse, kur peshkopët serbë u emëruan nënkryetarë të njësive administrative në Maqedoni gjatë ekzistencës 40-vjeçare të Kishës Ortodokse Maqedonase, pastaj krijimi i Kryepeshkopatës së Ohrit (OA) nka ana e ish peshkopit të KOM-së, Jovan Vranishkovski, si dhe aktivitetet e koordinuara të KOG-së në lidhje me mosnjohjen e emrit kombëtar të Kishës Ortodokse të Maqedonisë. Sigurisht, faktori kryesor dhe vendimtar në këto procese është sjellja e KOM-së dhe shtetit maqedonas.⁶⁷

Kështu që, sot, Maqedonia, ose Kisha Ortodokse Maqedonase (KOM), ka mosmarrëveshje të vjetër me Kishën Ortodokse Serbe (KOS), e cila nuk e njeh vetë-gatishmërinë (pavarësinë) e KOM-së. Ky problem midis dy kishave ortodokse lindi nga Luftërat Ballkanike dhe Lufta e Parë Botërore, kur Serbia pushtoi 35% të territorit të Maqedonisë së sotme. Në atë kohë, Kisha Ortodokse Maqedonase iu bashkua Kishës Ortodokse Serbe. Mosmarrëveshja midis dy kishave nuk u zgjidh deri në kohën e Jugosllavisë së Titos. Kisha Ortodokse Serbe i kushtoi më shumë ar Patriarkanës Ekumenike për hyrje në Kishën Ortodokse Maqedonase. Kjo mosmarrëveshje, në shikim të parë, shpirtërore, po nxehet në kohë krize sepse është shumë aktuale edhe sot.⁶⁸

Me Republikën e Serbisë, Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie të mira dhe regjim pa viza. Ekziston një bashkëpunim i pasur ekonomik dhe marrëdhënie të duhura politike. Marrëdhënie të atilla ishin edhe në kohën e Jugosllavisë së Titos, pastaj në Jugosllavinë e ngushtuar (SCG), dhe tani në Serbinë e pavarur. Një gjë është e sigurt, këto marrëdhënie do të duhet të përmirësohen me kalimin e kohës, për shkak të stabilitetit dhe sigurisë së rajonit të Ballkanit Perëndimor.

Për zhvillimin e mëtutjeshëm të marrëdhënieve bilaterale midis Republikës së Serbisë dhe Republikës së Maqedonisë, mbështetja e ndërsjellë e dy vendeve në aspiratat për anëtarësim

⁶⁷ Lazarov Lazar, “*Макоптрниот пат на црковното осамостојување – погледи и мислења. Односите меѓу МПЦ и СПЦ во минатото и денес*”, gazeta “Нова Македонија”, Shkup, 29 qershor 1994, f. 2

⁶⁸ “ОГЛЕДАЛО”, СПИСАНИЕ ЗА ПРАВОСЛАВНА ВЕРА, КУЛТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА, Тетовско-гостиварска епархија, Двоброј 8/9 · Декември 2017, “ИСТОРИЈА НА МАКЕДОНСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА – ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА” f. 8-13

të plotë në BE është shumë e rëndësishme. Marrëdhëniet bilaterale Maqedoni-Sërbi janë të mira, megjithëse ekzistojnë dallime midis dy vendeve. Sidoqoftë, mund të konkludohet se roli i parlamenteve dhe qeverive të dy vendeve është i rëndësishëm në thellimin e marrëdhënieve midis tyre, gjë që është jashtëzakonisht e rëndësishme. Marrëdhëniet bilaterale shumë të zhvilluara, të cilat kanë një dimension më të gjerë rajonal, japin një kontribut të rëndësishëm për stabilitetin e rajonit dhe perspektivën e tij evropiane. Në të ardhmen, bashkëpunimi midis dy vendeve duhet të synojë arritjen e një angazhimi të përbashkët për anëtarësimin në BE.

Marrëdhëniet bilaterale aktuale midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë janë kurorëzuar me disa marrëveshje ndërkombëtare dhe traktate të ratifikuara nga parlamentet e dy vendeve:

1) Marrëveshja për bashkëpunim ekonomik ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 163 e 31 dhjetorit 2009).

2) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë për bashkëpunimin në fushën e mbrojtjes (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 24, datë 19.02.2010).

3) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë për Rregullimin e Regjimit të Trafikut Lokal (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 117 e 1.9.2011).

4) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë për marrjen e personave me hyrje ose qëndrim të paligjshëm (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 117 datë 1.9.2011).

5) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë për Kushtet e Udhëtimit të Qytetarëve të Dy Vendeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 172 e 14 dhjetorit 2011).

6) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Sërbisë për Bashkëpunimin Policor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 25, datë 20.02.2012).

7) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për Ekstradimin (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 57, datë 8 maj 2012).

8) Marrëveshja ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për Ndihmën Juridike në çështjet Civile dhe Penale (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 15, datë 25.01.2013).

9) Marrëveshja ndërmjet Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për zbatimin e ndërsjellë të vendimeve gjyqësore në çështjet penale (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 24, datë 15.02.2013).

10) Marrëveshja e bashkëpunimit ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë në kontekstin e procesit të pranimit në Bashkimin Evropian (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 71 e 05/17/2013).

11) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për Shkëmbimin dhe Mbrojtjen e Ndërsjellë të Informacionit të Klasifikuar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 131 e datës 04/09/2014).

12) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për njohjen e ndërsjellë të lejeve të drejtimit (vojitje) (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 159 e 30/10/2014).

13) Marrëveshja për bashkëpunim ekonomik ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 88, datë 08.08.2015).

14) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për Vendosjen e Procedurave Kufitare për Kalimin Hekurudhor Tabanovce-Preshevë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 148 datë 31.08.2015).

15) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për Bashkëpunim në Arsim, Shkencë dhe Teknologji (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 25, datë 02/10/2016).

16) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Sërbisë për njohjen e ndërsjellë të dokumenteve publike për arsimin dhe titujt profesional, akademik dhe shkencor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 145, datë 3.8.2016).⁶⁹

Marrëdhëniet bilaterale me Republikën e Sërbisë vazhduan të zhvillohen në mënyrë konstruktive, ndërsa sfidat u zgjidhën shpejt nga të dy palët. Dialogu i hapur dhe produktiv promovohet në nivelet më të larta, në mjedise bilaterale, rajonale dhe multilaterale. Takimi i fundit midis dy ministrave të jashtëm në Nish, Sërbi, në gusht, si dhe vizita e fundit zyrtare e Kryeministrit të Maqedonisë në Sërbi, përsëriti angazhimin për qasje të përbashkët dhe konstruktiv të fqinjësisë. Qeveritë e dy vendeve kanë mbajtur tashmë dy seanca të përbashkëta, 2013 dhe 2015. Seanca e tretë pritet të zhvillohet në periudhën e ardhshme në Beograd. Konsultimet politike midis ministrave të jashtëm të dy vendeve u mbajtën në Beograd në fillim të tetorit 2017. Lidhja e infrastrukturës midis dy vendeve mbetet prioritet primar.

3.4. Marrëdhëniet midis R. së Maqedonisë dhe R. së Bullgarisë

Republika e Bullgarisë është vendi i parë që njeh pavarësinë e Republikës së Maqedonisë më 15 janar 1992,⁷⁰ mirëpo ansjherë nuk e ka njohur gjuhën maqedonase si gjuhë të veçantë. Shkupi insiston që gjuha maqedonase është një gjuhë e veçantë sllave e Jugut që është pjesë e kulturës së vendit dhe identitetit të saj kombëtar, ndërsa Sofja insiston që gjuha zyrtare e Maqedonisë është një dialekt rajonal i bullgarishtes.

Ministria e Jashtëm maqedonase gjithashtu vuri në dukje se marrëveshja miqësore e nënshkruar nga Shkupi dhe Sofja në gusht 2017 kishte për qëllim t'i jepte fund tensioneve të gjata diplomatike.

“Ne kemi nënshkruar marrëveshje miqësie dhe miqësia që do të ndërtojmë do të përfshijë mirëkuptim, respekt dhe kujdes të ndërsjellë për interesat e fqinjëve tanë”, tha ministria më 10 dhjetor. Marrëveshja bilaterale është vlerësuar nga Bashkimi Evropian si progres diplomatik.

⁶⁹ <http://www.slvesnik.com.mk/besplatni-izdanija.nspix> vizituar më: 13.03.2020

⁷⁰ <https://www.mkd.mk/makedonija/politika/bugarija-pred-16-godini-ja-prizna-makedonija-deneska-makedonskoto-sobranie-go> vizituar më: 14.02.2020

Asnjëra palë nuk ka hequr dorë nga pikëpamjet e saj për gjuhën, megjithatë, negociatorët kanë anashkaluar çështjen. Rritja e lidhjeve më të thella diplomatike dhe ekonomike midis fqinjëve të Ballkanit u ngadalësua me anë të grindjeve, derisa u arrit një marrëveshje në shkurt të vitit 1999 që lejoi që çështja të anashkalohej. Deri atëherë, Sofja kishte frikë se njohja e Maqedonishtes si gjuhë e unifikuar mund të ishte një precedent që do t'i lejonte Shkupit të pretendonte më tej territore në Bullgarinë Jugperëndimore - ku përdoret një dialekt i ngjashëm. Shkupi gjithashtu nuk pranoi qëndrimin e Sofjes nga frika e pretendimeve të mundshme bullgare në territorin e Maqedonisë. Të dy palët ranë dakord të nënshkruajnë marrëveshjet e ardhshme “në gjuhët zyrtare të dy vendeve”. Në përputhje me rrethanat, marrëveshja e miqësisë e formuluar me kujdes në vitin 2017 thotë: “Marrëveshja u nënshkrua në dy kopje origjinale, secila në gjuhët zyrtare të të dy palëve - në gjuhën maqedonase sipas Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë dhe në gjuhën bullgare sipas Kushtetutës së Republikës së Bullgarisë. “

Edhe Maqedonia edhe Bullgaria kanë histori të përbashkët, por këndvështrime të ndryshme. Çështja e gjuhës nuk është e vetmja çështje polemike në marrëdhëniet bullgaro-maqedonase. Diskutimet janë hapur gjithashtu rreth mendimeve të ndryshme mbi ngjarjet historike në Ballkan.

Një nga debatet kryesore ka të bëjë me forcat ushtarake bullgare që banonin në territorin që tani është Maqedonia gjatë Luftës së Dytë Botërore, kur monarkia bullgare ishte aleat i Gjermanisë naziste dhe Forcës së Boshtit. Në shkollat maqedonase është mësuar se, që nga fundi i Luftës së Dytë Botërore, trupat bullgare ishin “okupatorë fashistë”, ndërsa në shkollat bullgare mësohej se ata ishin “shpëtimtarë”. Një diskutim tjetër i historisë ka të bëjë me lëvizjet revolucionare në periudhën Osmane që të dy vendet miratojnë tani si pjesë të historisë së tyre. Partia e Karakaçanovit, VMRO-BND, pretendon të jetë pasardhëse e grupit të Organizatës së Brendshme Revolucionare Maqedonase (VMRO), e cila u themelua në vitet 1890 dhe fillimisht kërkoi të fitonte autonomi nga sundimi otoman në rajonin e Maqedonisë dhe Adrianopolit. Deri në marrëveshjen e miqësisë, ishte Komiteti Historik Bullgaro-Maqedonas, me ekspertë nga të dy vendet, të cilët përpiqeshin të harmonizonin sa më shumë librat e historisë për të ulur tensionet në të ardhmen. Pas dy raundeve të bisedimeve me dyer të mbyllura, intervistat e Radio Evropa e Lirë me anëtarët e komitetit, rrëfejnë që diskutimet e tyre për ngjarje të veçanta historike kanë hasur në çështje problematike. “Librat shkollorë në Maqedoni nuk do të paraqesin ngjarje

historike sipas një shablloni bullgar,” ka thënë anëtari i Komitetit Maqedonas Petar Todorov për Radion Evropa e Lirë. “Në tekstet e reja shkollore do të përpiqemi të kapërcejmë mosmarrëveshjet duke shkruar në një mënyrë që do të ndihmojë në ndërtimin e paqes së qëndrueshme.” “Ne do të donim që tekstet e reja të zhvillonin mendimin kritik të studjuesve maqedonas,” shtoi Todorov. “Kjo është diçka që nuk mund ta gjejmë tani në Maqedoni, as në rajon.”

Todorov pranon se Bullgaria dhe Maqedonia kanë një histori të përbashkët, por insiston që maqedonasit të kenë gjuhën e tyre dhe identitetin kombëtar që ekzistojnë në mënyrë të pavarur nga lidhjet historike me Bullgarinë. “Historia e përbashkët nuk do të thotë ‘një popull, dy vende’”, thotë Todorov, duke shtuar se Bullgaria dhe Maqedonia ndajnë histori, por se ajo është histori nën sundimin otoman. “Mund të themi gjithashtu se Maqedonia dhe Sërbia kishin një histori të përbashkët gjatë periudhës së Jugosllavisë”, përfundon Todorov.⁷¹

Marrëdhëniet e plota diplomatike u vendosën më 31 dhjetor 1993, një vit pas vendosjes së marrëdhënieve konsullore.

Në dy dekadat e fundit, të dy vendet kanë ndërtuar partneritete që karakterizojnë zhvillimin e një bashkëpunimi gjithëpërfshirës dhe të vazhdueshëm. Bashkëpunimi i mirë midis dy vendeve është i pranishëm në kontekstin e nismave rajonale dhe në nivelin multilateral. Korniza kontraktuese përbëhet nga 75 marrëveshje dhe dokumente të nënshkruara bilaterale.

Në frymën e marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë, parimeve demokratike, standardeve dhe vlerave evropiane, Republika e Maqedonisë inicon dhe promovon dialog aktiv dhe konstruktiv me Bullgarinë, në mënyrë që të tejkalojë të gjitha çështjet e hapura. Në këtë kuptim, një nga përparësitë në marrëdhëniet bilaterale midis dy vendeve, është edhe përfundimi i Marrëveshjes për Miqësi, Fqinjësi dhe Bashkëpunim, që pasqyron vizionin, vlerat dhe standardet evropiane dhe formon thelbin e marrëdhënieve bilaterale midis dy vendeve. Prioritete të tjera janë promovimi i mëtutjeshëm i marrëdhënieve politike dhe ekonomike, promovimi i bashkëpunimit rajonal dhe multilateral, zhvillimi i bashkëpunimit sektorial dhe ndërinstucional, pjesëmarrja e

⁷¹ <https://www.slobodnaevropa.org/a/bugarska-makedonija-jezik/29660690.html> vizituar më: 20.03.2020

përbashkët në projektet e infrastrukturës dhe, natyrisht, zgjidhja e të gjitha çështjeve me interes reciprok në nivelin bilateral, rajonal dhe multilateral.

Ndër takimet dhe vizitat më të rëndësishme të realizuara që nga fillimi i vitit 2013 e deri më sot janë:

- Vizitë pune e Kryeministrit të Bullgarisë, Bojko Borisov dhe Ministrit të Punëve të Jashtme, Nikola Poposki, Republika e Maqedonisë, 16.02.2013;

- Vizitë pune një-ditore në Sofje, Nënkrjetari i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, Fatmir Besimi, 26 qershor 2013;

- Vizitë pune e Ministrit të Punëve të Jashtme të Republikës së Bullgarisë, Nikola Poposki, 12-13. Dhjetor 2013;

- Mini-seancë e përbashkët qeveritare, e udhëhequr nga kryeministrat e të dy vendeve, u mbajt më 28 korrik

- Kryeministri i Maqedonisë, Zoran Zaev dhe Kryeministri i Bullgarisë, Bojko Borisov, më 1 gusht 2017, nënshkruan marrëveshje për marrëdhënie të fqinjësisë së mirë, miqësi dhe bashkëpunim midis dy qeverive.⁷²

Nënshkrimi i kësaj marrëveshje me Bullgarinë më 1 gusht ishte një moment historik i rëndësishëm në marrëdhëniet midis dy vendeve, tejkalimi i dallimeve komplekse dhe riafirmimi i gatishmërisë së të dy palëve për t'u përqëndruar në të ardhmen e përbashkët evropiane të qytetarëve të tyre. Me këtë Marrëveshje, të dy vendet riafirmuan angazhimin e tyre për bashkëpunim dhe përparim në frymën evropiane, i cili do të kontribuojë drejtpërdrejt në zhvillimin e mëtejshëm të marrëdhënieve dhe stabilitetit midis dy vendeve dhe rajonit. Duke njohur nevojën dhe rëndësinë e punës në infrastrukturë dhe ndërlidhjen e energjetikës, u nënshkruan dy Memorandume për bashkëpunim në fushën e energjetikës dhe hekurudhave. Këto memorandume përcaktojnë një plan për zbatimin e nismave konkrete për bashkëpunim në fushën e infrastrukturës dhe ndërlidhjes energjetike. Seanca e parë e përbashkët e dy qeverive u mbajt

⁷² <https://akademik.mk/potpishan-dogovorot-za-dobrososedstvo-prijatelstvo-i-sorabotka-megu-makedonija-i-bugarija/> vizituar më: 14.03.2020

në 23 nëntor 2017, e cila rezultoi me nënshkrimin e 10 dokumenteve bilaterale që synojnë forcimin e mëtejshëm të bashkëpunimit në disa fusha specifike.

E mirëpritur gjërësisht nga partnerët strategjikë të Maqedonisë, nënshkrimi i Marrëveshjes tregoi më tej aftësinë e Maqedonisë për të kapërcyer problemet pa ndërhyrjen e palëve të treta, në një frymë evropiane, duke shërbyer si inspirim për rajonin. Për herë të parë, të dy vendet mbajtën një takim të përbashkët të kabinetit, si dëshmi shtesë për vullnetin politik dhe vizionin e përbashkët që ndajnë të dyja palët..

Marrëveshja u nënshkrua në gjuhën Maqedone dhe Bullgare, në përputhje me kushtetutat e të dy vendeve, dhe ofron mbështetjen e Bullgarisë për tendencën e Maqedonisë për aderim Euro-Atlantik, në BE dhe NATO, bashkëpunimin dypalësh, promovimin e trafikut të komunikimit, mundësimin e lehtësimit të formaliteteve kufitare, si dhe lehtësimi i kontakteve midis qytetarëve të Maqedonisë dhe Bullgarisë.⁷³

Përkundër disa mospërputhjeve, kryeministri maqedonas Zaev, pas nënshkrimit të marrëveshjes tha se ishte një hap historik, që tregon se e kaluara mund të jetë baza për bashkëpunimin e ardhshëm.

Sipas qeverisë së të dy vendeve, kjo marrëveshje është një sukses i përbashkët dhe një kontribut në stabilizimin politik të rajonit të Ballkanit. Marrëveshja e bashkëpunimit do të ndihmojë në përmirësimin e infrastrukturës rrugore dhe gazit të të dy vendeve. Cështja e marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë është një çështje e pjekurisë dhe për këtë arsye kjo marrëveshje është një mesazh i rëndësishëm për BE dhe NATO që vendet kanë udhëheqës politikë që po ndërtojnë ura. Bullgaria ka dëshmuar të jetë një mik dhe aleat i mirë në perspektivën Euro-Atlantike të Republikës së Maqedonisë.⁷⁴

Sot, përvojat e marra nga Luftërat Ballkanike, Lufta e Parë Botërore dhe Lufta e Dytë Botërore duhet të shërbejnë si udhëzues për bashkëpunimin e ardhshëm midis dy vendeve. Marrëveshja midis dy vendeve pa dyshim do të jetë e favorshme për stabilizimin politik në rajon,

⁷³https://vlada.mk/sites/default/files/dogovori/Dogovor_Za_Prijatelstvo_Dobrososedstvo_Sorabotka_Megju_Republika_Makedonija_I_Republika_Bugarija.pdf (marrëveshja e plotë) vizituar më: 14.02.2020

⁷⁴<https://akademik.mk/potpishan-dogovorot-za-dobrososedstvo-prijatelstvo-i-sorabotka-megu-makedonija-i-bugarija/> vizituar më: 14.03.2020

por vetëm nëse Bullgaria fqinje nuk përsërit gabimet e së kaluarës, rrënjët e së cilës rrjedhin nga marrëveshja e San Stefano. Me këtë marrëveshje të nënshkruar, Bullgaria si “motër më e madhe” ka një shans historik për të korrigjuar gabimet e së kaluarës, të cilat janë theksuar prej kohësh nga aktorët maqedonas.

E njëjta qasje proaktive aplikohet për marrëdhëniet me Shqipërinë, Sërbinë dhe Kosovën, me komunikime të shpeshta në të gjitha nivelet dhe përpjekje të përbashkëta për të promovuar marrëdhëniet politike dhe ekonomike dhe për të rritur bashkëpunimin në fusha të tjera, me përfitime të ndërsjella. Kjo frymë reflektohet edhe në marrëdhëniet e kultivuara me të gjitha vendet e tjera të rajonit më të gjerë.

Marrëdhëniet bilaterale midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë karakterizohen nga një seri marrëveshjesh dhe traktatesh ndërkombëtare të miratuara nga parlamentet e të dy vendeve, kryesisht:

1) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për krijimin e marrëdhënieve konsullore dhe krijimin e konsullatave të përgjithshme në dy vendet (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 83, datë 30.12.1992).

2) Marrëveshja e bashkëpunimit ndërmjet Ministrisë së Brendshme të Republikës së Maqedonisë dhe Ministrisë së Brendshme të Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 49, datë 9.8.1993).

3) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Tregtinë dhe Bashkëpunimin Ekonomik (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 62, datë 13.10.1993).

4) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Transportin Ndërkombëtar Rrugor të Pasagjerëve dhe Mallrave (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 27, datë 26 maj 1995).

5) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Mbrojtjen e Ndërsjellë dhe Promovimin e Investimeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 23, datë 22 Prill 1999).

6) Marrëveshja për bashkëpunim tregtar midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 23, datë 22 Prill 1999).

7) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Trafikun Rrugor Ndërkombëtar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 23, datë 22 Prill 1999).

8) Marrëveshja e Transportit Ajror ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 23, datë 22.04.1999).

9) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për shmangien e taksimit të dyfishtë në lidhje me tatimin mbi të ardhurat dhe tatimin mbi kapitalin (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 23, datë 22 Prill 1999).

10) Konventa Konsullore midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 32, datë 26 maj 1999).

11) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Ndërlidhjen e Rrjeteve Hekurudhore të dy Vendeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 32, datë 26.5.1999).

12) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për Bashkëpunim dhe Ndihmë të Ndërsjellë në çështjet Doganore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 44, datë 16.07.1999).

13) Marrëveshja midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për hapjen e dy vendkalimeve të reja kufitare ndërkombëtare midis dy vendeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 44, datë 16.07.1999).

14) Marrëveshja e Tregtisë së Lirë midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë - me Anekset dhe Protokollet (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 83, e 24 dhjetorit 1999).

15) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për bashkëpunimin në fushën e shëndetit dhe shkencave mjekësore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 4, 23.01.2001).

16) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për njohjen e ndërsjellë të dokumenteve për arsim dhe gradë shkencore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 12, datë 16.02.2002).

17) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë për marrjen e personave me qëndrim të paligjshëm (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 12, datë 16.02.2002).

18) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Bashkëpunim në Fushën e Standardizimit, Metrologjisë, Akreditimit dhe Vlerësimit të Konformitetit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 12 datë 16.02.2002).

19) Marrëveshja e bashkëpunimit turistik midis Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 12, datë 16.02.2002).

20) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Masat për Parandalimin dhe Zgjidhjen e Incidenteve Kufitare në Kufirin Kombëtar Maqedono-Bullgar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 13, datë 18.02.2002).

21) Marrëveshja midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Ruajtjen, Mirëmbajtjen, Përditësimin dhe Markimin e Linjës Kufitare dhe Shenjat Kufitare në Kufirin Kombëtar Maqedono-Bullgar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 13, datë 18 shkurt 2002).

22) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Bashkëpunim në Fushën e Kulturës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 13, datë 18.02.2002).

23) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për bashkëpunimin në fushën e arsimit dhe shkencës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 13, datë 02.02.2002).

24) Konventa Veterinare dhe Sanitare midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 13, datë 02.02. 2002).

25) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për bashkëpunimin në karantinë dhe mbrojtjen e bimëve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 13, datë 18.02.2002).

26) Marrëveshja për ndihmën juridike në çështjet civile midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 13, datë 02.02.2002).

27) Ndryshimet në Protokollin B të Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë midis Republikës së Maqedonisë dhe Bullgarisë (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 100, e 31.12.2002).

28) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për bashkëpunim në luftën kundër terrorizmit, krimit të organizuar, trafik të paligjshëm me lëndë narkotike, substanca psikotrope dhe prekursorë, migrim të paligjshëm dhe krime të tjera (Ligji për ratifikimin u botua në Gazetën Zyrtare). Maqedonia “Nr.6 i 01.02.2003).

29) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Sigurimet Shoqërore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 31, datë 05.05.2003).

30) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Themelimin e Qendrës Kulturore dhe Informuese të Republikës së Bullgarisë në Shkup (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 8, datë 02/07/2005).

31) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për hapjen e një vendkalimi të ri ndërkufitar ndërkufitar midis dy vendeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 56, datë 13.07.2005).

32) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Shkëmbimin dhe Mbrojtjen e Ndërsjellë të Informacionit të Klasifikuar (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 10, datë 26.01.2006).

33) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për bashkëpunimin ndërkufitar policor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 131 e 15.12.2006).

34) Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Udhëtimin e Ndërsjellë të Qytetarëve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 11, datë 31.01.2007).

35) Protokoll i Marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë për Mbrojtjen e Ndërsjellë dhe Promovimin e Investimeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 68, datë 06/02/2007).⁷⁵

Bazuar në tendencat e vërejtura dhe tendencat e konfirmuara në marrëdhëniet ekzistuese bilaterale, është reale të pritet që marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë midis Republikës së Maqedonisë dhe Republikës së Bullgarisë do të vazhdojnë të zhvillohen me sukses. Bullgaria pritet të jetë një nxitës kryesor i proceseve integruese të Maqedonisë në rrugën e saj drejt anëtarësimit të plotë në BE.

Në një situatë të përkeqësimit rrënjësor të stabilitetit dhe sigurisë në rajonin e Ballkanit Perëndimor, veçanërisht në funksion të proceseve negative në Bashkimin Evropian dhe integritetit më të madh të faktorit shqiptar, mund të pritej që Bullgaria, duke u nisur nga interesat e saj strategjike në Ballkan, të përfshihej në realizimin e interesit të tyre të mbajtur në kurriz të vendeve fqinje, kryesisht Maqedonisë.

⁷⁵ <http://www.slvesnik.com.mk/besplatni-izdanija.aspx> vizituar më: 14.02.2020

3.5. Marrëdhëniet midis R. së Maqedonisë dhe R.s së Greqisë

Republika e Maqedonisë dhe Republika e Greqisë nënshkruan Marrëveshjen e Përkohshme më 13 shtator 1995, me të cilën Greqia de facto njohu shtetin maqedonas. Pas kësaj, në Shkup dhe Athinë u hapën zyrat ndërlidhëse, dhe në vitin 2004 u nënshkruajt memorandum për hapjen e Zyrës për çështje Konsullore, Ekonomike dhe Tregti në Manastir dhe Selanik.⁷⁶

Marrëdhëniet midis Republikës së Maqedonisë dhe Greqisë që nga themelimi i Republikës së Maqedonisë si shtet i pavarur deri më tani janë karakterizuar me një kompleksitet të jashtëzakonshëm për shkak të dallimeve ndaj emrit të shtetit maqedonas.

Nënshkrimi i Marrëveshjes së Përkohshme në vitin 1995 u pasua nga një periudhë e kontakteve dhe bashkëpunimeve të intensifikuara reciproke, e cila zgjati deri në fund të vitit 2004, kur Ministria e Jashtme Greke vendosi të ngrijë bashkëpunimin dypalësh. Në vitin 2009, kontaktet politike u rivendosën pjesërisht, kryesisht në margjinat e ngjarjeve ndërkombëtare. Nuk ka pasur shkëmbim të vizitave zyrtare bilaterale në nivelin më të lartë midis dy vendeve, pavarësisht thirrjeve.

Kronologjia e ndodhive 27 vjeçare mes Maqedonisë dhe Greqisë është me sa vijon:

Kontesti bilateral ndërmjet Maqedonisë dhe Greqisë daton që nga pavarësia e Maqedonisë. Greqia nuk e pranon emrin “Republika e Maqedonisë” për arsye të rajonit që mban të njëjtin emër brenda kufijve grek. Pas pavarësismit nga Jugosllavia, në vitin 1991, Maqedonia ka kërkuar të njihet me emrin e saj kushtetues në Kombet e Bashkuara, por Greqia ka kundërshtuar njohjen ndërkombëtare të Maqedonisë, pasi nuk pranonte Kushtetutën, flamurin dhe emrin e shtetit.

Më 30 korrik të vitit 1992 Republika e Maqedonisë aplikon nën emrin kushtetues për anëtarësim në Kombet e Bashkuara. Njohja ndërkombëtare e Maqedonisë u definua në prill të vitit 1993, kur me unanimitet votash në Asamblenë e Përgjithshme të Kombeve të Bashkuara u

⁷⁶ Габер, В. “ОД ОБЈЕКТ ДО СУБЈЕКТ- Македонија во меѓународните односи”, Friedrich Ebert Stiftung, Shkup, 2017, f. 268

pranua anëtarësimi i saj në OKB. Megjithatë, për shkak të kundërshtimit të fqijt jugor, Greqisë, Maqedonia u pranua me referencën e përkohshme IRJM.⁷⁷ Më 7 prill 1993, Këshilli i sigurisë miratoi hyrjen e Maqedonisë me Rezolutën 817, në të cilën thuhej:

“Referenca “Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë” është referencë e përkohshme dhe përdoret derisa të zgjidhet kontesti.

Termi është referencë dhe jo emër, si pikëpamje neutrale në kontest. Kombet e Bashkuara nuk kanë mandat për të konfirmuar emrin e vendit.

Termi është për pëdorim vetëm në Kombet e Bashkuara dhe nuk është i detyrueshëm për çfarë do organizatë tjetër.

Termi nuk implikon se Republika e Maqedonisë ka çfarë do lidhje me ish-Jugosllavinë.

Pas pranimit të Maqedonisë në OKB, ministri i atëhershëm i Jashtëm grek, Antonis Samaras, lëshoi koalicionin qeveritar të udhëhequr nga Demokracia e Re dhe kjo solli rënien e Qeverisë greke, në krye të së cilës më pas erdhi Andreas Papandreu nga PASOK, i cili ndërpreu negociatat me Kombet e Bashkuara në tetor të vitit 1994. Ndërkohë, në Kuvendin e Maqedonisë anëtarësimi i vendit në OKB me referencën e përkohshme u votua me vetëm 30 vota pro, 28 kundër dhe 13 të përmbajtura. VMRO DPMNE thirri zgjedhje të parakohshme dhe lëshoi parlamentin, pasi Kuvendi miratoi votëbesimin e Qeverisë me 62 deputetë.

“Më 13 shtator të vitit 1995 Greqia dhe Maqedonia nënshkruan Marrëveshjen e përkohshme në New York, me çka përfundimisht formalizuan marrëdhëniet bilaterale.

⁷⁷ FYROM (Former Yugoslavian Republic of Macedonia)

Maqedonia pranoi që të ndryshjë flamurin dhe të plotësojë pjesën e Kushtetutës ku thuhet se Maqedonia nuk ka pretendime territoriale ndaj asnjërit prej vendeve fqinje.

Pala greke u obligua të mos pengojë anëtarësimin e Maqedonisë në institucionet ndërkombëtare, në NATO, OSBE dhe BE”.

Sipas kësaj marrëveshje, kërkesa për anëtarësim mund të jetë me emrin kushtetues, por Greqia e mban të drejtën për të bllokuar anëtarësimin nëse nuk është nën referencën e përkohshme.

“Në vitin 2004 Maqedonia aplikoi për anëtarësim në BE.

Në vitin 2005 mori statusin “vend kandidat”.

Në vitin 2008 në Samitin e NATO-s në Bukuresht, Greqia vendosi veto për anëtarësimin e Maqedonisë në NATO”.

Palët kanë zhvilluar disa herë negociata me ndërmjetësim të përfaqësuesit të OKB-së, Matthew Nimetz, në përpjekje për të zgjidhur këtë kontest, megjithatë përpjekjet vazhdimisht dështonin. Nimetz ofronte disa propozime ndër vite si, Maqedonia e Epërme, Maqedonia e Re, Sllavo-Maqedonia dhe Maqedonia (Shkupi) të cilat refuzoheshin nga njëra ose nga të dyja palët. Raundi i fundit formal i negociatave të ndërmjetësit të OKB-së me përfaqësuesit e të dy vendeve u mbajt në Neew York në nëntor të vitit 2014. Ndërsa pas 3 viteve pauzë, negociatat rinisën në dhjetor të vitit 2017 në përpjekje për tejkalimin e dallimeve rreth emrit, po ashtu me ndërmjetësim të ndërmjetësit Nimetz.

11 dhe 12 dhjetor 2017 fillojnë negociatat në Bruksel mes përfaqësuesit të Maqedonisë Vasko Naumovski dhe përfaqësuesit të Greqisë, Adamantios Vasilakis me ndërmjetësuesin e OKB-së Matthew Nimetz

17 janar 2018 raundi i dytë i bisedimeve në New York

24 janar 2018 kryeministrat Zaev dhe Tsipras takohen në Davos

(Maqedonia ndryshon emrin e autostradës dhe aeroportit të Shkupit që mbanin emrin “Aleksandri i Madh”)

13 shkurt raundi i tretë i bisedimeve në Vjenë mes ministrave të Jashtëm dhe Nimetz

30 mars raundi i bisedimeve në Wienn

11 dhe 12 prill ministrat takohen në Ohër

17 maj kryeministrat Zaev dhe Tsipras takohen në samitin e Sofjes

24 dhe 25 maj ministrat dhe ndërmjetësuesi Nimetz takohen në New York

27 maj Dimitrov dhe Koxias takohen në Bruksel (arrihen kornizat e marrëveshjes për emrin)

Pas dy bisedave telefonike të realizuara më 11 dhe 12 qershor, dy kryeministrat Alexis Tsipras dhe Zoran Zaev, në pres konferenca të mbajtura në të njëjtën kohë, kumtuan lajmin se palët arritën marrëveshje për të përmbyllur kontestin shumëvjeçar.⁷⁸

Në përgjithësi, marrëdhëniet politike dhe bashkëpunimi kryesisht kushtëzohen nga zgjidhja e dallimeve në lidhje me emrin e Republikës së Maqedonisë nga pala Greke, e cila nuk është në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes së Përkohshme. Republika e Maqedonisë, pas pengimit të vendimit për dërgimin e ftesës për anëtarësim në NATO në Greqi në Samitin e Bukureshtit të vitit 2008, paraqiti një kërkesë në Gjykatën Ndërkombëtare të Drejtësisë për shkelje të nenit 11 (1) të Marrëveshjes së Përkohshme. Në dhjetor 2011, gjykata vendosi plotësisht në favor të ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë, duke shprehur një forcë juridike detyruese për palën tjetër, si dhe zbatimin e vazhdueshëm.⁷⁹

Në vitet e fundit janë realizuar kontakte dhe bashkëpunime të rëndësishme midis Republikës së Maqedonisë dhe Greqisë:

- Në Janar 2012, Zëvendëskryeministri i Republikës së Maqedonisë përgjegjës për çështjet Evropiane, Teuta Arifi, bëri një vizitë dy-ditore në Greqi;

- Në maj të vitit 2013, Zëvendës Kryeministri i Republikës së Maqedonisë përgjegjës për çështjet Evropiane, Fatmir Besimi, bëri një vizitë dy-ditore në Greqi.

- Gjithashtu u realizua një bashkëpunim ekspertësh midis ministrive të jashtme të dy vendeve në fushën e integrimit evropian:

- Në qershor 2012, u mbajtën konsultat e para të ekspertëve në Athinë midis Ministrisë së Brendshme të Republikës së Maqedonisë dhe Ministrisë së Brendshme të Republikës Greke për standardet e BE-së në fushën e punëve të brendshme;

⁷⁸ <https://www.balkanweb.com/historiku-i-kontestit-27-vjecar-ndermjet-maqedonise-dhe-greqise-ja-qe-kur-daton/> vizituar më: 14.03.2020

⁷⁹ <https://vlada.mk/node/1001> vizituar më: 14.03.2020

- Në prill të vitit 2013, në Shkup u mbajtën konsulta reciproke për çështje të lidhura me BE midis Ministrisë së Punëve të Jashtme të Republikës së Maqedonisë dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme të Greqisë;

- Më 20 shkurt 2014, Zëvendëskryeministri i Greqisë dhe njëkohësisht Ministër i Punëve të Jashtme Evangelos Venizelos vizitoi Republikën e Maqedonisë si pjesë e turneut të tij në Ballkan në cilësinë e Presidentit të Këshillit të Bashkimit Evropian.

- Marrëveshja e Përkohshme nga ana Maqedonase pranoi të ndryshojë flamurin e saj dhe ndryshimet kushtetuese në preambulë, duke deklaruar se Maqedonia nuk ka pretendime territoriale për asnjë nga fqinjët e saj.

Pala Greke premtoi se nuk do të ndërhyjë në rrugën e Maqedonisë për anëtarësim në institucione ndërkombëtare dhe të ngjashme. Kërkesa për anëtarësim mund të ishte nën emrin kushtetues, por Greqia rezervonte të drejtën të bllokojë pranimin nëse nuk është nën referencën e përkohshme. Në këtë marrëveshje, Maqedonia dhe Greqia pranohen si pala e parë dhe e dytë, ose në bazë të emrave të kryeqyteteve Athinë dhe Shkup.

Në samitin e NATO-s në Bukuresht, më 3 prill 2008, Greqia shkeli Marrëveshjen e Përkohshme dhe bllokoi ftesën për t'u bashkuar me Aleancën. Pavarësisht premtimeve nga disa vende drejtuese për të njohur Maqedoninë, përfshirë Shtetet e Bashkuara, Greqia nuk ka dhënë pëlqimin e saj për të thirrur Maqedoninë kushtetuese, duke shpjeguar “marrëdhëniet e kqija fqinjësore” për shkak të çështjes së pazgjidhur të emrit.

Më 17 nëntor të po këtij viti, Maqedonia ngriti padi kundër Greqisë përpara Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë, duke kërkuar që gjykata të urdhërojë Greqinë të përmbushë detyrimet ligjore të përcaktuara në Marrëveshjen e Përkohshme, e cila është ligjërish e detyrueshme për të dy vendet.

Gjykata në Hagë vendosi që Greqia ka shkelur nenin 11 të Marrëveshjes së Përkohshme gjatë bllokimit të pranimit të Maqedonisë në NATO në samitin e Bukureshtit në 2008.⁸⁰

⁸⁰ Citat: Судот донесе пресуда дека Грција го прекршила членот 11 од Времената спогодба и ја попречила интеграцијата на нашата земја во НАТО, нешто што согласно Спогодбата не смеела да го стори

Sidoqoftë, Greqia nuk do të ndryshojë qëndrimin e saj për emrin e Maqedonisë. Ndërsa NATO dhe bashkësia ndërkombëtare bëjnë thirrje për respektimin e ligjit ndërkombëtar në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe konflikteve të tjera, autoritetet maqedonase kanë kërkuar vazhdimisht respekt për të, duke njohur Gjykatën Ndërkombëtare të Drejtësisë.

Marrëdhëniet bilaterale midis Maqedonisë dhe Greqisë kanë lëvizur nga një qorrsokak gjatë vitit 2018 dhe në fillim të vitit 2019 me qëllim të propozimit të masave për ndërtimin e besimit të ndërsjellë. Gjatë asaj kohe, të dy vendet po negociojnë intensivisht 11 çështje specifike të besimit të ndërsjellë, në arsim, shëndetësi, punët e jashtme dhe të ngjashme.

Fillimisht, Maqedonia nuk ishte as në rend dite në qeverinë e re Greke. Mediat greke e raportuan këtë pasi njoftuan përbërjen dhe përparësitë e kryeministrit Tsipras dhe kabinetit të tij të ri. Sipas gazetarëve grekë, çështjen e kishin lëvizur pak në drejtim të zgjidhjes së mosmarrëveshjes së emrit me Maqedoninë.

Sidoqoftë, edhe pse askush nuk e priste, propozimi i të ashtuquajturës Marrëveshje e Prespës u shfaq në mënyrë të pa paralajmëruar. Marrëveshja e Prespës është marrëveshje ndërkombëtare e nënshkruar nga Ministrat e Jashtëm të Republikës së Maqedonisë, Nikolla Dimitrov dhe Republikës së Greqisë, Nikos Koxias më 17 qershor 2018 në fshatin Grek Nivici gjegjësisht, në brigjet e Liqenit të Prespës. Marrëveshja u nënshkrua gjithashtu nga ndërmjetësi i KB-së Matthew Nimetz.⁸¹

Marrëveshja e Prespës zëvendësoi Marrëveshjen e Përkohshme të nënshkruar në New York më 13 Shtator 1995. Marrëveshja e Prespës duhej të ishte zgjidhja e mosmarrëveshjes për emrin e Maqedonisë dhe bazë për krijimin e bashkëpunimit strategjik midis Greqisë dhe ardhmërisë së Maqedonisë. Sipas marrëveshjes, Republika e Maqedonisë do të bëhet “*Republika e Maqedonisë së Veriut*” ose joformale “*Maqedonia e Veriut*” dhe Greqia do ta njohë “*maqedonishten*” si gjuhë zyrtare të vendit dhe shtetësia të jetë “*maqedonase*”.⁸²

Kryeministri grek Alexis Tsipras njoftoi më 12 qershor 2018, se është arritur marrëveshje për kontestin gati tre dekadësh mbi emrin e Maqedonisë / emrin e shtetit maqedonas dhe sqaroi

⁸¹ <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29293477.html> vizituar më: 14.03.2020

⁸² <https://vlada.mk/node/15383?ln=sq> Neni 1, pika 3, vizituar më: 14.03.2020

se janë të përmbushura të gjitha parakushtet për palën greke. U ra dakord që Republika e Maqedonisë të ketë pranuar ndryshimin e emrit në “*Republika e Maqedonisë së Veriut*” të përkthyer në të gjitha gjuhët, dhe Greqia ti njoh qytetarët e vendit fqinj si qytetarë të “*Republikës së Maqedonisë së Veriut*” dhe gjuha zyrtare të jetë “*maqedonishtja*”. Zoran Zaev, në një konferencë për shtyp në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë, konfirmoi se marrëveshja njihet një gjuhën maqedonase në KB, dhe qytetarët do të thirren, si më parë, “*maqedonas*”.⁸³

“Ne jemi krenarë për marrëveshjen tonë. Jemi krenarë që jemi bashkuar rreth një zgjidhjeje për mosmarrëveshjen që na ka përçarë, dhe zgjodhëm zgjidhje që na bashkon. Me nënshkrimin e Marrëveshjes përfundimtare për zgjidhjen e çështjes së emrit dhe partneritetit strategjik midis dy vendeve tona - **ne lëvizëm malet**. Në një kohë kur shumë dyshuan, ne konfirmuam se ishte e mundur. Sot po i japim fund një mosmarrëveshjeje. Ne i japim fund dallimeve shumë vjeçare që kanë ndërtuar mur që e ka bërë të vështirë mbajtjen e marrëdhënieve miqësore me fqinjët “. ishin këto fjalët e kryeministrit Zaev.

Ai gjithashtu dërgoi një mesazh për kundërshtarët e marrëveshjes në të dy vendet.

“Të kesh qëndrim është manir evropian. Ashtu si që është evropiane të diskutohet dhe të jepet shans për zgjidhje përmes sistemit institucional të vendimmartjes “

Alexis Tsipras nënvizoi se ai është një adhurues i muzikës ballkanike, veçanërisht muzikës blah, por edhe melodive të lumtura dhe të hareshme nga rajoni dhe tha se “ka ardhur koha që të këndojmë përsëri këngë të lumtura në Ballkan, dhe sot është hapi i parë, i guximshëm në këtë drejtim.”

“Kemi filluar të shkruajmë një këngë të atillë të re këtu në Prespë. Qëllimi ynë është që ta këndojmë këtë këngë gëzimi për shumë shekuj dhe për shumë breza që do të vijnë, në gjuhën tonë dhe gjuhën tuaj, në vendin tonë dhe në vendin tuaj, nga njerëzit tanë dhe nga njerëzit tuaj. Një këngë që do të festojë paqen “, tha kryeministri grek.

Ai tha se marrëveshja ishte patriotike dhe u bëri thirrje qytetarëve të të dy vendeve që ta pranojnë atë pa paragjykuar.

⁸³ <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29287429.html> vizituar më: 14.03.2020

“Kemi punuar pa u lodhur dhe në mënyrë të vyeshme për të arritur një marrëveshje reciprokisht të pranueshme që respekton plotësisht parimet themelore dhe vlerat e të dy palëve, një marrëveshje që sot na lejon t'u drejtohem qytetarëve të të dy vendeve, t'i shikojmë në sy dhe t'i ftojme ata të lexojnë dhe ta mbështesim atë pa paragjykuar. Nëse shpirti i çdo populli është historia e tij, atëherë marrëveshja jonë pasqyron shpirtrat e të dy popujve “, tha kryeministri Grek.

Nimetz tha se marrëveshja ishte “e drejtë, e ndershme dhe e zbatueshme”.⁸⁴

Opinion i publik maqedonas reagoi ndaj marrëveshjes. Presidenti maqedonas Gjorge Ivanov tha se nuk do ta nënshkruajë marrëveshjen, duke e klasifikuar atë si të dëmshme për shtetin, e ajo do të thotë lëshim i pozitave themelore të ndërtuara qeveritare; mos përfshirje në kushtetutë dhe mos pranim i një emri për përdorim të përgjithshëm.

Opozita VMRO-DPMNE, nuk e mbështeti marrëveshjen dhe pohoi se nuk do të mbështesë ndryshim të kushtetutës, ndërsa filluan të mbahen protesta para Parlamentit në Athinë. Sipas liderit të VMRO-DPMNE-së, Hristijan Mickovski, kjo është një zgjidhje që është plotësisht në kundërshtim me interesat nacionale dhe kombëtare të Republikës së Maqedonisë, e cila në vetvete është kapitulum.

Në të njëjtën kohë në Greqinë veriore, në Prespë, gjithashtu organizohen protesta.⁸⁵ Normal që çdoherë, gjatë evenimenteve të këtilla ka patur dhe do të ketë palë të pakënaqura, konkretisht si VMRO-DPMNE opozitare së bashku me kryetarin e saj Mickovski dhe Kryetarin e shtetit Ivanov që i përket të njëjtës parti politike.

Marrëveshja me Greqinë titullohet “*Zgjidhja përfundimtare për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të përshkruara në rezolutat e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 817 dhe 845 për përfundimin e Marrëveshjes së Përkohshme të 1995 dhe për krijimin e një Partneriteti Strategjik midis Palëve*”.⁸⁶

⁸⁴ <https://www.slobodnaevropa.mk/a/29293477.html> vizituar më: 14.03.2020

⁸⁵ Ibid

⁸⁶ <https://vlada.mk/node/15383?ln=sq> vizituar më: 14.03.2020

Të nesërmen, më 13 qershor, pas vendimit, Kryeministri Zoran Zaev dhe Ministri i Jashtëm Nikolla Dimitrov, të cilët dorëzuan marrëveshjen, u takuan me Presidentin Ivanov. Mediat raportuan se takimi u zhvillua në një atmosferë të pakëndshme që zgjati 2 minuta, pas së cilës presidenti “i tregoi derën” Zaevit dhe Dimitrov.

Kjo sjellje e Presidentit Ivanov nuk u mirëprit nga komesari për zgjerim Johannes Hahn dhe hasi në kritika ndaj zyrës presidenciale në vend, duke e cilësuar si “*reagim i papërshtatshëm.*” Duke thënë:

“Është e papërshtatshme që kreu i shtetit të refuzojë të bisedojë me kryeministrin ose me ministrin e jashtëm, në mënyrë që të mos marrë informacione të dorës së parë”, tha Hahn në një intervistë për MIA

“Unë mendoj që kryeministri dhe ministri i jashtëm kanë respektuar plotësisht udhëzimet kushtetuese dhe unë vetëm mund të nxis presidentin që të marrë përgjegjësinë menjëherë. Kjo nuk është çështje pranimi, por në demokraci mund të presim që njerëzit të diskutojnë mes tyre dhe nuk duhet të harrojnë se kreu i shtetit është në një farë mënyre model për shumë njerëz në vend. Presidenti, i zgjedhur drejtpërdrejt, ka pozitë dhe përgjegjësi të veçantë, dhe ai duhet të jetë i vetëdijshëm për këtë, përndryshe ai dëmton zyrën e presidentit “, shtoi ai.⁸⁷

Pasiqë përpjekjet për zgjidhjen e mosmarrëveshjes u intensifikuan, filloi të rritet mundësia e mbajtjes së një referendumi me anë të të cilit qytetarët e Republikës së Maqedonisë do të shprehnin qëndrimin e tyre për marrëveshjen. Më 30 korrik, me 68 vota “pro”, pa asnjë “kundër” dhe “abstenim”, në mungesë të deputetëve të VMRO-DPMNE-së të cilët e lëshuan sallën, Kuvendi vendosi të zhvillojë një referendum konsultativ me pyetjen: “*A jeni për anëtarësimin në BE dhe NATO duke pranuar Marrëveshjen midis Republikës së Maqedonisë dhe*

⁸⁷ “Ivanov walks out of a meeting with Zaev and Dimitrov, Hahn: Reaction inappropriate”- european western balkans,14.06.2018, <https://europeanwesternbalkans.com/2018/06/14/ivanov-walks-meeting-zaev-dimitrov-hahn-reaction-inappropriate/> vizituar më: 14.03.2020

Republikës së Greqisë?”. Opozita, VMRO-DPMNE tha atëherë që referendumi do të ishte konsultativ, duke hapur mundësinë e interpretimit të rezultateve me anë të vullnetit të lirë.⁸⁸

Referendumi u mbajt më 29 shtator 2018, kur personat e sëmurë dhe të dobët, të burgosurit dhe të ndaluarit në arrest shtëpiak, si dhe nga diaspora, votuan, dhe më 30 shtator, të gjithë qytetarët e Maqedonisë patën mundësinë për të votuar. 1.806.336 votues kishin të drejtën e votës. Referendumi nuk e arriti censusin e kërkuar prej 50%, dhe 36.91% e popullsisë hodhën 666.743 vota. Nga qytetarët që dolën dhe votuan, 609.813 qytetarë votuan “për” dhe 37.700 “kundër”. Kishte 19,221 fletëvotime të pavlefshme. Sipas autoriteteve, referendumi në përgjithësi u zhvillua në një atmosferë të qetë. Ishin regjistruar disa incidente, kryesisht në formën e regjistrimit dhe fotografimit të paautorizuar të votuesve, kërcënimeve dhe sulmeve ndaj votuesve.⁸⁹

3.5.1 Marrëveshja e Prespës e vitit 2018

Në vitin 2018, qeveria maqedonase, e udhëhequr nga Presidenti Zoran Zaev, pas negociatave me qeverinë Greke të udhëhequr nga Presidenti Alexis Tsipras, u pajtuan që emri i vendit për përdorim të brendshëm dhe të jashtëm të ishte “*Maqedonia e Veriut*”. Emri i ri hyri në përdorim zyrtar më 11 shkurt 2019.⁹⁰

Përkatësisht, Marrëveshja e Prespës është marrëveshje ndërkombëtare e nënshkruar nga Ministrat e Jashtëm të Maqedonisë, Nikolla Dimitrov dhe Greqisë, Nikos Koxias më 17 qershor 2018 në fshatin Nivici, Greqi në brigjet e Liqenit të Prespës.

Ajo gjithashtu u nënshkrua edhe nga ndërmjetësi i KB-së Matthew Nimetz. Marrëveshja zëvendëson Marrëveshjen e Përkohshme të nënshkruar në New York më 13 shtator të vitit 1995. Kjo marrëveshje duhet të jetë një zgjidhje për kontestin e emrit me Maqedoninë dhe të krijojë partneritet strategjik midis Maqedonisë së Veriut të ardhshme dhe Greqisë. Sipas të njëjtës,

⁸⁸ <https://sdk.mk/index.php/makedonija/referendumot-e-konsultativen-no-rezultatot-ke-bide-obvrzuvachki-velat-od-sdsm/> vizituar më: 14.03.2020

⁸⁹ <https://tv21.tv/mk/ofitsijalni-rezultati-za-referendumot-dik-609-813-glasale-za-37-700-protiv/> vizituar më: 14.03.2020

⁹⁰ <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/348ba55dfcb3468aac190fa75e2918e0.pdf> vizituar më: 05.03.2020

Maqedonia duhet të ndryshojë emrin e saj në “Republika e Maqedonisë së Veriut” d.m.th. emri zyrtar do të jetë “Republika e Maqedonisë së Veriut”, dhe Greqia do të njohë shtetësinë e vendit fqinj si Maqedonas / Qytetar i Republikës së Maqedonisë së Veriut, duke rënë dakord të ketë emrin e gjuhës zyrtare të vendit, si “gjuhë maqedonase” dhe nuk do të pengojë anëtarësimin e vendit fqinj në organizatat ndërkombëtare.

Traktati, emri zyrtar i të cilit është *marrëveshja përfundimtare e zgjidhjes së dallimeve të përshkruara në rezolutat e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 817 (1993) dhe 845 (1993), përfundon vlefshmërinë e Marrëveshjes së Përkohshme të vitit 1995, dhe për krijimin e partneritetit strategjik midis palëve, kërkon që Republika e Maqedonisë të ndryshojë emrin e saj kushtetues në “Republikën e Maqedonisë së Veriut” ose në anglisht “Republic of North Macedonia”, duke përkthyer në të gjitha gjuhët, shtetsia të jetë “Maqedonase” / “qytetar i Republikës së Maqedonisë së Veriut”, dhe gjuha zyrtare e shtetit duhet të vazhdojë të emërohet si gjuhë maqedonase dhe të njihet nga Republika e Greqisë. Këtë e konfirmoi edhe Zoran Zaev, i cili në një konferencë për shtyp në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë deklaroi se marrëveshja do të njohë gjuhën maqedonase në Kombet e Bashkuara, dhe qytetarët do të thirren, si më parë, maqedonas. Sipas Marrëveshjes së Prespës, kodet e vendit mbeten MK dhe MKD, me përjashtim të targave ku do të aplikohet NM ose NMK, ndërsa termat “Maqedoni” dhe “Maqedonaset” mund të përdoren për territorin, gjuhën, popullin, historinë, kulturën dhe trashëgiminë e Republikës së Maqedonisë së Veriut. Parashihet krijimi i një komiteti të përbashkët interdisiplinar të ekspertëve për çështjet historike, arkeologjike dhe edukative, si dhe për përmirësimin e bashkëpunimit diplomatik, politik, ekonomik, arsimor, policor dhe mbrojtës.⁹¹*

Realizimi i Marrëveshjes së Prespës mund të shihet nga deklaratat në faqen zyrtare të Qeverisë në internet, në pjesën që njofton ndryshimet e amandamenteve XXXIII, XXXIV, XXXV dhe XXXVI të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë, të cilat Parlamenti i Republikës së Maqedonisë i miratoi në seancën e mbajtur më 11 janar të vitit 2019.⁹²

⁹¹ <https://respublica.edu.mk/blog/2018-09-14-08-02-16> vizituar më: 05.03.2020

⁹² <https://vlada.mk/node/14958> vizituar më: 05.03.2020

Amandamentet XXXIII, XXXIV, XXXV dhe XXXVI të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë janë pjesë përbërëse e Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë dhe do të hyjnë në fuqi pas fuqizimit të Marrëveshjes përfundimtare të zgjidhjes së dallimeve të përkruara në rezolutat 817 (1993) dhe 845 (1993) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara, për të ndaluar vlefshmërinë e Marrëveshjes së Përkohshme të vitit 1995 dhe për të krijuar partneritet strategjik midis palëve dhe për të ratifikuar Protokolin e Parë të Aderimit për pranimin në NATO.

Amandamenti XXXIII shprehet se në Kushtetutë, fjalët “Republika e Maqedonisë” zëvendësohen me fjalët: “Republika e Maqedonisë së Veriut” dhe fjala “Maqedoni” zëvendësohet me fjalët: “Maqedonia e Veriut”, përveç në nenin 36 të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë.⁹³

Amandamenti XXXIV thotë se në Preambulën e Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë fshihen fjalët “si dhe qytetarët që jetojnë brenda kufijve të saj të cilët janë”, “vendimet e ASNOM” zëvendësohen me fjalët: “vendimet ligjore të përmendura në Deklaratën e parë të mbledhjes së ASNOM para popullit maqedonas për takimin ASNOM “, pas fjalës “vit” shtohen fjalët “e cila shprehu dëshirën për krijimin e një shteti të pavarur sovran dhe Marrëveshjen Kornizë të Ohrit”, ndërsa fshihen fjalët: “vendosën që”. Me këtë amandament ndryshohet Preambula - Amandamenti IV i Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë.

Në amandamentin që pason, XXXV, thuhet që Republika respekton sovranitetin, integritetin territorial dhe pavarësinë politike të shteteve fqinje. Ky ndryshim plotëson nenin 3 të Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë.

Amandamenti XXXVI. Në të thuhet se Republika mbron, garanton dhe kultivon veçoritë, trashëgiminë historike dhe kulturore të popullit maqedonas. Republika mbron të drejtat dhe interesat e qytetarëve të saj që jetojnë ose banojnë jashtë vendit. Republika kujdeset për diasporën e popullit maqedonas dhe një pjesë të popullit shqiptar, popullin turk, popullin vllleh, popullin Sërb, popullin romë, popullin boshnjak dhe të tjerët, kultivon dhe promovon lidhjet me atdheun e tyre. Republika nuk do të ndërhyjë në të drejtat sovrane të shteteve të tjera dhe në

⁹³ Ibid

punët e tyre të brendshme. Me këtë amandament zavendësohet neni 49 dhe amandamenti II i Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë.⁹⁴

Më poshtë do të kemi një shpjegim të shkurtër të ndryshimeve të përmendura më parë që janë objekt i Marrëveshjes së Prespës.

Përkatësisht, qëllimi i ndryshimeve në amandamentin XXXIII është zbatimi i Marrëveshjes Përfundimtare me Greqinë, e cila duhet të mundësojë pranimin e Republikës së Maqedonisë në Bashkimin Evropian dhe NATO. Sipas Marrëveshjes përfundimtare me Republikën e Greqisë, parashihet që ndryshimet të hyjnë në fuqi ditën e ratifikimit të Marrëveshjes dhe Protokolit për pranimin në NATO nga Parlamenti i Republikës së Greqisë. Rrjedhimisht, në rast se këto dy dokumente nuk hyjnë në fuqi, ndryshimet e parashikuara nuk do të fuqizohen. Për më tepër, në përputhje me marrëveshjen, ligji kushtetues do të përcaktojë zbatimin e dispozitës në lidhje me vlefshmërinë e dokumenteve dhe materialeve tashmë ekzistuese të lëshuara nga autoritetet e Republikës së Maqedonisë.

Qëllimi i ndryshimeve kushtetuese përmes amendamentit XXXIV është zbatimi i Marrëveshjes Përfundimtare me Greqinë, e cila duhet të mundësojë pranimin e Republikës së Maqedonisë në Bashkimin Evropian dhe NATO. Për të sjellë tekstin e Preambulës në përputhje me Marrëveshjen Përfundimtare me Greqinë, Preambula do të pësojë ndryshime përkatëse. Preambula e Kushtetutës së Republikës së Maqedonisë heq kufizimet për popujt dhe pjesët e tyre që jetojnë jashtë shtetit të tyre. Kur iu referohen traditave juridiko-shtetërore, emërtohen vendimet juridike të ASNOMIT-it, të cilat përcaktohen në Njoftimin e mbledhjes së Parë të ASNOMIT-it për popullin maqedonas për seancën e mbajtur të ASNOM-it. Preambula përmend gjithashtu Marrëveshjen Kornizë të Ohrit, e cila tashmë është përfshirë në ndryshimet kushtetuese të vitit 2001.

Qëllimi i ndryshimeve në amandamentin XXXV të Kushtetutës është zbatimi i Marrëveshjes Përfundimtare me Greqinë, e cila duhet të mundësojë pranimin e Republikës së Maqedonisë në Bashkimin Evropian dhe NATO. Marrëveshja përfundimtare pohon kufirin ekzistues midis Republikës së Maqedonisë dhe Greqisë si një kufi ndërkombëtar i përhershëm dhe i paprekshëm, duke marrë përsipër që asnjëra nga të dy shtetet të mos ketë e as të mbështesë

⁹⁴ <https://vlada.mk/node/14958> vizituar më: 05.03.2020

ndonjë pretendim në ndonjë pjesë të territorit të shtetit tjetër, e as pretendime për të ndryshuar kufirin e tyre ekzistues. Për më tepër, Republika e Maqedonisë dhe Greqia janë zotuar të mos mbështesin pretendimet që mund të bëhen nga palët e treta. Republika e Maqedonisë dhe Greqia janë zotuar të respektojnë sovranitetin, integritetin territorial dhe pavarësinë politike të shtetit tjetër dhe të mos mbështesin asnjë veprimtari të palës së tretë të drejtuar kundër sovranitetit, integritetit territorial ose pavarësisë politike të shtetit tjetër.

Të dy Shtetet kanë marrë përsipër, në përputhje me qëllimet dhe parimet e Kartës së Kombeve të Bashkuara,⁹⁵ të përmbahen nga kërcënimet ose përdorimi i forcës, përfshirë kërcënimet ose përdorimin e forcës, me qëllim të shkeljes së kufirit të tyre ekzistues.

Neni 3 i Kushtetutës parasheh që territori i Republikës së Maqedonisë është i pandashëm dhe i patjetërsueshëm. Kufiri ekzistues i Republikës së Maqedonisë është i paprekshëm. Republika e Maqedonisë nuk ka pretendime territoriale ndaj shteteve fqinje. Kufiri i Republikës së Maqedonisë mund të ndryshohet vetëm në përputhje me Kushtetutën dhe në parimin e vullnetarizimit dhe në përputhje me normat ndërkombëtare përgjithësisht të pranuar.⁹⁶

Ky nen u ndryshua në vitin 1992 me amandamentin I, kur u shtua parimi i vullnetarizimit për ndryshimin e kufirit dhe pajtueshmëria me normat përgjithësisht të pranuar ndërkombëtare. Gjithashtu, me këtë amandament u deklarua se Republika e Maqedonisë nuk kishte pretendime territoriale ndaj shteteve fqinje.

Me amandamentin e ri kushtetues që propozohet, deklarohet respektim për sovranitetin, integritetin territorial dhe pavarësinë politike të shteteve fqinje.

Qëllimi i ndryshimeve në Amandamentin XXXVI të Kushtetutës është zbatimi i Marrëveshjes Përfundimtare me Greqinë, e cila duhet të mundësojë pranimin e Republikës së Maqedonisë në Bashkimin Evropian dhe NATO. Në bazë të Marrëveshjes përfundimtare, Republika e Maqedonisë dhe Greqia, obligohen që asnjë dispozitë e Kushtetutës mos interpretohet në atë mënyrë që përbën ose do të përbëjë ndonjëherë bazë për ndërhyrje në punët e

⁹⁵ http://www.pp.gov.al/web/karta_e_okb_770.pdf (Karta e Kombeve Të Bashkuara) vizituar më 05.03.2020

⁹⁶ <https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Kushtetuta%20e%20RM-se%20Final%20ALB.pdf> vizituar më: 06.03.2020

brendshme të shtetit tjetër, në çfarëdo forme ose për çfarëdo arsye, përfshirë mbrojtjen e statusit dhe të drejtave të njerëzve që nuk janë shtetas të saj.

Neni 49 i Kushtetutës përcakton që Republika të kujdeset për pozicionin dhe të drejtat e popullit maqedonas në vendet fqinje dhe mërgimtarët nga Maqedonia, të ndihmojë zhvillimin e tyre kulturor dhe të promovojë marrëdhëniet e tyre me ta. Republika të kujdeset për të drejtat kulturore, ekonomike dhe sociale të qytetarëve të Republikës jashtë vendit. Republika nuk do të ndërhyjë në të drejtat sovrane të shteteve të tjera dhe në punët e tyre të brendshme.

Ky artikull gjithashtu u ndryshua nga amendamenti II në vitin 1992, i cili parashikonte që Republika të mos ndërhynte në të drejtat sovrane të shteteve të tjera dhe punët e tyre të brendshme.

Ndryshimi i propozuar kushtetues thekson detyrimin e Republikës së Maqedonisë për të mbrojtur, garantuar dhe kultivuar veçoritë, trashëgiminë historike dhe kulturore të popullit maqedonas. Gjithashtu, ndryshimi garanton mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të shtetasve që jetojnë ose banojnë jashtë vendit. Amendamenti përcakton që Republika të kujdeset për diasporën, si për popullin maqedonas ashtu edhe për komunitetet e tjera, duke nxitur dhe avancuar lidhjet e tyre me atdheun pa ndërhyrë në të drejtat sovrane të shteteve të tjera dhe punët e tyre të brendshme.⁹⁷

⁹⁷ <https://vlada.mk/node/14958> vizituar më: 05.03.2020

KAPITULLI IV:

Rezultatet e hulumtimit

1. Të anketuarit dhe ekzemplarë

Për qëllimin e hulumtimit, u përgatit një pyetësor për të anketuarit (studentët). Hulumtimi është kryer kryesisht nga studentë të Tetovës dhe Shkupit. Pyetësi iu është shpërndarë të anketuarve përmes mjetit softuerik MonkeySurvey.

Në sondazh, fillimisht ishte planifikuar të përfshiheshin vetëm 100 studentë nga Tetova, por gjatë realizimit të anketës, studentë të tjerë (të intervistuar) nga Shkupi ranë dakord t'i përgjigjen pyetësorit, duke rritur kështu numrin e të anketuarve në 216 studentë.

Të anketuarit janë të grupmoshave të ndryshme pa mos e kufizuar moshën, dhe poashtu i përkasin nacionaliteteve dhe konfesioneve fetare të ndryshme me qëllim të nxjerrjes së rezultateve sa më të përafërta për ta vërtetuar tezën tonë gjenerale dhe tezat ndihmëse.

Pyetësi u formulua në gjuhën maqedone për mos u shkaktuar konfuzion në mesin e të anketuarve, duke patur parasyshë që gjuhën maqedonase e flasin të gjithë komunitetet që jetojnë dhe funksionojnë në R. e Maqedonisë, mirëpo gjatë hulumtimit tonë, nga shkaku që punimi është në gjuhën shqipe, pyetësi bashkë me përgjigjet u përkthye dhe rezultatet do ti paraqesim në gjuhën shqipe.

Sondazhi u kry në nëntor dhe dhjetor 2019. Pyetësi ishte i tipit të mbyllur dhe përmbante 20 pyetje të adaptuara, d.m.th. pohime të destinuara për studentët e universiteteve në Tetovë dhe Shkup, ku të anketuarit kishin mundësinë të zgjidhnin njëren nga tre opsionet e ofruara për përgjigje A = JO), B = PJESËRISHT). dhe C = PO).

Në vazhdim është përmbledhja e rezultateve të përfituara nga të anketuarit, gjegjësisht 216 të anketuar, të cilët u përfshinë në hulumtimin e qëndrimeve të tyre në lidhje me marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas vitit 2001.

2. Rezultatet e hulumtimit dhe analiza

Hulumtimi, siç u përmend tashmë, u realizua me pjesëmarrjen e studentëve nga Tetova dhe Shkupi, përmes mjetit softuerik MonkeySurvey.

Edhe pse fillimisht ishte planifikuar që të anketohen e rreth 100 studentë, deri në kohën kur mbledhja e të dhënave ishte e përfunduar, gjithsej anketës iu përgjigjën 216 të anketuar.

Pyetësi përmbante gjithsej 20 pyetje ose pretendime. Ata ishin të tipit të mbyllur dhe pyetësi ishte anonim me qëllim që me anë të kësaj ankete të mblidhen të dhëna sa më të besueshme për të nxjerrur një pasqyrë sa më reale në lidhje me marrëdhëniet e shtetit tonë me fqinjët. Të dhënat e marra gjatë hulumtimit u analizuan dhe përfundimet u përmbledhën.

Me kryerjen e këtij hulumtimi, është e nevojshme të konfirmohen hipotezat specifike të këtij punimi dhe të vërtetohet se Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me fqinjët e saj të banuar me shtetas kryesisht shqiptarë, që janë Republika e Shqipërisë dhe Republika e Kosovës, ndërsa, nga ana tjetër, ka disa mosmarrëveshje dhe pengesa politike me shtetet fqinje që nuk janë me shumicë shqiptare, siç janë Republika e Sërbisë, Republika e Bullgarisë dhe Republika e Greqisë.

Pyetjet e mëposhtme janë pjesë përbërëse e pyetësorit të anketës që përmbajnë gjithsej 20 pyetje (pretendime). Për hulumtimin e zhvilluar u përdor mënyra e shkallëzimit të metodës së Likertit.

Në shkallëzimin, pyetësi i parë ka 3 pikëpamje të mundshme për: 1 (A) - jo; 2 (B) - pjesërisht; dhe 3 (C) - po. Rezultatet janë paraqitur në tabelë, me mesatare të pikëpamjeve të marra nga të anketuarit, në mënyrë që më vonë, secila prej pikëpamjeve ose pretendimeve të paraqitet në përqindje në tabelë të përshtatshme.

Të anketuarit ishin informuar më parë se pyetësi është anonim dhe do të përdoret ekskluzivisht për studime master, dmth për kërkime shkencore me temën “Marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas vitit 2001”. Përgjigjet e pyetësorit janë konfidenciale dhe do të përdoren vetëm për qëllime shkencore për të nxjerrë përfundime të përgjithshme pa paraqitur përgjigje individuale

Pyetësori për qëndrimet e të anketuarve në lidhje me marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas vitit 2001

Nr. Ren.	Pyetjet/ Pohimet	1	2	3	Mesatarja
1	A mendoni se Republika e Maqedonisë ka disa mosmarrëveshje me Republikën e Bullgarisë?	20	14	182	2.75
2	A jeni të informuar me problemet/çështjet që paraqesin sfida për Maqedoninë dhe Bullgarinë?	23	32	161	2.63
3	Mendoj që problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Bullgarisë është mosmarrëveshja për gjuhën dhe historinë.	30	34	152	2.70
4	Marrëdhëniet që ka Maqedonia me Sërbinë mendoj se nuk janë mjaft të sqarta dhe pozitive.	21	41	154	2.71
5	A mendoni se problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Sërbisë është mospranimi i autoqefalitetit të KOM?	26	21	169	2.78
6	A mendoni që problemi fetar i Maqedonisë me Sërbinë do të zgjidhet ndonjëherë bashkarisht?	79	43	94	2.47
7	A e shihni të rëndësishme funksionin mbështetës në punën tuaj?	34	21	161	2.74
8	Mendoj që një prej mosmarrëveshjeve midis Maqedonisë dhe Sërbisë është edhe problemi që ka Serbia në lidhje me njohjen e Kosovës nga ana e Maqedonisë	33	21	162	2.75
9	Mendoj se është e rëndësishme mbyllja e çështjes së emrit, Maqedonia dhe Greqia të arrijnë marrëveshje që do ta çojë Maqedoninë përpara.	64	43	109	2.50
10	Mendoj që Maqedonia kishte problem serioz me mosnjohjen e emrit kushtetues të vendit nga ana e Greqisë	16	52	148	2.68
11	Besoj se Republika e Maqedonisë ka shfrytëzuar maksimumin me marrëveshjen e arritur me Republikën e Greqisë dhe nuk ka më çështje të hapura midis dy vendeve.	36	21	159	2.73
12	Trendi i tejkalimit të problemeve të ndryshme politike me të cilat përballlet Republika e Maqedonisë është i dukshëm	10	29	177	2.81
13	Besoj që Republika e Maqedonisë deri më sot ka arritje dhe suksese të caktuara në skenën politike ndërkombëtare, pra në marrëdhëniet me fqinjët e saj.	26	52	138	2.63
14	Besoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie jashtëzakonisht të mira me fqinjët e saj, ku kryesisht janë të banuara me shqiptarë.	27	23	166	2.76
15	Besoj që Republika e Maqedonisë ka disa	22	27	177	2.91

	mosmarrëveshje dhe disa pengesa politike me shtetet që nuk kanë shumicë shqiptare.				
16	Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Kosovës dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.	10	26	180	2.83
17	Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Shqipërisë dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.	14	16	186	2.86
18	Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë.	28	39	149	2.68
19	Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së shqipërisë dhe Republikës së Maqedonisë	30	47	139	2.64
20	Në përgjithësi, besoj që Republika e Maqedonisë ka aftësi të krijojë marrëdhënie të mira me të gjithë fqinjët e saj.	29	37	150	2.69

Tabela e mësipërme tregon përgjigjet totale të të anketuarve bazuar në të gjitha 20 pyetjet, si dhe mesataren e llogaritur për secilën prej tyre.

Më poshtë tregohet përqindja, si dhe rezultatet vizuale (grafike) të secilës prej përgjigjeve individualisht.

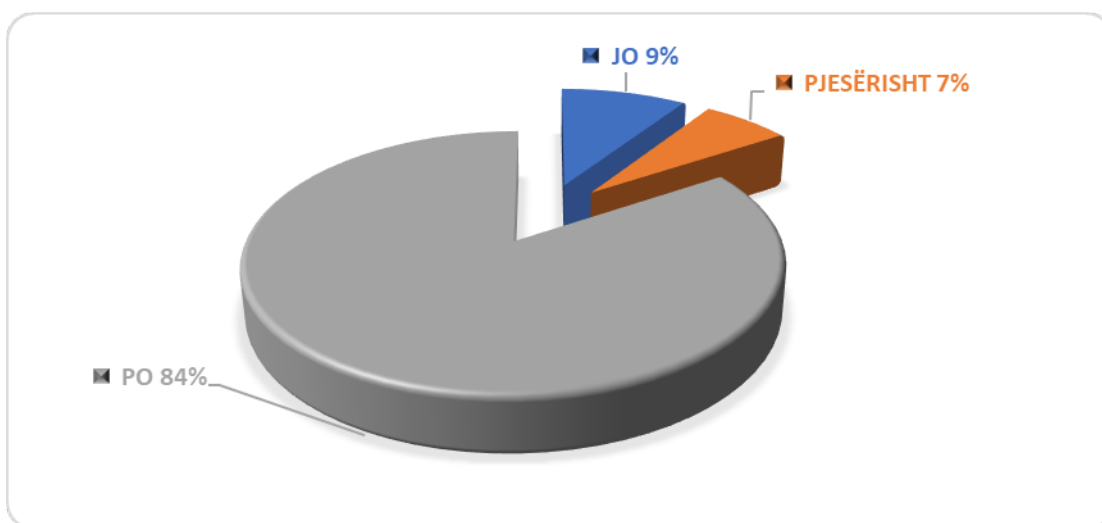
1. Në fillim, pohimi i parë që u përshtat dhe iu paraqit opinionit të hulumtimit, dmth pyetja e parë për të anketuarit ishte *A mendoni që Republika e Maqedonisë ka disa mosmarrëveshje me Republikën e Bullgarisë?*

Në lidhje me këtë pyetje nga gjithsej 216 të anketuar, u morën rezultatet e mëposhtme:

A) JO 20

B) PJESËRISHT 14

C) PO 182

Grafikoni nr. 1 - Përgjigjet e pyetjes nr. 1

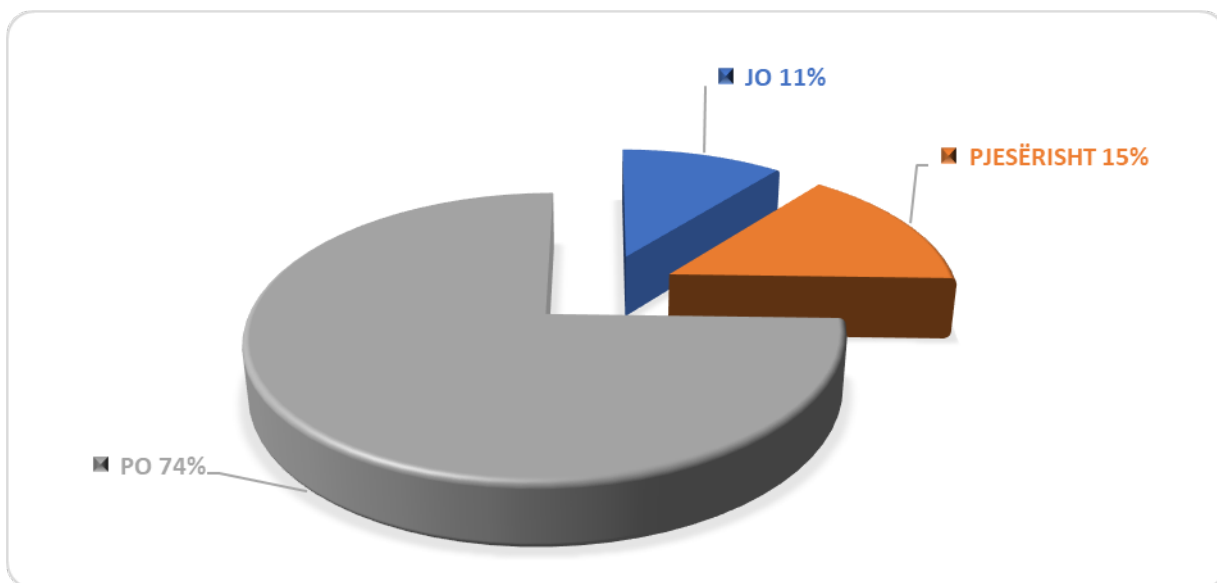
2. Pyetja/pohimi i dytë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *A jeni të informuar me problemet/çështjet që paraqesin sfida për Maqedoninë dhe Bullgarinë?*

Në lidhje me këtë pyetje nga gjithsej 216 të anketuar, u morën rezultatet e mëposhtme:

A) JO 23

B) PJESËRISHT 32

C) PO 161

Grafikoni nr. 2 - Përgjigjet në pyetjen nr. 2

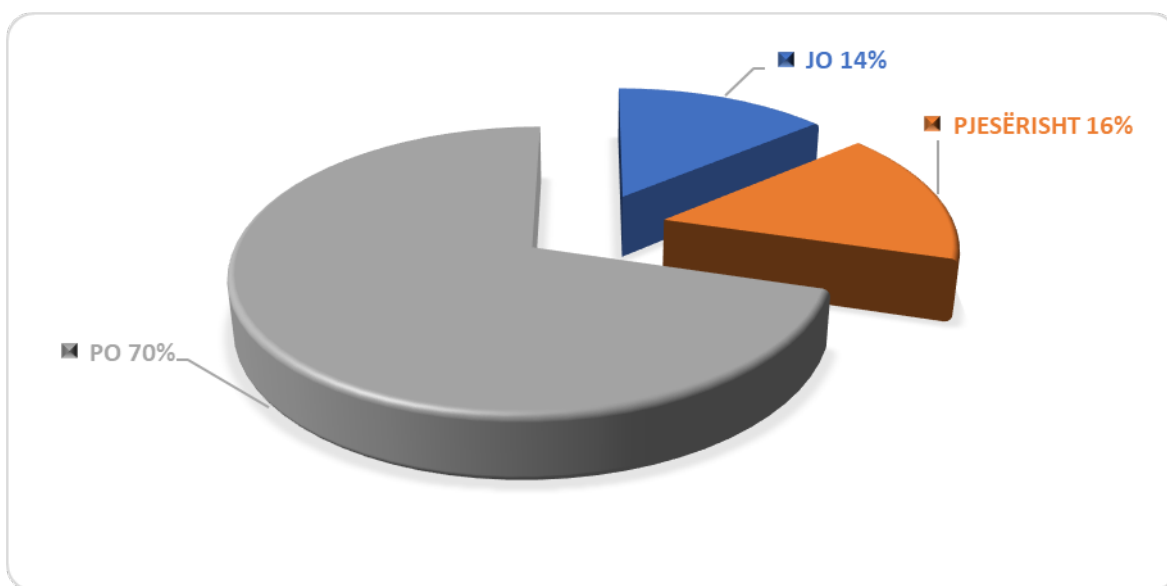
3. Pyetja/pohimi i tretë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Bullgarisë është mosmarrëveshja për gjuhën dhe historinë.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 30

B) PJESËRISHT 34

C) PO 152

Grafikoni nr. 3 - Përgjigjet në pyetjen nr. 3

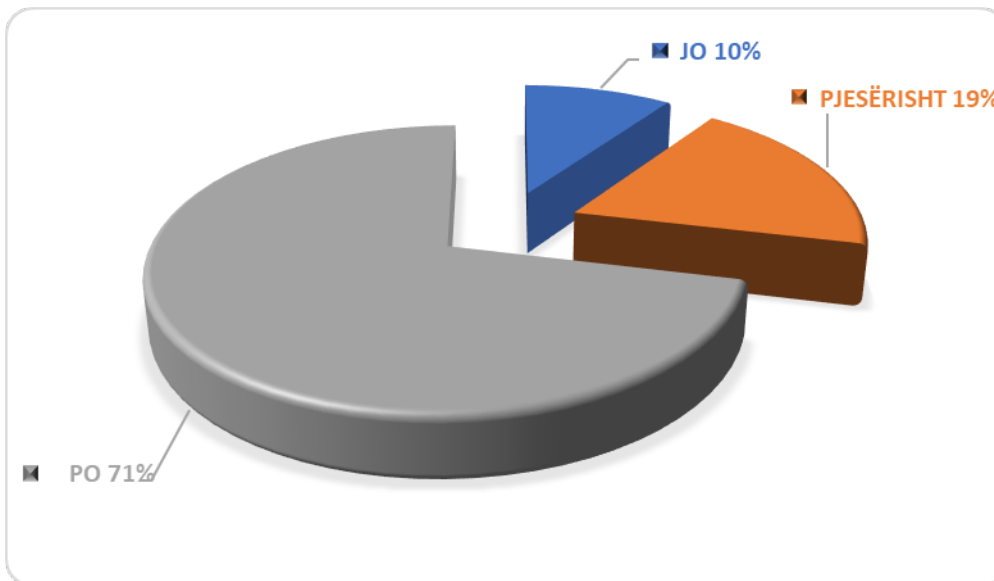
4. Pyetja/pohimi i katërt, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë:
Marrëdhëniet që ka Maqedonia me Serbinë mendoj se nuk janë mjaft të sigërtë dhe pozitive.

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 21

B) PJESËRISHT 41

C) PO 154

Grafikoni nr. 4 - Përgjigjet në pyetjen nr. 4

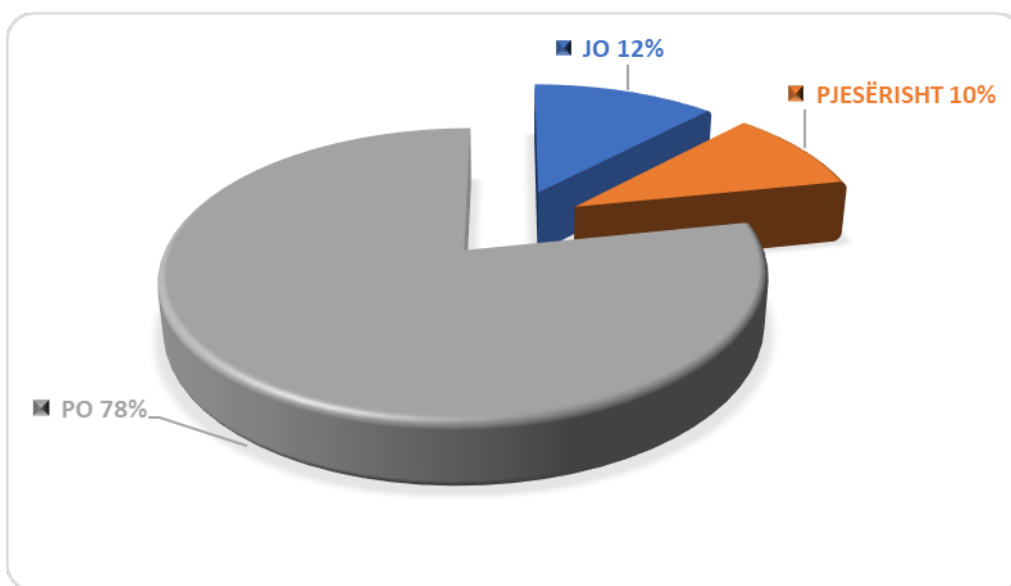
5. Pyetja/pohimi i pestë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *A mendoni se problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Serbisë është mospranimi i autoqefalitetit të KOM?*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 26

B) PJESËRISHT 21

C) PO 169

Grafikoni nr. 5 - Përgjigjet në pyetjen nr. 5

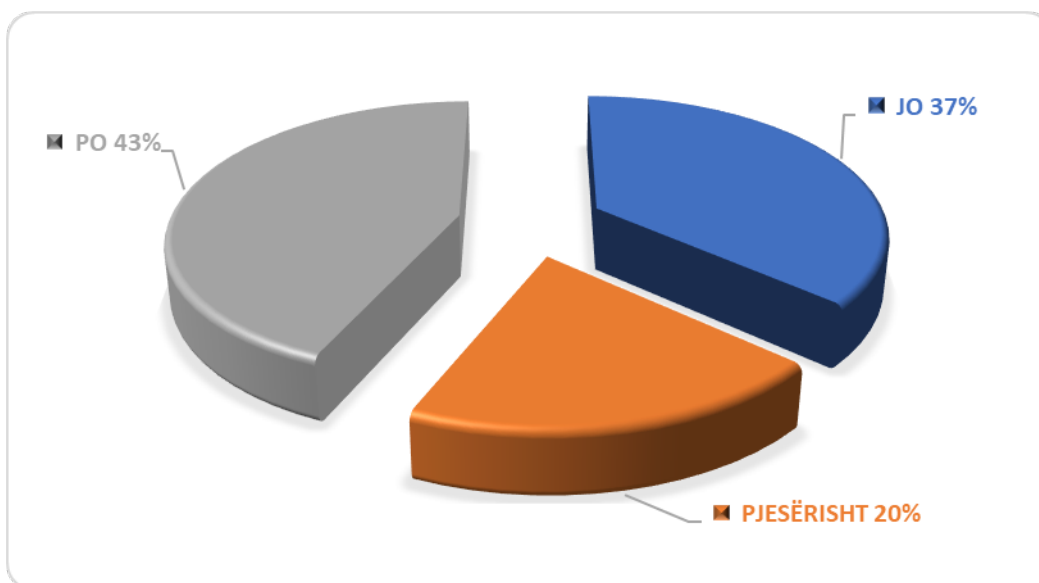
6. Pyetja/pohimi i gjashtë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *A mendoni që problemi fetar i Maqedonisë me Serbinë do të zgjidhet ndonjëherë bashkarisht?*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 79

B) PJESËRISHT 43

C) PO 94

Grafikoni nr. 6 - Përgjigjet në pyetjen nr. 6

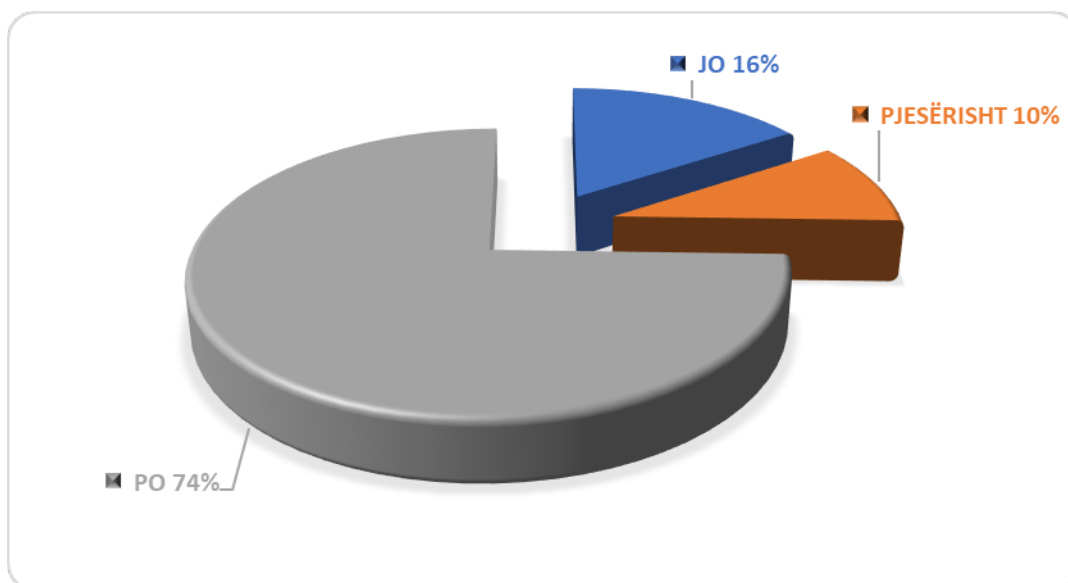
7. Pyetja/pohimi i shtatë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *A e shihni të rëndësishëm funksionin mbështetës në punën tuaj?*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 34

B) PJESËRISHT 21

C) PO 161

Grafikoni nr. 7 - Përgjigjet në pyetjen nr. 7

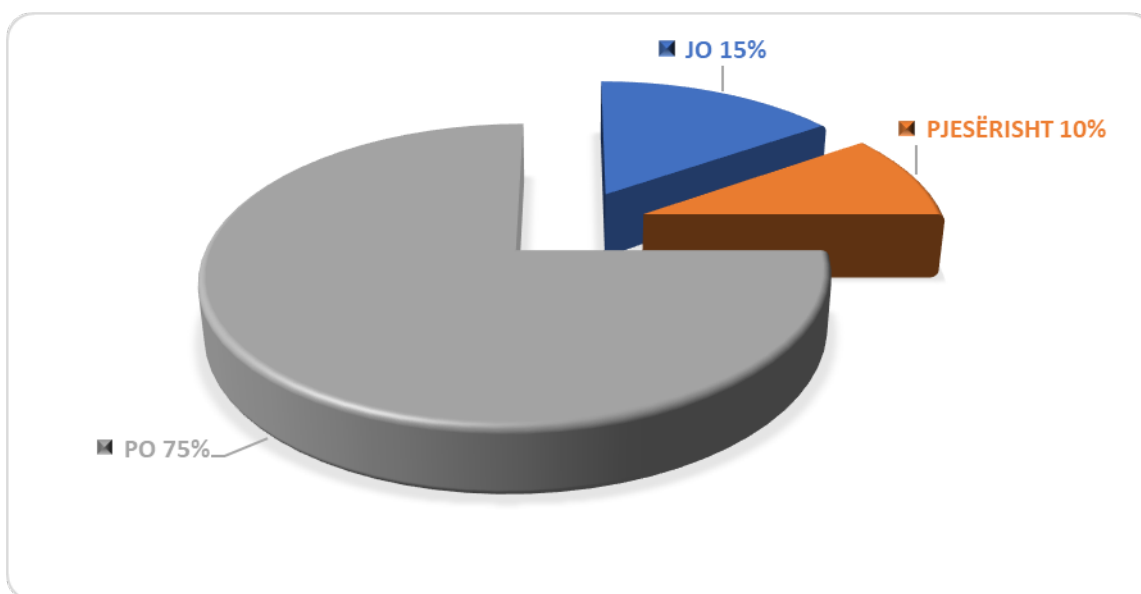
8. Pyetja/pohimi i tetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që një prej mosmarrëveshjeve midis Maqedonisë dhe Serbisë është edhe problemi që ka Serbia në lidhje me njohjen e Kosovës nga ana e Maqedonisë*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 33

B) PJESËRISHT 21

C) PO 162

Grafikoni nr. 8 - Përgjigjet në pyetjen nr. 8

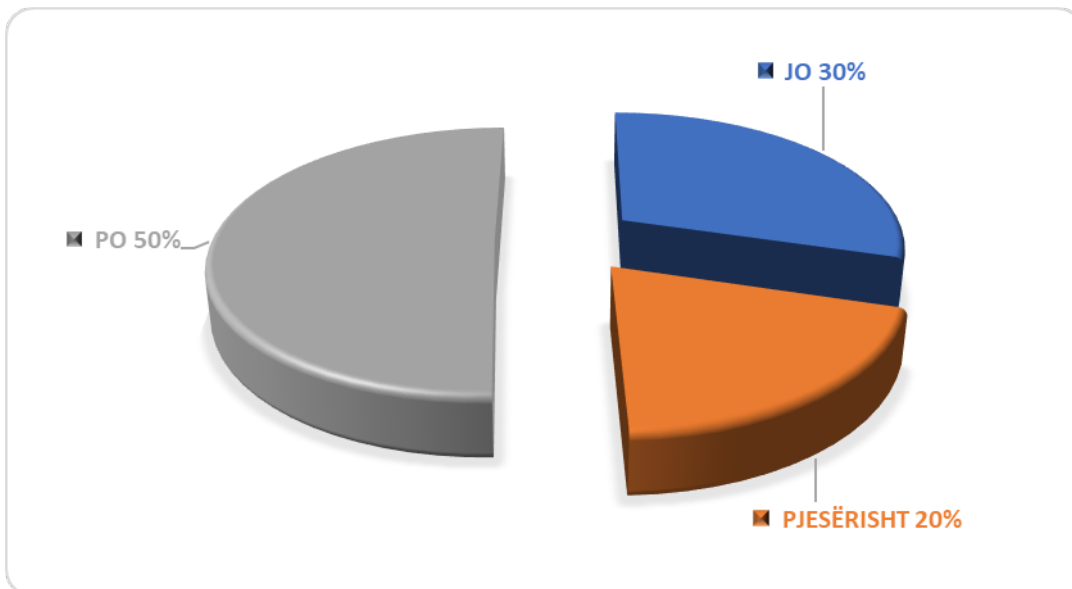
9. Pyetja/pohimi i nëntë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj se është e rëndësishme mbyllja e çështjes së emrit, Maqedonia dhe Greqia të arrijnë marrëveshje që do ta çojë Maqedoninë përpara.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 64

B) PJESËRISHT 43

C) PO 109

Grafikoni nr. 9 - Përgjigjet në pyetjen nr. 9

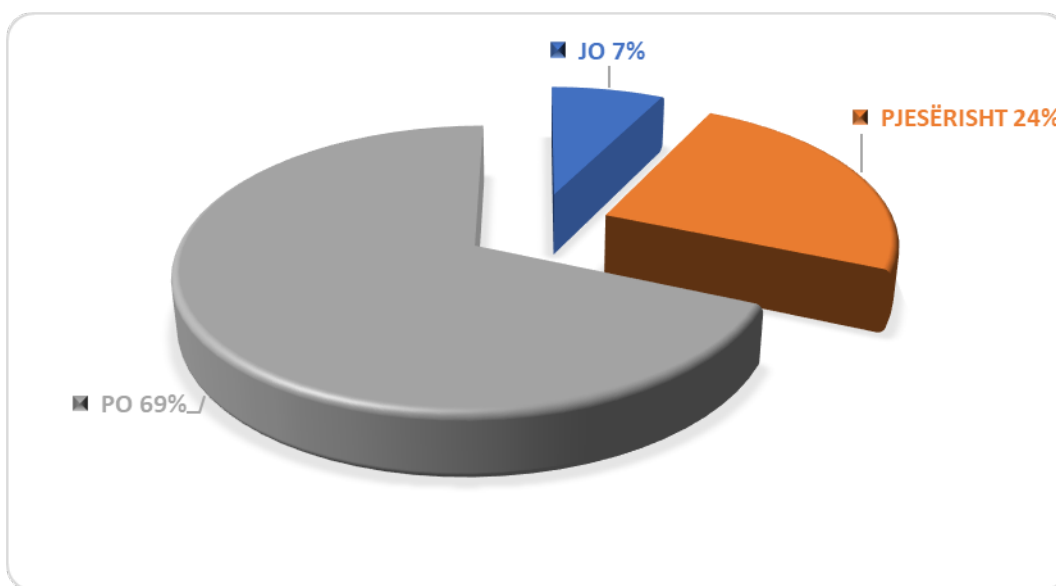
10. Pyetja/pohimi i dhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që Maqedonia kishte problem serioz me mosnjohjen e emrit kushtetues të vendit nga ana e Greqisë*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 16

B) PJESËRISHT 52

C) PO 148

Grafikoni nr. 10 - Përgjigjet në pyetjen nr. 10

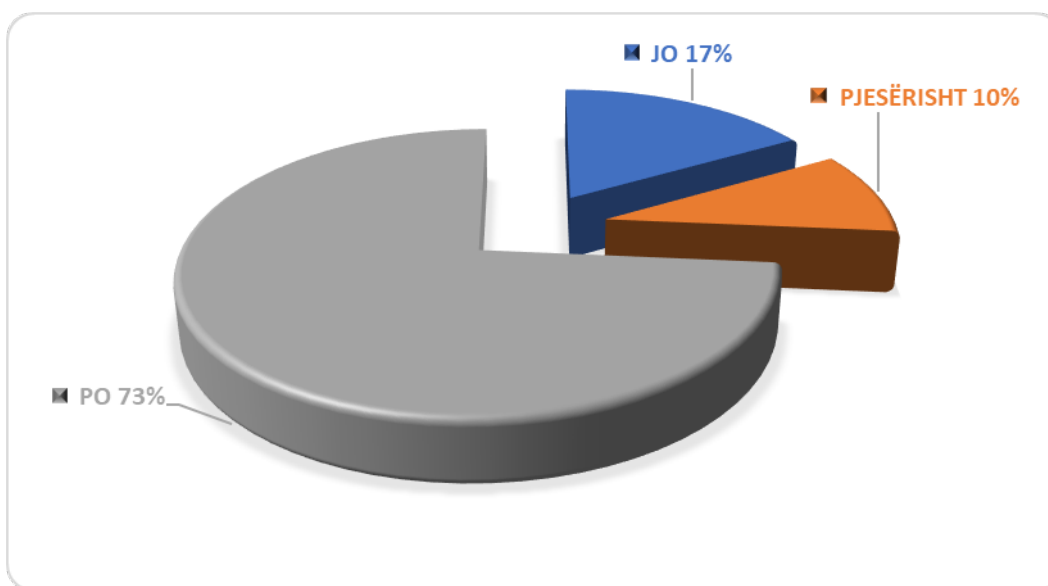
11. Pyetja/pohimi i njëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Besoj se Republika e Maqedonisë ka shfrytëzuar maksimumin me marrëveshjen e arritur me Republikën e Greqisë dhe nuk ka më çështje të hapura midis dy vendeve.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 36

B) PJESËRISHT 21

C) PO 159

Grafikoni nr. 11 - Përgjigjet në pyetjen nr. 11

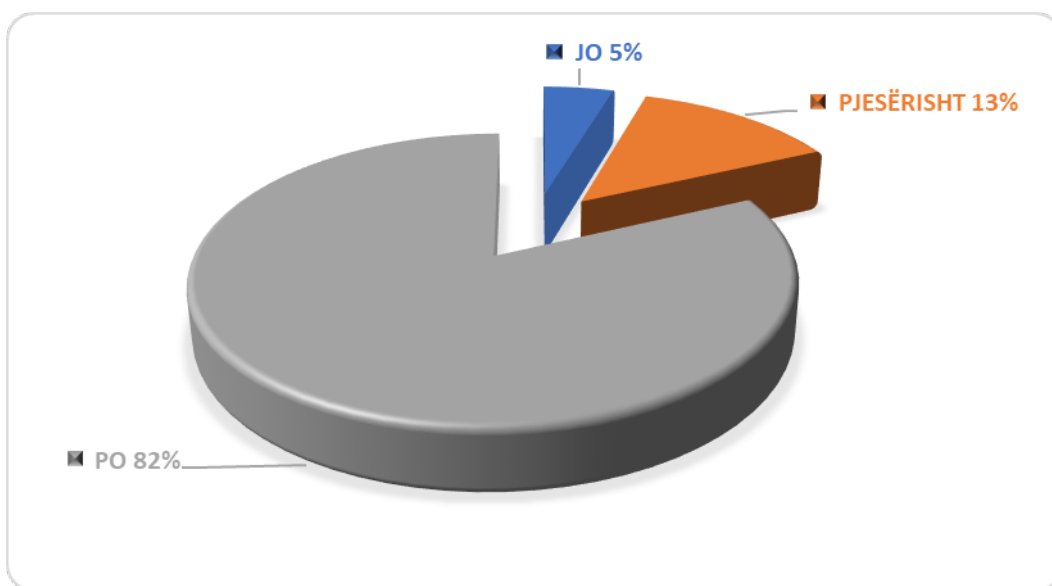
12. Pyetja/pohimi i dymbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Trendi i tejkalimit të problemeve të ndryshme politike me të cilat përballet Republika e Maqedonisë është i dukshëm*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 10

B) PJESËRISHT 29

C) PO 177

Grafikoni nr. 12 - Përgjigjet në pyetjen nr. 12

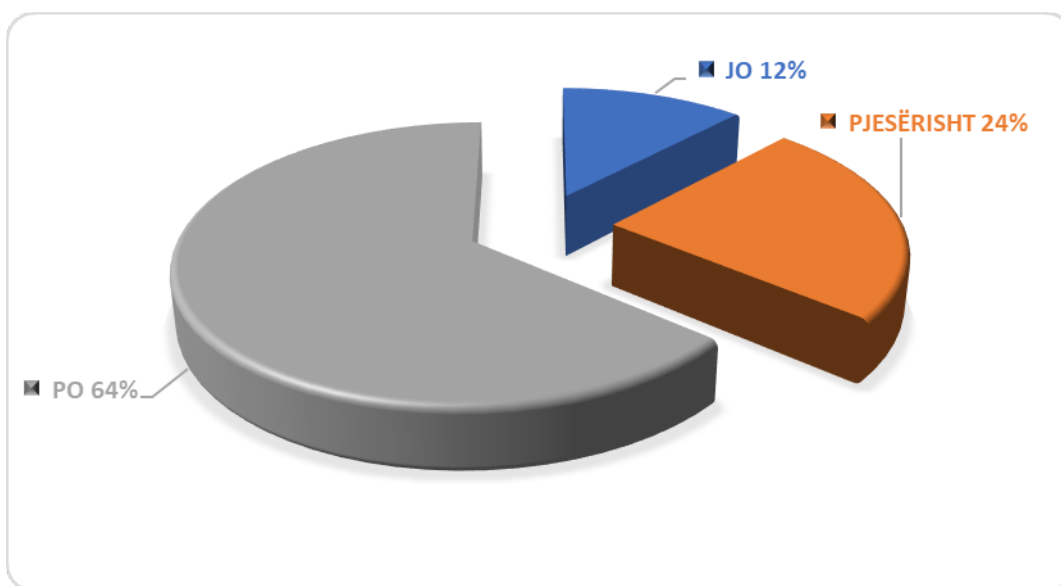
13. Pyetja/pohimi i trembëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Besoj që Republika e Maqedonisë deri më sot ka arritje dhe suksese të caktuara në skenën politike ndërkombëtare, pra në marrëdhëniet me fqinjët e saj.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 26

B) PJESËRISHT 52

C) PO 138

Grafikoni nr. 13 - Përgjigjet në pyetjen nr. 13

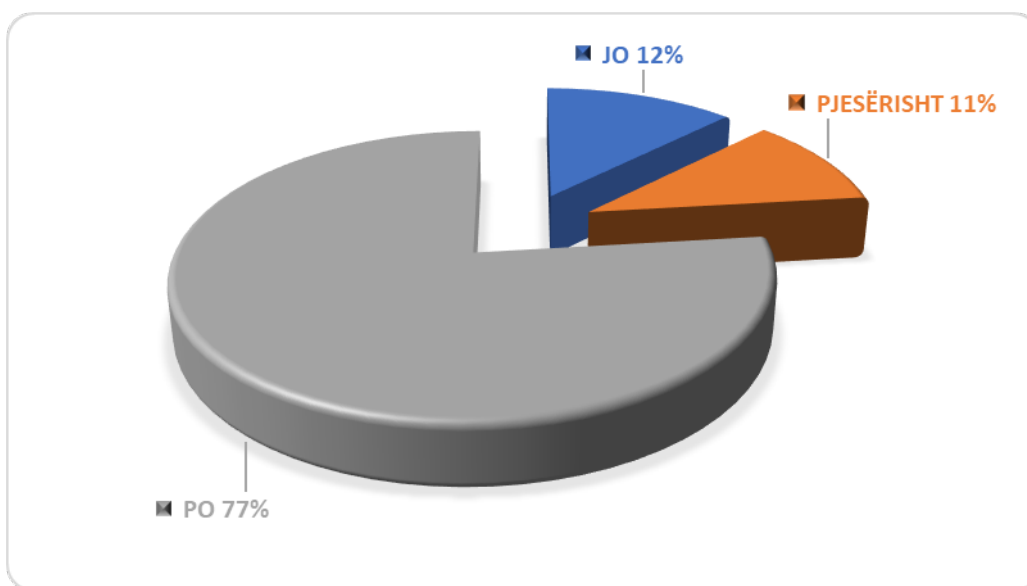
14. Pyetja/pohimi i katërmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve thotë: *Besoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie jashtëzakonisht të mira me fqinjët e saj, ku kryesisht janë të banuara me shqiptarë.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 27

B) PJESËRISHT 23

C) PO 166

Grafikoni nr. 14 - Përgjigjet në pyetjen nr. 14

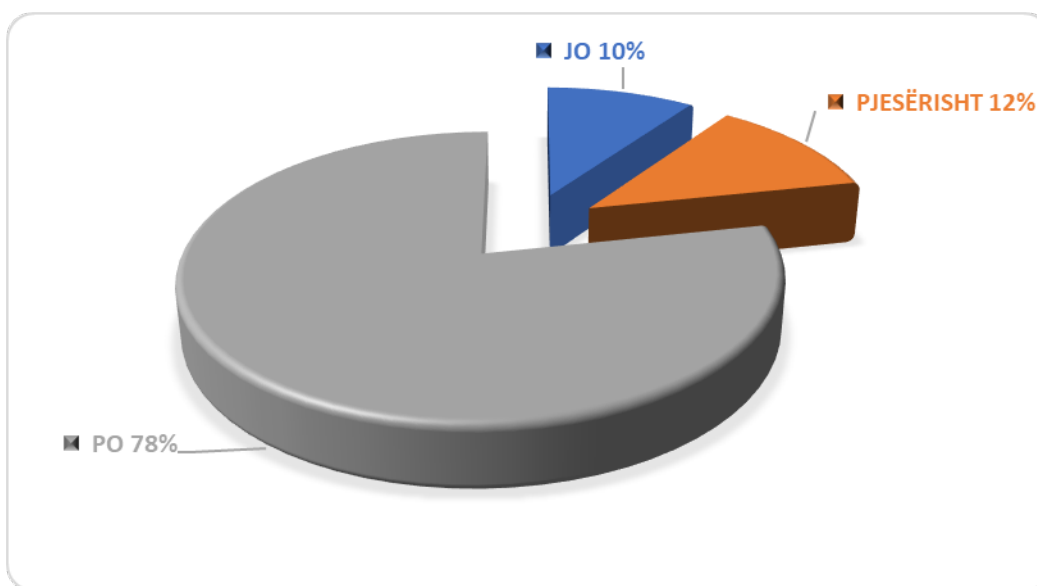
15. Pyetja/pohimi i pesëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Besoj që Republika e Maqedonisë ka disa mosmarrëveshje dhe disa pengesa politike me shtetet që nuk kanë shumicë shqiptare.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 22

B) PJESËRISHT 27

C) PO 177

Grafikoni nr. 15 - Përgjigjet në pyetjen nr. 15

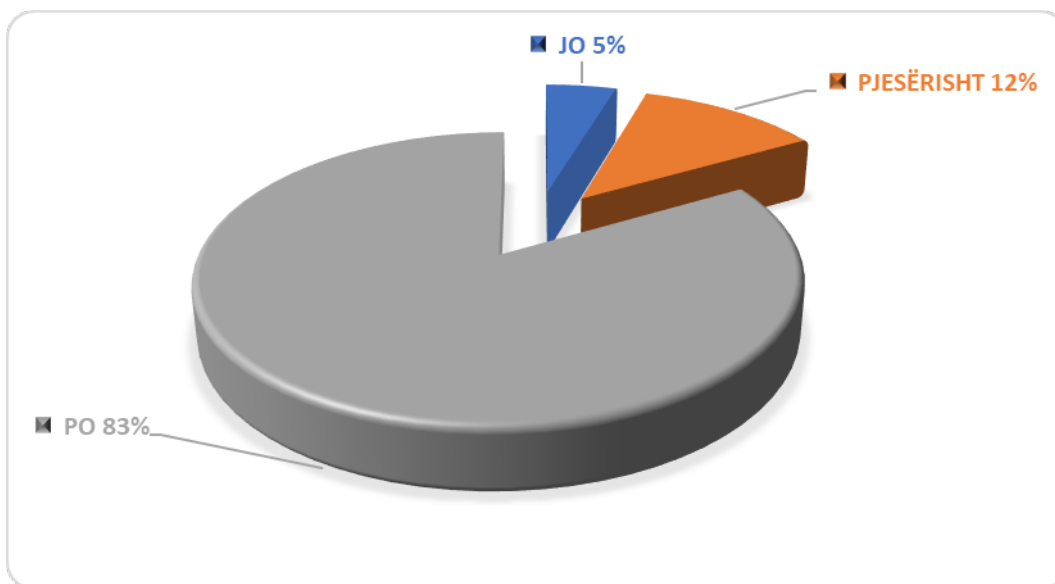
16. Pyetja/pohimi i gjashtëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Kosovës dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 10

B) PJESËRISHT 26

C) PO 180

Grafikoni nr. 16 - Përgjigjet në pyetjen nr. 16

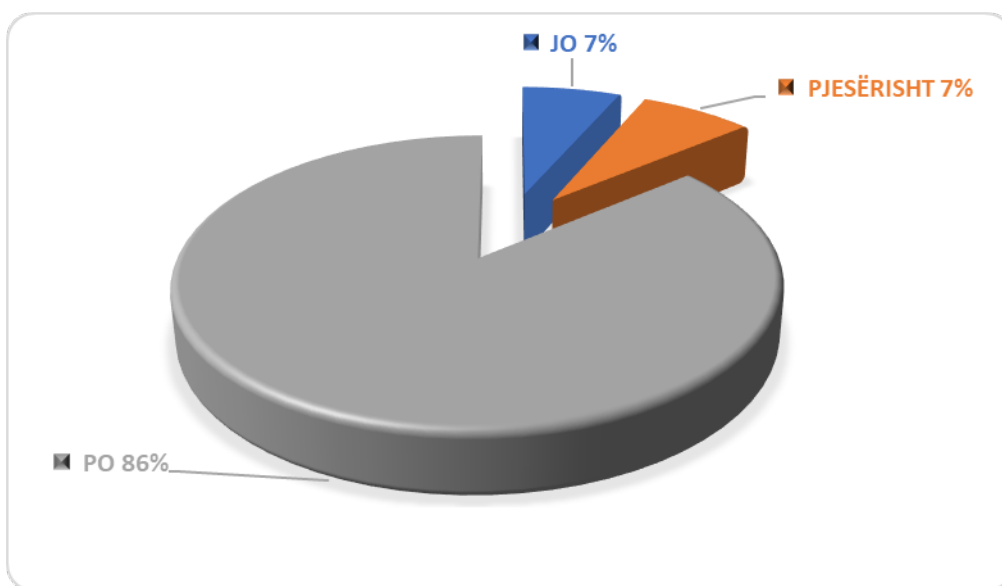
17. Pyetja/pohimi i shtatëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Shqipërisë dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar

A) JO 14

B) PJESËRISHT 16

C) PO 186

Grafikoni nr. 17 - Përgjigjet në pyetjen nr. 17

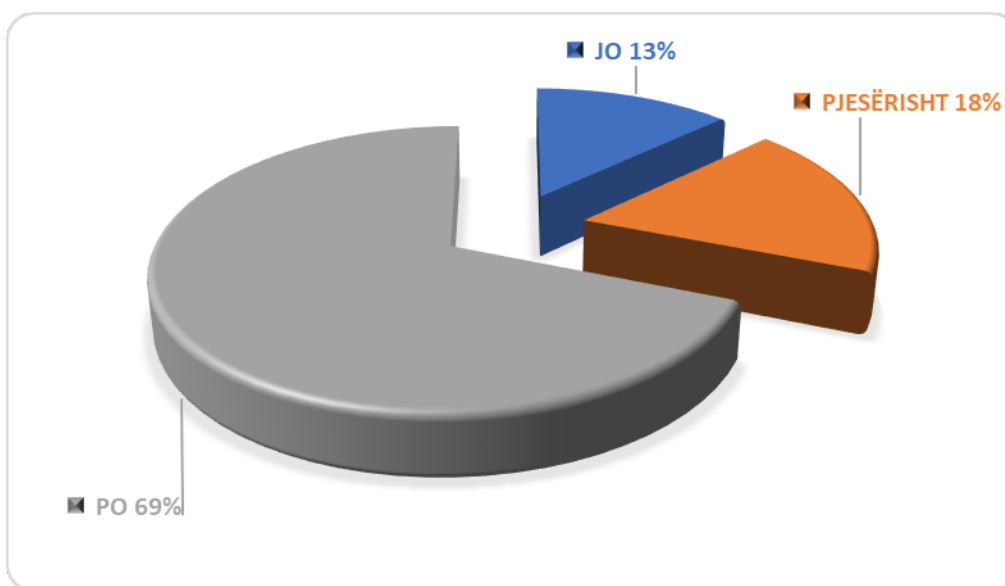
18. Pyetja/pohimi i tetëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 28

B) PJESËRISHT 39

C) PO 149

Grafikoni nr. 18 - Përgjigjet në pyetjen nr. 18

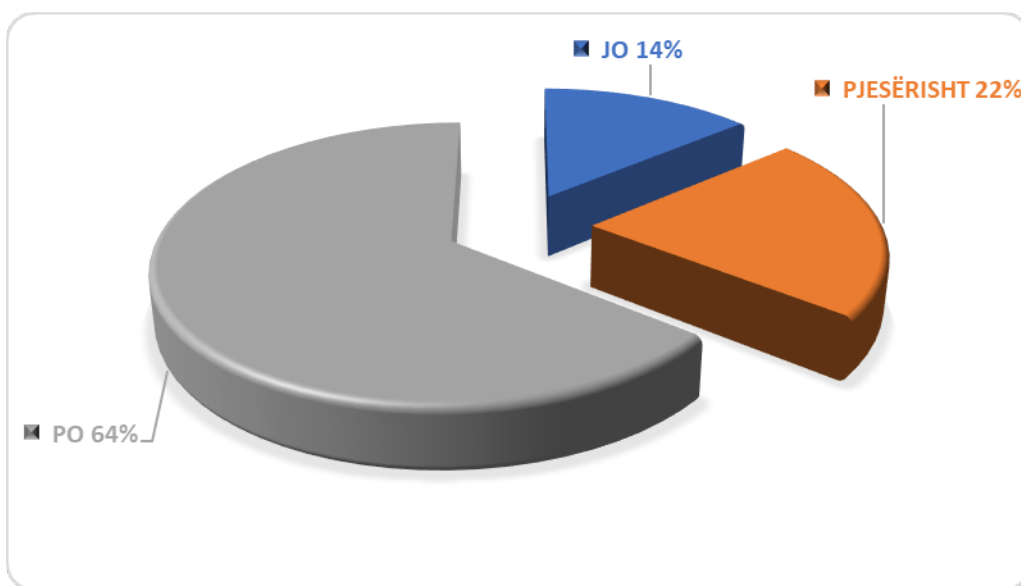
19. Pyetja/pohimi i nëntëmbëdhjetë, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë: *Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Maqedonisë*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 30

B) PJESËRISHT 47

C) PO 139

Grafikoni nr. 19 - Përgjigjet në pyetjen nr. 19

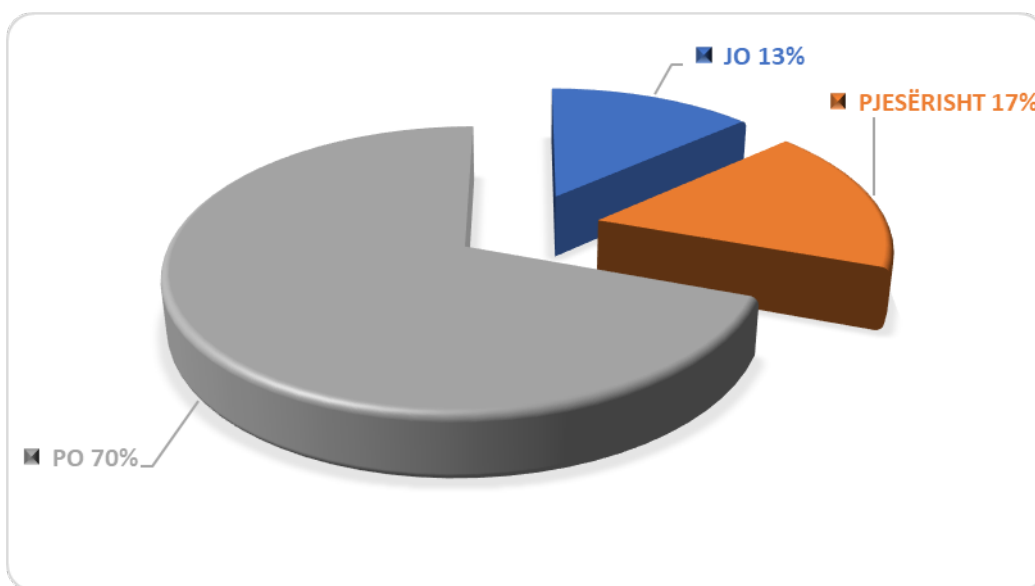
20. Pyetja/pohimi i njëzetë dhe e fundit, i cili është përshtatur dhe u është parashtruar të anketuarve, thotë, është si vijon: *Në përgjithësi, besoj që Republika e Maqedonisë ka aftësi të krijojë marrëdhënie të mira me të gjithë fqinjët e saj.*

Rezultatet e mëposhtme u morën nga gjithsej 216 të anketuar:

A) JO 29

B) PJESËRISHT 37

C) PO 150

Grafikoni nr. 20 - Përgjigjet në pyetjen nr. 20

Për të konfirmuar dhe vërtetuar hipotezat dhe pohimet e bëra, u bë një analizë cilësore e rezultateve të hulumtimit. Për këtë qëllim, përgjigjet e marra janë grupuar në bazë të indikatorëve nga të cilët janë nxjerrë dhe janë notuar dhe llogaritur siç duhet.

Notimi dhe llogaritja bëhet në mënyrë që:

- secila përgjigje A) merr 1 pikë,
- secila përgjigje B) merr 2 pikë dhe
- secila përgjigje C) merr 3 pikë.

Numri maksimal i pikëve që mund të nxirren nga një pyetje ose pohim (duke supozuar se të gjithë të anketuarit janë përgjigjur me përgjigjen nën C) është shuma e numrit të të anketuarve shumëzuar me 3, dhe minimumi është shuma e numrit të të anketuarve shumëzuar me 1 (duke supozuar se të gjithë të anketuarit janë përgjigjur me përgjigjen nën A).

Pikat e marra pjestohen me numrin e të anketuarve, duke siguruar kështu mesatare aritmetike për pohimin konkret ose për pyetjen konkrete.

Për të llogaritur variablën e secilës hipotezë, numri i përgjithshëm i pikave nga pohimet, pra pyetjet, që përbëjnë indikatorët e variablës konkrete, mblidhen dhe pjestohen me numrin e pohimeve ose pyetjeve.

Për të vërtetuar hipotezën, vlerat e përfituara nga variabla e pavarur përkatëse krahasohen me variablën e varur përkatëse.

Llogaritet mesi aritmetik i secilës pyetje, dhe më pas e secilës variabël hulumtuese. Rezultati mund të shkojë nga minimumi 1 deri në maksimum 3.

Nëse mesatarja aritmetike është më e madhe se 1.5, variabla konfirmohet, dhe nëse mesatarja aritmetike është më e vogël se 1.5, hudhet.

Nëse konfirmohet edhe variabla e varur edhe e pavarur e një hipoteze, atëherë hipoteza vërtetohet.

Gjithashtu, nëse refuzohet edhe variabla e varur edhe e pavarur e një hipoteze, hipoteza përsëri vërtetohet.

Hipoteza gjenerale e përcaktuar në hulumtim ishte:

“R. e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me fqinjët ku kryesisht jetojnë popullatë shqiptare, si R. e Shqipërisë dhe R. e Kosovës, e nga ana tjetër, ekzistojnë disa problematika të thella dhe pengesa politike me shtetet fqinje që nuk janë të banuara me popullatë shqiptare, si, R. E Sërbisë, R. E Bullgarisë dhe R. E Greqisë”

Përgjigjet e marra nga të anketuarit:

Pyetja/ Pohimi	A- JO	B- PJESËRISHT	C- PO	Σ të anketuarve
1	20	14	182	216
2	23	32	161	216
3	30	34	152	216
4	21	41	154	216
5	26	21	169	216
6	79	43	94	216
7	34	21	161	216
8	33	21	162	216
9	64	43	109	216
10	16	52	148	216
11	36	21	159	216
12	10	29	177	216
13	26	52	138	216
14	27	23	166	216
15	22	27	177	216
16	10	26	180	216
17	14	16	186	216
18	28	39	149	216
19	30	47	139	216
20	29	37	150	216

Tabela e mësipërme përmbledh përgjigjet e tabeluara (të përmbledhura) të marra nga të anketuarit. Vlen të përmendet që të gjithë të anketuarit dhanë përgjigjen e tyre, ose mendimin e tyre për pyetjet ose pohimet që përbëjnë pyetësorin e anketës.

Tabela e mëposhtme tregon pikët e llogaritura sipas përgjigjeve të dhëna nga të anketuarit, sipas metodologjisë së paraqitur më parë, d.m.th. për secilën përgjigje nën A = 1 pikë, për secilën përgjigje nën B = 2 pikë, dhe për secilën përgjigje nën C = 3 pikë.

Si përmbledhje, koeficientët e llogaritur për secilën pyetje individualisht, si dhe shumën që do të konfirmonte hipotezën e përgjithshme, janë paraqitur në tabelën më poshtë.

Pika të llogaritura nga popullata e anketuar

Pyetja/pohimi	A- JO	B- PJESËRISHT	C- PO	Σ pikëve	Σ /Nr. e të anketuarve
	X 1 pikë	X 2 pika	X 3 pika	Σ	$\Sigma/216$
1	20	28	546	594	2.75
2	23	64	483	570	2.63
3	60	68	456	584	2.70
4	42	82	462	586	2.71
5	52	42	507	601	2.78
6	158	86	291	535	2.47
7	68	42	483	593	2.74
8	66	42	486	594	2.75
9	128	86	327	541	2.50
10	32	104	444	580	2.68
11	72	42	477	591	2.73
12	20	58	531	609	2.81
13	52	104	414	570	2.63
14	54	46	498	598	2.76
15	44	54	531	629	2.91
16	20	52	540	612	2.83
17	28	32	558	618	2.86
18	56	78	447	581	2.68
19	60	94	417	571	2.64
20	58	74	450	582	2.69
Σ					54,25
$\Sigma/20$					2,71

Nga përgjigjet e dhëna nga të anketuarit në 20 pyetjet (pohimet), mund të konkludohet se, sipas të anketuarve, Republika e Maqedonisë ka mosmarrëveshje me Republikën e Bullgarisë në lidhje me gjuhën dhe historinë të cilat mbështesin hipotezën e parë ndihmëse.

Vlen të përmendet gjithashtu se është konfirmuar hipoteza e dytë ndihmëse, e cila thoshte se Republika e Maqedonisë ka probleme me Republikën e Sërbisë në sferën fetare, për shkak të mospranimi të autoqefalitetit të Kishës Ortodokse Maqedonase nga ana e Kishës Ortodokse Sërbe.

Më tej, ashtu si dy hipotezat ndihmëse paraprake, konfirmohet hipoteza e mëposhtme ndihmëse, përkatësisht që Republika e Maqedonisë ka probleme serioze me çështjen e emrit, me fqinjin e saj jugor, pra me Republikën e Greqisë. Si rrjedhojë, mund të konkludohet se Republika e Maqedonisë ka një tendencë për të kapërcyer problemet e ndryshme politike me të cilat përballet, dhe se Republika e Maqedonisë, deri më sot, ka arritur progres dhe suksese të caktuara në arenën politike ndërkombëtare, pra në marrëdhëniet e saj me fqinjët, duke mbështetur hipotezat e katërt dhe të pestë ndihmëse.

Më në fund, sipas asaj që u tha më sipër, mund të konkludohet se konfirmohet hipoteza e përgjithshme e hulumtimit, përkatësisht që “R. e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me fqinjët ku kryesisht jetojnë popullatë shqiptare, si Republika e Shqipërisë dhe Republika e Kosovës, e nga ana tjetër, ekzistojnë disa problematika të thella dhe pengesa politike me shtetet fqinje që nuk janë të banuara me popullatë shqiptare, si, Republika e Sërbisë, Republika e Bullgarisë dhe Republika e Greqisë”

PËRMBYLLJE

Hyrja në dekadën e tretë të pavarësisë për Republikën e Maqedonisë është edhe një arsye për të festuar të gjitha sukseset gjatë njëzet viteve të fundit, por edhe një motiv tjetër për t'u rikthyer në atë që ka kaluar demokracia (ende e re), dhe mundësia për të mësuar mësim nga ajo e kaluar relativisht e shkurtër.

Krijimi i një shteti të pavarur gjithashtu çon në mënyrë të pashmangshme në krijimin e një politike të pavarur dhe shërbimi diplomatik, i cili ishte një nga aspektet më të rëndësishme të procesit të përgjithshëm të pavarësisë. Duke pasur parasysh rrethanat e rajonit tonë, marrëdhëniet e vendeve fqinje dhe (jo)përvojën e shërbimeve në atë kohë - kjo sfidë do të jetë një problem për shumë elita në pushtet, dhe disa aspekte të saj janë të pranishme edhe sot.

Mbijetesa e shteteve të vogla është një problem që nuk zgjidhet lehtësisht, dhe në Ballkan është komplikuar shumë më tepër në çështjet me karakter historik dhe etniko-fetar i cili ka lënë gjurmë të përhershme që nga rrënia e ish- Jugosllavisë. Në politikën e jashtme maqedonase gjatë dy dekadave të kaluara, kanë qenë të pranishme më shumë çështje dhe shumica e tyre mund të thuhet që janë prezente edhe sot – duke filluar nga qëllimi primar i njohjes së pavarësisë ndërkombëtarisht dhe anëtarësimit në organizatat ndërkombëtare përmes “ekuidistancës” dhe definimit të prioriteteve të politikës së jashtme, e deri në forcimin e diplomacisë publike dhe ekonomike në vitet e fundit.

Duket se çështja -kontesti i imponuar nga Greqia, dominon gjatë gjithë periudhës, dhe ky dominim u bën trysni çështjeve tjera që do të ishin të zakonshme në një situatë “normale” - kur ai kontest nuk do të ekzistonte. Kjo çështje ka ngadalësuar njohjen ndërkombëtare, anëtarësimin në organizata ndërkombëtare, pranimin në BE dhe NATO, vendosjen e marrëdhënieve bilaterale me disa vende, dhe kujdesin e maqedonasve në vendet fqinje, madje edhe disa aspekte të bashkëpunimit ekonomik ndërkombëtar.

Nëse njohja dhe çështjet në lidhje me të mund të thuhet se kanë apsolvuar, anëtarësimi në Bashkimin Evropian dhe NATO - megjithëse gjithmonë ishte në krye të prioriteteve - me siguri do të mbetej i porealizuar edhe për disa vite të tjera, duke pasur parasysh rrethanat në vetë organizatat (mbi të gjitha në BE) edhe pse Republika e Maqedonisë së Veriut u bë pjesë e NATO-s (në periudhën derisa ishte duke u punuar ky hulumtim shkencor) por jo edhe pjesë e

BE. Kjo është një shprehje e një situatë në të cilën edhe pse vendi i plotësonte kriteret për anëtarësimin në NATO dhe fillimin e negociatave për anëtarësim në BE – prosperiteti në këtë drejtim ka qenë i kufizuar nga abuzimi i pushtetit të vetos nga një shtet që është anëtar i këtyre dy organizatave (Greqia). Zgjidhja e kësaj mosmarrëveshje të gjatë të imponuar ishte përcaktim për elitat politike, megjithëse ekzistonte ndryshim në metodologjinë që do të zbatohet. Sidoqoftë, ka të ngjarë që të gjithë të bien dakord që për të përmirësuar pozicionet nacionale, është e nevojshme të forcohen kapacitetet e mundëshme për këtë qëllim, duke e ditur që është absurde të pritet që faktorë të jashtëm do të balancojnë fuqinë e palës tjetër në mosmarrëveshje.

Ashtu edhe ndodhi. R. e Maqedonisë së Veriut u bë antare e 30-të e NATO-s me këtë dinamikë të ndodhive:

- 15.11.1995 Partneritet për paqe
- 19.04.1999 Plani i veprimit për antarsim
- 11.07.2018 Thirrja për antrasim
- 06.02.2019 Protokoli për pranim
- 19.03.2020 Traktati hyn në fuqi
- 27.03.2020 Anëtare e plotë e NATO.

Poashtu më 24.03.2020, pas 20 vite proces stabilizim-asocimit, 15 vite si vend kandidat, 27 vendet antare të BE japin dritën jeshile për fillim të negociatave për antarsim të R. së Maqedonisë së Veriut në BE, pa asnjë kusht plotësues për vendin.

Nata ndërmjet 26 dhe 27.03.2020 ishte nata ku kryeministrat e vendeve anëtare në Këshillin Evropian aprovuan vendimin e ministrave për fillimin e bisedimeve.

Ceremonia e ngritjes së flamurit do të bëhet me 30 mars 2020 në Mons (Belgjik) dhe në Norfolk (SHBA)

“Maqedonia e Veriut tashmë është pjesë e familjes së NATO-s, familja e tridhjetë kombeve dhe afër 1 mlrd njerëzve. Një familje e bazuar në sigurinë që, pa marrë parasyshë me çfarë sfida ballafaqohemi, jemi më të fuqishëm dhe më të sigurtë së bashku.”- **Jens Stoltenberg**

Pas këtyre ngjarjeve me rëndësi për vendin tonë, mendoj që shtetin tonë dhe popullin tonë e pret një e adhme e mirë dhe premtuese.

Mes çështjeve të ngritura gjatë dy dekadave të fundit përfshihen edhe probleme që lidhen me marrëdhëniet fqinjësore me Bullgarinë (njohja e veçorive kombëtare dhe gjuhës); me Sërbinë (për njohjen e Kishës Ortodokse Maqedonase - Autoqefalitetit); si me Shqipërinë (për njohjen e të drejtave të pakicës maqedonase në këtë vend).

Marrëdhëniet me shtetin e sapoformuar të Kosovës ndikohen nga raste individuale të ekstradimit të të dyshuarve për krime të rënda, të cilat duhet të zgjidhen me vullnet politik nga të dy palët, dhe të presin formimin dhe funksionimin e plotë të sistemit juridik të shtetit fqinj. Në vitet e ardhshme, diplomacia maqedonase duhet të përqëndrohet në konsolidimin e vet dhe të përmirësojë vazhdimisht perceptimin e shtetit në plan të jashtëm, si dhe perceptimin e rëndësisë së tij në plan të brendshëm.

Ndër të tjera, problemet që politika jonë e jashtme është përballur në dy dekadat e kaluara, kanë të bëjnë me disa nga problemet me të cilat është përballur e gjithë shoqëria: dominimi i politikave dhe direktivat e partive në administratë; dukshmëria në ndarjet dhe dallimet etnike; mungesa e mjeteve financiare; mungesa e stafit profesional; ndryshimi i prioriteteve sipas ndryshimit të elitës politike në pushtet; injorimi i trendeve bashkëkohore në diplomaci; frenimi i veprimtarive të politikës së jashtme të integrimi evropiane dhe euro-atlantike; vonesa në krijimin e partneriteteve bilaterale; bashkëpunim i pamjaftueshëm me komunitetin akademik dhe sektorin civil; etj. Në dekadën e tretë, ekzistojnë ende disa çështje të hapura që duhet të plotësohen për të përcaktuar politikën e jashtme në mënyrë që ajo të jetë funksionale dhe efektive në skenën ndërkombëtare. Situata aktuale në politikën e jashtme maqedonase është rezultat i të gjitha reformave të deritanishme, por ashtu si në shumë fusha të tjera, nevojitet modernizim i mëtejshëm dhe përshtatje me rrethanat bashkëkohore.

Përkushtimi i Republikës së Maqedonisë së Veriut për marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë është rinovuar me një entuziazëm të ri, një vizion të qartë dhe aktivitete konkrete. Marrëdhëniet transparente dhe të hapura, bazuar në respektin e ndërsjellë dhe bashkëpunimin reciprok të dobishëm, ndërtohen me të gjitha vendet fqinje: Shqipërinë, Bullgarinë, Greqinë, Kosovën dhe Sërbinë. Tashmë është bërë përparim i rëndësishëm në këtë drejtim.

LITERATURA E KONSULTUAR:**Libra**

1. Abdullahi, J, “Politika dhe politikat publike”, Arbëria Design 2016
2. Byman, D. “Deadly Connections: States that Sponsor Terrorism”. Cambridge University Press, 2005
3. Janev, I., “International relations and foreign politics (ëith the example of Yugoslav relations ëith the United Nations)”, Institute of Political Studies, Belgrade, 2002.
4. Janev, I, “Theory of international relations and foreign politics”. publ.: “Plato”, Belgrade, 1998
5. Ortakovski, V, “Interethnic relations and minorities in the Republic of Macedonia”, St. Cyril and Methodius University, Skopje
6. Rexhepi, Z, “Zhvillimet politiko-shoqërore te shqiptarët në Maqedoni 1990 – 2001” Tringa Design, Tetovë 2005
7. Sean, D. Murpfy, “Principles of International Law” Concise hornbook series, Thomson
8. Vukadinović, R. “Međunarodni politički odnosi”, Zagreb, 1998
9. Андов С., “На мој начин”, Матица Македонска, Скопје 2003
10. Габер, В. “Од објект до субјект Македонија во меѓународните односи”, Friedrich Ebert Stiftung, Скопје, 2017
11. Георгиевски, С и Додевски, С, Документи за Република Македонија 1990-2005, Правен Факултет „Јустинијан Први”, Скопје 2008
12. Петреска, Д, Ачкоска, В, Пешевска, М. “Историја за четврта година реформирано гимназиско образование”. Скопје. 2005, Табернакул
13. Поповски В, Ѓорѓиев В, Тодоровски З, Ачкоска В. “Создавањето на современата македонска држава”, „Македонска реч”- „Македоника литера”, Скопје 2014
14. Тилев, Д. “Регионална соработка во процесот на интеграција на Балканот во Европската Унија”. Универзитет Св. Кирил и Методиј, Правен факултет, Скопје, 2004
15. Тунтев А., Република Македонија – прва декада (1990-1999), Ми-Ан, Скопје 2005
16. Шкарик С, “Македонија на сите континенти”, Унион Трејд, Скопје 2000

Revista, gazeta dhe buletine

1. “Revista Brasileira de Política Internacional”, vol.54
2. “Нова Македонија”, Shkup, 29 qershor 1994
3. “ОГЛЕДАЛО”, СПИСАНИЕ ЗА ПРАВОСЛАВНА ВЕРА, КУЛТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА, Тетовско-гостиварска епархија, Двоброј 8/9 · Декември 2017,
4. “Утрински весник”, бр. 5369 сабота, 29 април 2017
5. Astri Suhrke, Michael Barutciski, Peta Sandison, Rick Garlock, UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES EVALUATION AND POLICY ANALYSIS UNIT, “The Kosovo refugee crisis”, 2000
6. KIPRED (Kosovar Institute For Polisy Research And Development- Instituti Kosovar për Hulumtim dhe Zhvillim të Politikave) “Analizë e Politikave”, Nr.3/14, Maj 2014
7. Revista “Fokus” 20.01.2015

8. Revista javore “Globus”, nr.414 07.04.2015

Web

1. <http://javno.mk>
2. <http://pretsedatel.mk>
3. <http://star.vecer.com.mk>
4. <http://www.dijaspora.gov.rs>
5. <http://www.dw.de>
6. <http://www.globusmagazin.com.mk>
7. <http://www.hrw.org>
8. <http://www.kosovaelire.com>
9. <http://www.kosovothankyou.com>
10. <http://www.pp.gov.al>
11. <http://www.seep.ceu.hu>
12. <http://www.siofa.gov.mk> (Under construction now)
13. <http://www.slvesnik.com.mk>
14. <http://www.stat.gov.mk>
15. <https://akademik.mk>
16. <https://europeanwesternbalkans.com>
17. <https://fokus.mk>
18. <https://internationalrelations.sfsu.edu/what-ir>
19. <https://mfa.gov.mk>
20. <https://polisci.wisc.edu/fields/international-relations>
21. <https://respublica.edu.mk>
22. <https://sdk.mk>
23. <https://tv21.tv>
24. <https://vlada.mk>
25. <https://vlada.mk/vlada-ministerstva>
26. <https://www.balkanweb.com>
27. <https://www.bdi.mk>
28. <https://www.koha.net>
29. <https://www.mkd.mk>
30. <https://www.slobodnaevropa.org>
31. <https://www.sobranie.mk>
32. <https://www.sobranie.mk>
33. <https://www.unhcr.org>

SHTOJCA

Shkurtesat

OJQ- Organizata JoQeveritare
KB- Kombet e Bashkuara
FMN- Fondi Monetar Nderkombetar
BE- Bashkimi Evropian
SKJ- Savez Komunist Jugosllavije- lidhja komuniste jugosllave
UCK- Ushtria Clirimtare e Kosoves
UCK- ushtria CLirimtare Kombetare
UCPMB- Ushtria Clirimtare E Presheves Medvegjes dhe Bujanocit
MO- Marreveshja e Ohrit
RSFJ Republika Socialiste Federative e Jugosllavise
MNM- Makedonija na Makedoncite
KE- Komisioni Evropjan
NATO- North Atlantic Treaty Organization (Organizata e Traktatit të Atlantikut Verior)
JNA- Jugoslovenska Narodna Armija
APJ- Armata Popullore e Jugosllavisë
ACHOM- Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Македонија
KOM- Kisha Ortodokse Maqedonase
KOS- Kisha Ortodokse Serbe
OA- Ohridska Arhiepiskopija
KOG- Kisha Ortodokse Greke
VMRO- Vnatreshna Makedonska Revolucionerna organizacija (Organizata e Brendshme Revolucionare Maqedonase)
OKB- Organizata e Kombeve të Bashkuara
IRJM- Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë
PASOK- Levizja socialiste panheleniste (parti politike greke)
FYROM (Former Yugoslavian Republic of Macedonia)
OSBE- Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
MIA - Medium Information Agency)

Pyetësi anketues

Të nderuar,

Ky pyetësor i anketës është anonim dhe mund të plotësohet sipas gjykimit tuaj. Bëhet fjalë për pyetje që janë pjesë e hulumtimit tim brenda tezës së masterit. Rezultatet e marra do të përdoren ekskluzivisht për qëllime hulumtuese të tezës së masterit me titull “*Marrëdhëniet e Republikës së Maqedonisë me fqinjët pas vitit 2001*”. Ju janë dhënë 20 pyetje apo pohime të cilave ju duhet të jepni mendime ose përgjigje.

Nr. Ren.	Pyetjet/ Pohimet	1	2	3
1	A mendoni se Republika e Maqedonisë ka disa mosmarrëveshje me Republikën e Bullgarisë?			
2	A jeni të informuar me problemet/çështjet që paraqesin sfida për Maqedoninë dhe Bullgarinë?			
3	Mendoj që problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Bullgarisë është mosmarrëveshja për gjuhën dhe historinë.			
4	Marrëdhëniet që ka Maqedonia me Sërbinë mendoj se nuk janë mjaft të sinqerta dhe pozitive.			
5	A mendoni se problemi më i madh midis Maqedonisë dhe Sërbisë është mospranimi i autoqefalitetit të KOM?			
6	A mendoni që problemi fetar i Maqedonisë me Sërbinë do të zgjidhet ndonjëherë bashkarisht?			
7	A e shihni të rëndësishme funksionin mbështetës në punën tuaj?			
8	Mendoj që një prej mosmarrëveshjeve midis Maqedonisë dhe Sërbisë është edhe problemi që ka Serbia në lidhje me njohjen e Kosovës nga ana e Maqedonisë			
9	Mendoj se është e rëndësishme mbyllja e çështjes së emrit, Maqedonia dhe Greqia të arrijnë marrëveshje që do ta çojë Maqedoninë përpara.			
10	Mendoj që Maqedonia kishte problem serioz me mosnjohjen e emrit kushtetues të vendit nga ana e Greqisë			
11	Besoj se Republika e Maqedonisë ka shfrytëzuar maksimumin me marrëveshjen e arritur me Republikën e Greqisë dhe nuk ka më çështje të hapura midis dy vendeve.			
12	Trendi i tejkalimit të problemeve të ndryshme politike			

	me të cilat përballet Republika e Maqedonisë është i dukshëm			
13	Besoj që Republika e Maqedonisë deri më sot ka arritje dhe suksese të caktuara në skenën politike ndërkombëtare, pra në marrëdhëniet me fqinjët e saj.			
14	Besoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie jashtëzakonisht të mira me fqinjët e saj, ku kryesisht janë të banuara me shqiptarë.			
15	Besoj që Republika e Maqedonisë ka disa mosmarrëveshje dhe disa pengesa politike me shtetet që nuk kanë shumicë shqiptare.			
16	Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Kosovës dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.			
17	Mendoj që Republika e Maqedonisë ka marrëdhënie shumë të mira me Republikën e Shqipërisë dhe nuk kanë çështje të hapura dhe të pazgjidhura reciproke.			
18	Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së Kosovës dhe Republikës së Maqedonisë.			
19	Mendoj që gjithmonë ka hapësirë për përmirësimin e politikave midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Maqedonisë			
20	Në përgjithësi, besoj që Republika e Maqedonisë ka aftësi të krijojë marrëdhënie të mira me të gjithë fqinjët e saj.			

Ju falemnderit !